

การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

นางสาวสาวิตรี พางาม

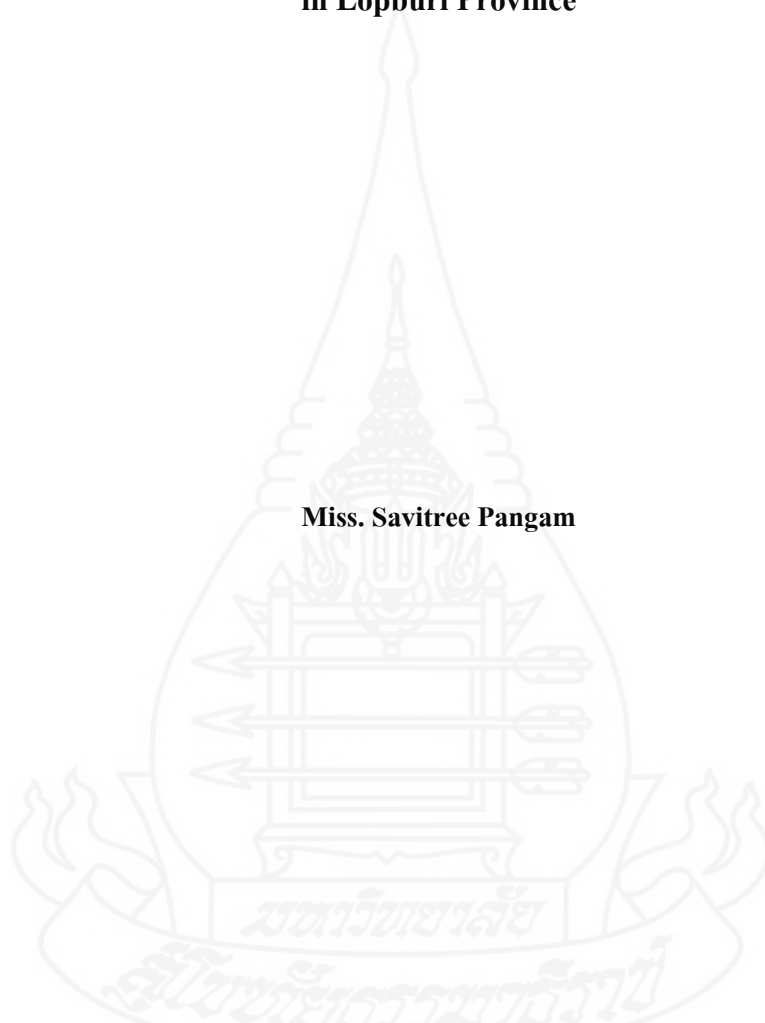
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต

วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากาษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2562

**Knowledge Management of Organic Rice Production by Farmers
in Lopburi Province**

Miss. Savitree Pangam

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2019

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี
ชื่อและนามสกุล นางสาวสาวิตรี พางาม
วิชาเอก ส่งเสริมและพัฒนากาเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช กระจุกเมือง แสนเสริม

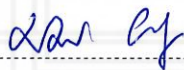
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2563

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ ต่างวิวัฒน์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช กระจุกเมือง แสนเสริม)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร พุทธาพิทักษ์ผล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี
ผู้วิจัย นางสาวสาวิตรี พางาม รหัสนักศึกษา 2609002361 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
 (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
 (2) รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช กระจุกเมือง แสนเสริม **ปีการศึกษา** 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ (2) การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ (3) การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ (4) การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์

ประชากรที่ศึกษาคือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน จำนวน 276 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 163 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าค่าสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดอันดับ

ผลการวิจัยพบว่า (1) แหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับมากที่สุด จากสื่อบุคคล รองลงมา คือ สื่อกิจกรรม มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 10.32 ไร่ ร้อยละ 93.9 ใช้พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 ผลผลิตเฉลี่ย 348.16 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 2,434.86 บาทต่อไร่ ประสิทธิภาพในการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2.10 ปี และมีกรมดำเนินการตามกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์มากที่สุด คือ ระยะต้นน้ำในประเด็นจัดการพื้นที่ (ขอบเขตพื้นที่)/การทำแนวป้องกันการปนเปื้อน รองลงมา คือ ระยะกลางน้ำในประเด็นการทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าว และแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี (2) การจัดการความรู้ในระยะต้นน้ำมากที่สุด คือ การเรียนรู้ในประเด็นได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์ใหม่ และได้ความรู้ใหม่ รองลงมา คือ ได้สร้างและแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย (3) การจัดการความรู้ในระยะกลางน้ำมากที่สุด คือ การเรียนรู้ในประเด็นได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์ใหม่ และได้ความรู้ใหม่ รองลงมา คือ ได้สร้างและแสวงหาความรู้โดยเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา (4) การจัดการความรู้ในระยะปลายน้ำมากที่สุด คือ การเรียนรู้ในประเด็นได้นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รองลงมา คือ เข้าถึงความรู้จากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการจัดระบบความรู้ในระยะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ น้อยที่สุด คือ การเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ (5) เกษตรกรมีปัญหาด้านการจัดระบบความรู้ระดับปานกลางในประเด็นขาดการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ รองลงมา ปัญหาด้านการกำหนดความรู้ที่ต้องการระดับน้อยในประเด็นยังทราบกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ และวิธีการเก็บรักษา แปรรูป และบรรจุภัณฑ์ ไม่ครบทุกข้อกำหนด ข้อเสนอแนะควรส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ เจ้าหน้าที่และเกษตรกรควรมีการวางแผนเป้าหมายและกำหนดความรู้ที่ต้องการร่วมกันก่อนนำมาถ่ายทอดความรู้ และควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรไปศึกษาดูงานเข้าอบรมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม

คำสำคัญ การจัดการความรู้ การผลิตข้าวอินทรีย์

Thesis title: Knowledge Management of Organic Rice Production by Farmers in Lopburi Province

Researcher: Miss. Savitree Pangam; **ID:** 2609002361;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr.Benchamas Yooprasert,Associate Professor;

(2) Dr.Sineenuch Khrutmuang Sanserm,Associate Professor; **Academic year:** 2019

Abstract

The objectives of this research were to study (1) production conditions and organic rice production (2) knowledge management about organic rice production in the upstream phase (3) knowledge management about organic rice production in the midstream phase (4) management about organic rice production in the downstream phase (5) problems and suggestions in knowledge management of organic rice production.

The population of this study was 276 farmers who participated in sustainable agriculture development project. The sample size of 163 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 and simple random sampling method. Tool used in this study was interview form. Statistics employed were such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, standard deviation, and ranking.

The results of the research showed that (1) knowledge resource that farmers received the most was from personal media. Second to that was from activity media. They had the average organic rice production area of 10.32 Rai. 93.9% of farmers used Khao Dok Mali 105 seeds and had the average product volume of 348.16 kilogram/Rai. The average cost of production was 2,434.86 Baht/Rai, the average experience of organic rice production was 2.10 years, and the operations according to organic rice production process at the highest level was that for the downstream phase in the aspect of area management (territory)/ the creation of protective zone to prevent contamination. Second to that was that for the midstream phase in the aspect of cleaning the processing machines prior to rice milling and notifying the amount of rice to be milled. (2) The highest level of knowledge management in the upstream phase was in the aspect of learning various things to gain new experiences and new knowledge. Second to that was to create and seek knowledge from the experience of group/network. (3) The highest level of knowledge management in the midstream phase was the learning in the aspect of obtaining new experiences as well as new knowledge. Second to that was to create and seek knowledge through trainings and seminars. (4) The highest level of knowledge management in the downstream phase was the learning about knowledge adoption to solve problems at work or to improve the effectiveness of the work. Second to that was about the accessibility to the knowledge from the public relation of related agencies and the knowledge system management in the upstream, midstream, and downstream phases were at the lowest level in the aspect of data keeping with the computer. (5) Farmers faced with the problem in the aspect of knowledge system management at the moderate level about the lack of data storage by computer. Second to that was the problem in the aspect of needed knowledge determination at the low level on the fact that they received incomplete information about rules in organic rice production process and storage, processing, and packing methods. Suggestions regarding the extension for keeping information via computer would be that officers and farmers should set target and determine mutual knowledge prior to the knowledge transfer. Also, they should open up the opportunity to farmers to have on-site visit, to attend training and seminar in order for them to exchange knowledge between groups.

Keywords: Knowledge management, organic rice production

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาอนุเคราะห์เป็นอย่างสูงยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ ดร.ภรณี ต่างวิวัฒน์ ประธานคณะกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.สินุช คุรุทเมือง แสนเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำ ชี้แนะ และถ่ายทอดความรู้ ทางด้านวิชาการ ตลอดจนตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมทั้งให้กำลังใจตลอดเวลาที่ผู้ทำการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่กรุณาให้ความรู้ทางด้านวิชาการ และเจ้าหน้าที่ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ที่อำนวยความสะดวกทุกด้าน ซึ่งมีผลทำให้การศึกษาประสบผล สำเร็จ พร้อมกันนี้ต้องขอขอบพระคุณ ท่านเกษตรจังหวัดลพบุรี หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต ตลอดจนเกษตรกรทุกท่านที่สละเวลา พร้อมทั้งช่วยเหลือสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ จนบรรลุผลสำเร็จ ขอขอบคุณเพื่อนๆ นักศึกษาปริญญาโทรุ่นที่ 19 แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร ที่ สนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณพ่อร้อยตรีสุวิทย์ พางาม คุณแม่ชลธิชา พางาม นายกิจพิชัย พางาม พี่ชาย ที่เป็นกำลังใจ สนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้จนสัมฤทธิ์ผล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลือ จากบุคคลต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และระลึกถึง ในความกรุณาและความปรารถนาดีของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ในส่วนที่เป็นคุณค่าและความดีที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถอำนวยประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้ ผู้วิจัย ขอมอบแต่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

สาวตรี พางาม

สิงหาคม 2563

สารบัญ

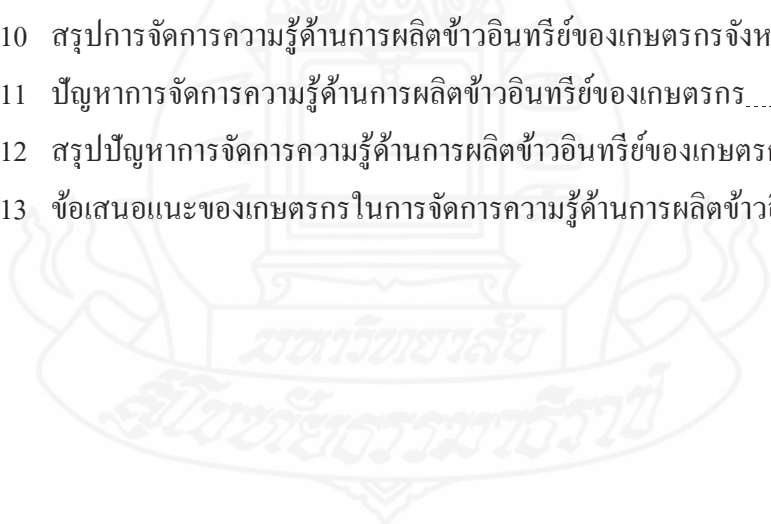
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดเกี่ยวกับความรู้	8
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้	12
การผลิตข่าวอินทรีย์	22
บริบทของพื้นที่ของจังหวัดลพบุรี	31
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	41
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	41
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	43
การเก็บรวบรวมข้อมูล	45
การวิเคราะห์ข้อมูล	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	48
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร	48
ตอนที่ 2 สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร	60
ตอนที่ 3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำของเกษตรกร	66
ตอนที่ 4 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำของเกษตรกร	69
ตอนที่ 5 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำของเกษตรกร	72
ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ของเกษตรกร	76
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	84
สรุปการวิจัย	84
อภิปรายผล	90
ข้อเสนอแนะ	93
บรรณานุกรม	96
ภาคผนวก	101
แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย	102
ประวัติผู้วิจัย	116

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	แสดงจำนวนประชากรของจังหวัดลพบุรี..... 32
ตารางที่ 2.2	แสดงพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี ปี 2561/2562..... 33
ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 42
ตารางที่ 4.1	สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร..... 49
ตารางที่ 4.2	สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร 51
ตารางที่ 4.3	การได้รับความรู้และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ..... 56
ตารางที่ 4.4	ระดับความรู้ที่ได้รับจากสื่อต่างๆ..... 59
ตารางที่ 4.5	ข้อมูลสภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร..... 60
ตารางที่ 4.6	กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร..... 63
ตารางที่ 4.7	การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ..... 66
ตารางที่ 4.8	การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ..... 69
ตารางที่ 4.9	การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ..... 72
ตารางที่ 4.10	สรุปการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี..... 75
ตารางที่ 4.11	ปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร..... 76
ตารางที่ 4.12	สรุปปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร..... 81
ตารางที่ 4.13	ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์..... 82

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดลพบุรี.....	31

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและการทำนาเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของเกษตรกรไทย ประเทศไทย มีพื้นที่ปลูกข้าวในปี 2561/62 ประมาณ 64.98 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 46.40 ของพื้นที่การเกษตร เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวน 4.16 ล้านครัวเรือน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญ ประเทศไทยและประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกำลังเข้าสู่สังคมของการเป็นผู้สูงอายุซึ่งต้องหัน มาดูแลสุขภาพใส่ใจกับการรับประทานอาหารปลอดภัยมากยิ่งขึ้น การผลิตข้าวตามข้อกำหนด มาตรฐานข้าวอินทรีย์ และได้รับการรับรองมาตรฐานจึงสามารถตอบสนองผู้บริโภคในกลุ่มนี้ได้ ซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยในปัจจุบันปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ในระบบ PGS และระบบมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มกษ. 9000 เล่ม 4, 2553) สำนักงานมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) และ IFOAM ประมาณพื้นที่ 240,000 ไร่ โดยเป็นข้าวอินทรีย์ในระบบ มาตรฐานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 60,000 ไร่ โดยการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นการรักษา สภาพแวดล้อมให้มีความสมดุลไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพเหมาะกับการอยู่อาศัย และลดการถูกกีดกันทางการค้าของประเทศต่างๆ ที่ใส่ใจสภาพแวดล้อม

สำนักงานจังหวัดลพบุรี (2562) รายงานว่า ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดลพบุรีประกอบ อาชีพด้านการเกษตรเป็นหลัก โดยมีพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ คือ ข้าว อ้อยโรงงาน และมันสำปะหลัง โรงงาน ในปี พ.ศ. 2561/62 พืชที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด คือ ข้าวนาปี จำนวน 740,644 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 659 กิโลกรัมต่อไร่ สถานการณ์การผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี ยังมีกลุ่มเกษตรกรที่สนใจ สมัครเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์จำนวนน้อย และจำนวนเป้าหมายที่ภาครัฐกำหนด ยังมีพื้นที่น้อย ด้วยข้อกำหนดมาตรฐานข้าวอินทรีย์และการรับรองมาตรฐานมีความยุ่งยากหลายขั้นตอน ความเข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการไม่ชัดเจน การผลิตข้าวอินทรีย์ต้องอาศัยการดูแลเอาใจใส่ และความประณีต หลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ ซึ่งหากเกษตรกรทำผิดข้อกำหนดดังกล่าวก็จะถูก ยกเลิกการเข้าร่วมโครงการทันที ส่งผลให้เกษตรกรขาดขวัญและกำลังใจในการผลิตข้าวอินทรีย์

ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการ การจัดการความรู้ ในประเด็นดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี

ในส่วนการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ในปัจจุบันยังมีการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่เป็นระบบค้นหาข้อมูลไม่ได้หรือใช้เวลานาน หาไม่ค่อยพบ ข้อมูลที่หาได้มักจะไม่ทันสมัย การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ทำกันในวงแคบเฉพาะคนที่สนิทสนมกันเท่านั้น พุดคุยเฉพาะกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่มาจากประสบการณ์ การผลิตที่สั่งสมจากบรรพบุรุษบอกกล่าว ไม่มีการถ่ายทอด เป็นลายลักษณ์อักษร ใช้วิธีการจดจำ การนำวิธีการจัดการความรู้มาปรับใช้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ในขณะที่โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นอย่างมาก อาทิ สารสนเทศ ความรู้ เทคโนโลยี การสื่อสาร ช่องทางการตลาด ความต้องการของลูกค้า การผลิตที่ต้องพึ่งพาความรู้และสารสนเทศ การให้มูลค่าสินค้ามากกว่าสินค้าและการผลิตที่พึ่งพาแรงงาน เครื่องจักร และทรัพยากรธรรมชาติ ความได้เปรียบด้านการผลิตที่อาศัยความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยีสำคัญกว่าด้านเครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ การสร้าง การกระจาย และการใช้ความรู้ซึ่งอาจเรียกรวมกันว่า “การจัดการความรู้” กลายเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน (สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ องค์การมหาชน, 2563) การจัดการความรู้ในฐานะที่เป็นเทคโนโลยี (KM as Technology) ซึ่งประกอบด้วย วิธีการในทางการปฏิบัติเป็นจำนวนมาก เป้าหมายหลักของการจัดการความรู้ คือ การใช้ประโยชน์จากความรู้มาเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานในองค์กร เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์กร การจัดการความรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนาก็ตาม (วิจารณ์ พานิช, 2547) ซึ่งประโยชน์ คือ เป็นการยกระดับผลิตภัณท์ เนื่องจากการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและบริการเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลิตภัณท์ นั้น (พรชิตา วิเชียรปัญญา, 2547) เพราะเป้าหมายของการจัดการความรู้มี 3 ประการใหญ่ๆ ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น 2) เพื่อพัฒนาคน คือ พัฒนาผู้ปฏิบัติงาน 3) เพื่อการพัฒนาฐานความรู้เป็นการเพิ่มพูนทุนความรู้หรือทุนปัญญาของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีศักยภาพในการฟันฝ่าความยากลำบากหรือความไม่แน่นอนในอนาคตได้ดีขึ้น การจัดการความรู้จะช่วยให้เกษตรกรสามารถนำความรู้ที่มีอยู่หรือภูมิปัญญาของตนนั้น ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง (วิจารณ์ พานิช, 2547)

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาการจัดการความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ด้านสภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ ในระยะกลางน้ำ และในระยะปลายน้ำของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อนำข้อมูลมากำหนดแนวทางในการวางแผนการส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี
- 2.3 เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี
- 2.4 เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้นำมากำหนดตัวแปรในการศึกษา ประกอบด้วย 1. การศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2. สภาพการผลิต 3. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ 3. กระบวนการจัดการความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร 4. ปัญหาของเกษตรกรในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ 5. ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา

ในงานวิจัยนี้ ศึกษาถึงประเด็นการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร จังหวัดลพบุรี ในประเด็นสภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ รวมทั้งศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์

4.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่

ทำการศึกษากับเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์จังหวัดลพบุรี เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560 – 2562

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา

การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลในช่วงเวลาตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน – 10 ธันวาคม 2562

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรจังหวัดลพบุรีที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560 – 2562 จำนวน 20 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 276 ราย

5.2 สภาพพื้นฐานทางสังคม หมายถึง ลักษณะทั่วไปทางสังคมของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม และการเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

5.3 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ หมายถึง ลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้าง ลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร รายจ่ายภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร

5.4 การได้รับความรู้และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ต่างๆ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ดังนี้

5.4.1 สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของรัฐ เจ้าหน้าที่บริษัทเอกชน พ่อค้า ผู้นำชุมชน/ผู้ปกครองท้องที่ เพื่อนบ้าน และอื่นๆ (ระบุ)

5.4.2 สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสารของหน่วยงานราชการ เอกสารของบริษัทเอกชน วารสาร แผ่นพับ และอื่นๆ (ระบุ)

5.4.3 **สื่อมวลชน** ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอื่นๆ (ระบุ)

5.4.4 **สื่อกิจกรรม** ได้แก่ การจัดฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน การชมนิทรรศการ และอื่นๆ (ระบุ)

5.4.5 **สื่อเทคโนโลยี** ได้แก่ อินเทอร์เน็ต โลกออนไลน์ และเฟสบุ๊ก

5.5 **สภาพการผลิต** หมายถึง พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย แหล่งจำหน่ายข้าวอินทรีย์ ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ ประสิทธิภาพในการผลิตข้าวอินทรีย์ แหล่งเงินทุน

5.6 **กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์** หมายถึง กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ ในระยะกลางน้ำ ในระยะปลายน้ำ ดังนี้

5.6.1 **ในระยะต้นน้ำ** ได้แก่ การจัดการพื้นที่ (ขอบเขตพื้นที่)/การทำแนวป้องกัน การปนเปื้อน การเลือกใช้พันธุ์ข้าว/การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมดิน/วิธีปลูก การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน การจัดระบบการปลูกพืช การควบคุมวัชพืช การป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูศัตรูพืช การจัดการน้ำ การเก็บเกี่ยว การนวด และการลดความชื้น การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต)

5.6.2 **ในระยะกลางน้ำ** ได้แก่ การเก็บข้าวเปลือกในกระสอบ คัดรหัสนี้ เก็บรักษาแยกจากข้าวทั่วไป การทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าวและแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี การบรรจุข้าวกล้องหรือข้าวสารในถุงขนาดเล็กตั้งแต่ 1 กิโลกรัม ถึง 14 กิโลกรัม โดยบรรจุในสภาพสุญญากาศ การแจ้งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรอง

5.6.3 **ในระยะปลายน้ำ** ได้แก่ วิธีการขายผ่านร้านสะดวกซื้อ วิธีการขายผ่านร้านอาหาร เพื่อสุขภาพ วิธีการขายผ่านตลาดข้าวเฉพาะ (Niche Market) การทำเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่แพร่หลาย

5.7 **การจัดการความรู้ในระยะต้นน้ำ (กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์)** หมายถึง การดำเนินการตามขั้นตอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดระบบความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การเรียนรู้

5.8 **การจัดการความรู้ในระยะกลางน้ำ (การเก็บรักษา แปรรูปและบรรจุภัณฑ์)** หมายถึง การดำเนินการตามขั้นตอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดระบบความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การเรียนรู้

5.9 **การจัดการความรู้ในระยะปลายน้ำ (การจำหน่ายผลิตภัณฑ์)** หมายถึง การดำเนินการตามขั้นตอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดระบบความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การเรียนรู้

5.10 การสร้างและแสวงหาความรู้ หมายถึง จากแหล่งภายนอก ได้แก่ การศึกษาดูงาน การเข้ารับการศึกษาอบรมสัมมนา ศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์ Internet นิตยสาร จากแหล่งภายใน ได้แก่ เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ เรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย และศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.11 การจัดระบบความรู้ หมายถึง การจดจำไว้ บันทึกในสมุดส่วนตัว บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม บันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด และเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์

5.12 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ หมายถึง การเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหา ให้มีความถูกต้องครบถ้วน ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และการประมวลความรู้ ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้

5.13 การเข้าถึงความรู้ หมายถึง การศึกษาคู่มือ การศึกษาจากแผ่นพับ การศึกษาจากบอร์ด ประชาสัมพันธ์ และการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.14 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ หมายถึง การบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล การประชุมกลุ่ม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด และการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน

5.15 การเรียนรู้ หมายถึง เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่ การได้ความรู้ใหม่ และนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 วิธีการกำหนดความรู้ที่ต้องการ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดระบบความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การเรียนรู้ ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

6.2 ปัญหาและอุปสรรคการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

6.3 เป็นข้อมูลให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและการจัดการความรู้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและตรงความต้องการของเกษตรกรต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาช่วยวิเคราะห์ เพื่อให้ได้คำตอบของวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดการความรู้
3. การผลิตข้าวอินทรีย์
4. บริบทของพื้นที่ของจังหวัดลพบุรี
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ประกอบด้วยเนื้อหาในด้านความหมาย ประเภทของความรู้ การแสวงหาความรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน 2546, น. 232) ให้ความหมายของ “ความรู้” ว่า สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติองค์วิชาในแต่ละสาขา

กรณี ต่างวิวัฒน์ (2554, น. 1-8) อธิบายความหมายของความรู้ว่า “ความรู้” เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด จัดเกลา เปรียบเทียบ เลือกลงใช้ เชื่อมโยง และบูรณาการกับความรู้และประสบการณ์เดิม ผนวกกับความรู้อื่น เกิดการประสมประสานระหว่างสถานการณ์ ค่านิยม ความรู้ในบริบท และความรู้แจ้งจนเกิดเป็นความเข้าใจ เชื่อถือได้ และพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้นหรือนำไปใช้ประโยชน์ ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้โดยไม่จำกัดช่วงเวลา ซึ่งความรู้เหล่านี้เมื่อนำไปใช้ จะไม่หมดหรือสึกหรอ แต่จะยิ่งงอกเงยหรืองอกงามยิ่งขึ้น

วิจารณ์ พานิช อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2556, น. 6-7) อธิบายว่า “ความรู้” มาจากการจัดระบบและตีความสารสนเทศตามบริบท การจัดการสมัยใหม่ ซึ่งเป็นยุคแห่งสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน จึงเห็นว่าความรู้เป็นทุนปัญญาสำหรับใช้สร้างคุณค่าและมูลค่า ซึ่งอาจเป็นมูลค่าทางธุรกิจหรือคุณค่าทางสังคมก็ได้ โดยความรู้เหล่านี้มีอยู่ 4 ระดับ คือ

1) *ความรู้เชิงทฤษฎี (Know – what)* เป็นความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงรู้ว่าอะไร เป็นอะไร ซึ่งจำมาจากความรู้ชัดแจ้ง เมื่อนำใช้งานก็จะไม่มั่นใจ อาจได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง

2) *ความรู้เชิงปฏิบัติและเชิงบริบท (Know – How)* เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริงภายใต้สภาพความเป็นจริงที่ซับซ้อน จนเกิดความรู้ที่ฝังลึก เป็นทักษะหรือประสบการณ์สามารถนำเอาความรู้ที่ได้มาปรับใช้ตามสภาพแวดล้อมหรือบริบทของตนได้

3) *ความรู้ในระดับที่อธิบายเหตุผล (Know – Why)* เป็นความรู้เชิงเหตุผลที่อธิบายได้ว่าทำไมความรู้นั้นๆ จึงใช้ได้ผลในบริบทหนึ่ง แต่ใช้ไม่ได้ผลกับอีกบริบทหนึ่ง เป็นการนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถถอดความรู้ฝังลึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นหรือถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ พร้อมรับความรู้จากผู้อื่นมาปรับใช้ในบริบทของตนเอง

4) *ความรู้ในระดับคุณค่า ความเชื่อ (Care – Why)* เป็นความรู้ของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่ขับเคลื่อนจากภายในจิตใจตนเองให้กระทำสิ่งนั้นๆ เมื่อเผชิญสถานการณ์เป็นความรู้ในผู้ที่ประมวล และวิเคราะห์ความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับความรู้ที่ได้รับมา สร้างเป็นความรู้ใหม่

สรุปได้ว่า ความรู้ คือ สารระ ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม ศึกษา อบรม การถ่ายทอด ค้นคว้า สังคมจากประสบการณ์ การปฏิบัติงานตามสถานการณ์ ค่านิยมในบริบท เกิดเป็นความเข้าใจ นำมาจัดระบบ สรุปเป็นสาระความรู้ นำไปตัดแปลงประยุกต์ใช้ประโยชน์หรือพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น

สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน (2558) ให้ความหมายคำว่า knowledge บัญญัติศัพท์ว่า “ความรู้” หมายถึง สารระ ข้อมูล แนวคิด หลักการ ที่บุคคลรวบรวมได้จากประสบการณ์ในวิถีชีวิต ความรู้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและเทคโนโลยี บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ การศึกษา อบรม การรับถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การรับรู้ การคิดและการฝึกปฏิบัติงานสามารถสรุปสาระความรู้และนำไปใช้ประโยชน์ได้หรือพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น

1.2 ประเภทของความรู้

วิจารณ์ พานิช (2546) ได้กล่าวถึงประเภทของความรู้ว่าอย่างน้อยความรู้น่าจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) *ความรู้เปิดเผย (Explicit knowledge)* เป็นความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนกันได้ง่าย อาจค้นหาได้ในหนังสือ ห้องสมุด หรือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2) *ความรู้แฝง (Embedded knowledge)* เป็นความรู้แฝง อยู่ในกระบวนการทำงาน หรือขั้นตอนการทำงาน แฝงอยู่ในวัฒนธรรมองค์กรหรืออยู่ในแบบแผน ธรรมเนียมปฏิบัติ กฎเกณฑ์ กติกา และข้อตกลงต่างๆ ของการทำงานร่วมกันในกลุ่มหรือองค์กร

3) *ความรู้ฝังลึก (tacit knowledge)* เป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์สั่งสมของบุคคลเป็นความรู้ที่มีพลังสูงสุด ใช้ประโยชน์ได้มาก แต่นำมาใช้ยากที่สุด จะต้องทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนถึงจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึกแล้วนำไปสู่การใช้ประโยชน์

บุญดี บุญญากิจ และคณะ 2547, น.16 สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ 2548, น. 4 และวิจารณ์ พานิช 2553(ข) อธิบายว่า การจำแนกประเภทของความรู้สามารถทำได้หลายมิติ โดยยึดหลักเกณฑ์ในการจำแนกแตกต่างกันออกไป แต่การจำแนกประเภทของความรู้ที่ได้รับความนิยมและนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายเพื่อการจัดความรู้ นั้น ได้จำแนกความรู้ตามลักษณะการปรากฏของความรู้ ซึ่งจำแนกความรู้ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) *ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge)* หรือความรู้ที่ปรากฏ เป็นความรู้ที่มีลักษณะเด่นชัด เป็นทฤษฎี เป็นความรู้ที่บุคคลสร้างขึ้นและสามารถแสดงออกมาผ่านภาษาที่เหมาะสมได้ โดยการพูด/บอกกล่าว แสดงอาการหรือโดยวิธีใดๆ ให้ปรากฏแก่ผู้อื่น และอาจถูกบันทึกลงเป็นสารสนเทศหรือข้อมูลวัสดุหรือระบบบันทึกแบบต่างๆ บางครั้งจึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม ซึ่งสามารถแปลงเป็นรหัส รวบรวม และถ่ายทอดได้ง่าย โดยผ่านวิธีต่างๆ ให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี กฎ ระเบียบ คู่มือปฏิบัติงานต่างๆ วิธีทัศนจัดการฐานข้อมูล ฯลฯ จึงสามารถสื่อสาร/ถ่ายทอดไปยังบุคคลต่างๆ ได้โดยวิธีการที่เป็นทางการไม่จำเป็นต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อถ่ายทอดความรู้

2) *ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge)* หรือความรู้แฝงเร้น หรือความรู้โดยนัย เป็นความรู้ที่ไม่ได้อยู่ในตำรา แต่เป็นทักษะหรือความรู้เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลที่ฝังอยู่ในคน รู้ได้เฉพาะตัวเจ้าของเองและอยู่ในตัวของบุคคลผู้นั้น ไม่ได้ถอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร หรือบางครั้งก็ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย และตัวเจ้าของความรู้เองก็อาจไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่าตนมีความรู้นั้นอยู่ เนื่องจากความรู้ฝังลึกนี้เป็นทักษะหรือความรู้เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลที่ได้มาจากการกระทำและประสบการณ์ที่สั่งสมมาชยาวนาน ความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานสามัญสำนึก คุณพินิจ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ

สรุปได้ว่า ประเภทของความรู้ สามารถจำแนกได้ 2 ประเภทหลักๆ คือ 1) ความรู้ชัดแจ้งหรือความรู้เปิดเผย เป็นความรู้ที่ลักษณะเด่นชัด แลกเปลี่ยนกันได้ บอกเล่า ถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร สามารถค้นคว้าได้ เช่น ทฤษฎี หนังสือ ตำรา คู่มือการปฏิบัติงาน 2) ความรู้ฝังลึก

เป็นความรู้ที่อยู่ในเฉพาะตัวบุคคลนั้นๆ เป็นค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม จากทักษะประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของบุคคล อาจยังไม่ได้รับการถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์

1.3 การแสวงหาความรู้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552, น. 84) กล่าวถึงการสร้างและแสวงหาความรู้ คือ การกำหนดวิธีการในการดึงความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อาจอยู่กระจัดกระจายมารวมไว้ การจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการหรือลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใช้ และการสร้างความรู้ขึ้นจากความรู้เดิมที่มีอยู่หรือนำความรู้จากภายนอกองค์กรมาใช้ เพื่อให้องค์กรมีความรู้ที่จำเป็นต้องมีแต่ยังไม่มี

ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ (2554, น. 1-17) ได้อธิบายเกี่ยวกับความหมายและวัตถุประสงค์ของการแสวงหาความรู้ว่า การแสวงหาความรู้ หมายถึง การค้นหาให้พบหรือให้ได้ความรู้ ข้อมูลสารสนเทศที่ต้องการ และทำให้ความรู้นั้นเข้ามาอยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการที่มนุษย์ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อม โดยใช่วิธีสัมผัสต่างๆ ทำให้เกิดการรับรู้สิ่งต่างๆ ภายนอกตัวมนุษย์จึงเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดความรู้ที่มนุษย์ใช้แสวงหาความรู้ การแสวงหาความรู้เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยขอบข่ายของการแสวงหาความรู้จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หรือประโยชน์ที่มนุษย์ต้องการจะได้รับจากการนำความรู้มาใช้ การแสวงหาความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตรมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ

1) เพื่อนำความรู้มาใช้ประโยชน์

(1) การแสวงหาความรู้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว หมายถึง การแสวงหาความรู้ในเรื่อง บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องการนำไปใช้ประโยชน์จนกว่าจะถึงจุดที่พอใจ ก็จะสิ้นสุดขอบข่ายการแสวงหาความรู้ของบุคคลนั้น โดยการเลิกสนใจเรื่องนั้น

(2) การแสวงหาความรู้เพื่อบุคคลอื่นหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ หมายถึง การแสวงหาหรือพัฒนาความรู้ไปเรื่อยๆ เมื่อได้ความรู้ใหม่มาแล้วตนเองมิได้ใช้ประโยชน์โดยตรงแต่เผยแพร่ให้บุคคลอื่นต่อไป เพื่อให้บุคคลอื่นหรือสังคมส่วนรวมได้ใช้ประโยชน์

2) เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น เกษตรกรบางรายเป็นเกษตรกรหัวก้าวหน้า มีความสนใจใฝ่รู้ ชอบทดลอง มีความสงสัยเกี่ยวกับการผลิต ก็มักทำการทดลองแบบลองผิดลองถูก เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นของตนเอง

กนกพร นิมพลี (2555, น. 105-107) กล่าวถึงการแสวงหาความรู้ไว้ ดังนี้ การแสวงหาความรู้ นั้นมาจากทั้งภายในและภายนอกองค์กร การแสวงหาความรู้จากภายนอก เช่น การค้นหาคำความรู้จากสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ที่องค์กรต้องการจากหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วารสาร บทความ หรืองานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือว่าเป็นความรู้ที่มีการจัดเก็บรวบรวมไว้เพื่อเผยแพร่ หรือเป็น

การวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องจากภายนอกองค์กร การแสวงหาความรู้จากภายใน เป็นความสามารถในการเรียนรู้จากทุกส่วนภายในองค์กร ซึ่งความรู้ในลักษณะจะเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ การดำเนินงานต่างๆ ภายในองค์กร ทั้งในส่วนตัวบุคคลหรือในภาพรวมขององค์กร การสร้างความรู้เกี่ยวข้องกับความรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ (Generative) และเกี่ยวข้องกับแรงผลักดัน การหยั่งรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสิ่งที่เกิดขึ้นของแต่ละบุคคลและองค์กรการสร้างความรู้ใหม่นั้นควรอยู่ภายในหน่วยงานหรือคนในองค์กรซึ่งหมายความว่าทุกๆ คนสามารถเป็นผู้สร้างความรู้ได้

สรุปได้ว่า การแสวงหาความรู้ คือ การค้นหาให้ได้มาซึ่งความรู้ข้อมูลที่ต้องการจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในองค์กร เช่น ความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลภายในองค์กร เกิดจากประสบการณ์ในการดำเนินงานทั้งในบุคคลและภาพรวมขององค์กร และภายนอกองค์กร เช่น การค้นหาความรู้ที่สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นความรู้ที่องค์กรต้องการ

โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ประกอบด้วยเนื้อหาในด้านความหมาย ความสำคัญ รูปแบบการจัดการความรู้ กระบวนการจัดการความรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความหมาย

วิจารณ์ พานิช (2548) ได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้หรือที่เรียกย่อๆ ว่า KM ไว้ว่า การจัดการความรู้ เป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและกว้างขวางไม่สามารถให้นิยามด้วยถ้อยคำสั้นๆ ได้ ต้องให้นิยามหลายข้อจึงจะครอบคลุมความหมาย ดังนี้

- การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 3 ประการไปพร้อมๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน และบรรลุเป้าหมายการพัฒนางานองค์กร ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

- การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันความรู้ (knowledge sharing) ถ้าไม่มีการแบ่งปันความรู้ความพยายามในการจัดการความรู้จะไม่ประสบผลสำเร็จ พฤติกรรมภายในองค์กรเกี่ยวกับวัฒนธรรม พลวัต และวิถีปฏิบัติมีผลต่อการแบ่งปันความรู้ประเด็นด้านวัฒนธรรมและสังคมมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการความรู้

- การจัดการความรู้มีการรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูล เพื่อสร้างเป็นความรู้เทคโนโลยีด้านข้อมูลและด้านคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้ แต่เทคโนโลยีด้านข้อมูลและคอมพิวเตอร์โดยตัวของมันเองไม่ใช้การจัดการความรู้

- การจัดการความรู้ต้องการผู้ทรงความรู้ความสามารถในการตีความ และประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำทางในองค์กร รวมทั้งต้องการผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่ง สำหรับช่วยแนะนำวิธีประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ ดังนั้น กิจกรรมเกี่ยวกับคน ได้แก่ การดึงดูดคนเก่งและดี การพัฒนาคน การติดตามความก้าวหน้าของคน และการดึงคนมีความรู้ความสามารถไว้ในองค์กรถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้

- การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด

- การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรได้ร่วมกันวิเคราะห์ และรวบรวมองค์ความรู้ที่ชัดเจน และองค์ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในเจ้าหน้าที่ นำมาจัดการให้เป็นระบบ เพื่อให้สมาชิกในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จำเรียง จันทรประภา (2561) ให้ความหมายของการจัดการความรู้ว่า หมายถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ของบุคคลและองค์กรเพื่อสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพโดยการรวมกลุ่มกัน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิดร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของสมาชิกผสมผสานกับความรู้จากแหล่งข้อมูลทั่วไป มีการกำหนดเป้าหมาย วิธีการปฏิบัติ การทดลอง การตรวจสอบ การสังเคราะห์ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2553) อธิบายว่า “การจัดการความรู้” เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ เกี่ยวกับการประมวลข้อมูลสารสนเทศ ความคิด การกระทำ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลเพื่อสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรมและจัดเก็บไว้ในลักษณะของแหล่งข้อมูลที่บุคคลสามารถเข้าถึงความรู้ได้ โดยอาศัยช่องทางต่างๆ ที่องค์กรจัดเตรียมไว้เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้ และในที่สุดความรู้ที่มีอยู่จะแพร่กระจายและไหลเวียนทั่วทั้งองค์กรอย่างสมดุล ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการพัฒนาผลผลิตและองค์กร

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือที่ใช้กระบวนการพัฒนาความรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายงาน พัฒนาความรู้ของบุคคลและองค์กร โดยใช้วิธีการรวบรวมความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ แบ่งปันความรู้ และสร้างความรู้ อาจเป็นความรู้ของบุคลากรหรือกลุ่มบุคคลภายในองค์กร รวมทั้งองค์กรท้องถิ่นโดยเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรแล้วนำมาจัดระบบสร้างวิธีการเข้าถึงได้

โดยง่าย และจะต้องมีกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดการนำความรู้ไปใช้ พร้อมทั้งจะต้องมีกระบวนการปรับปรุงความรู้ให้ทันสมัยมีบรรยากาศหรือวัฒนธรรมขององค์กรให้เกิดการแบ่งปันความรู้ สนับสนุนให้เกิดการถ่ายโอนและกระจายความรู้

2.2 ความสำคัญของการจัดการความรู้

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2549, น. 74) อธิบายว่า การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่มนุษย์ทำอยู่เสมอ เพราะการจัดการความรู้ทำให้ได้ความรู้และได้ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนางานให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ ขณะเดียวกันก็เกิดการพัฒนาค้นหาห้องค์กรมีศักยภาพในการดำเนินงานต่างๆ ได้ดีขึ้น การจัดการความรู้มีความสำคัญทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร ดังนี้

1) *ความสำคัญในระดับบุคคล* การที่บุคคลเข้าร่วมในกระบวนการจัดการความรู้ จะช่วยเสริมสร้างความตระหนักคุณค่าและความสามารถที่เป็นความรู้ฝังลึกอยู่ในตน เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ

2) *ความสำคัญในระดับองค์กร* เป็นการเรียนรู้เครือข่ายเชื่อมโยงกัน ให้สมาชิกในองค์กรต่างเสริมพลังกัน ทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและผลงานก้าวหน้าสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เพื่อให้เกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการจัดการความรู้ มีความสำคัญทั้งในระดับบุคคล และองค์กร โดยในระดับบุคคลนั้นทำให้สามารถตัดสินใจ ปรับเปลี่ยนวิธีคิด ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ในระดับองค์กรสามารถทำให้องค์กรรักษาชุดความรู้ ป้องกันความรู้สูญหายที่เกิดจากการลาออก การเกษียณอายุทำงานของบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต่างๆ เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงาน

เบญจรัตน์ สีทองสุข (2559) อธิบายว่า ความสำคัญของการจัดการความรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 8 ประการ ดังนี้

1) *ป้องกันความรู้สูญหาย* การจัดการความรู้ทำให้องค์กรสามารถรักษาความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และความรู้ที่อาจสูญหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร เช่น การเกษียณอายุทำงาน หรือการลาออกจากงาน ฯลฯ

2) *เพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจ* โดยประเภทคุณภาพและความสะดวกในการเข้าถึงความรู้ เป็นปัจจัยของการเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ เนื่องจากผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจต้องสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ

3) *ความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่น* การทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในงานและวัตถุประสงค์ของงาน โดยไม่ต้องมีการควบคุมหรือมีการแทรกแซงมากนักจะทำให้

ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานในหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการพัฒนาจิตสำนึกในการทำงาน

4) *ความได้เปรียบในการแข่งขัน* การจัดการความรู้ช่วยให้องค์กรมีความเข้าใจลูกค้า แนวโน้มของการตลาดและการแข่งขัน ทำให้สามารถลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันได้

5) *การพัฒนาทรัพย์สิน* เป็นการพัฒนาความสามารถขององค์กรในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่มีอยู่ ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าและลิขสิทธิ์ เป็นต้น

6) *การยกระดับผลิตภัณฑ์* การนำการจัดการความรู้มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและบริการ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์นั้นๆ อีกด้วย

7) *การบริหารลูกค้า* การศึกษาความสนใจและความต้องการของลูกค้าจะเป็นการสร้างความพึงพอใจและเพิ่มยอดขายและสร้างรายได้ให้แก่องค์กร

8) *การลงทุนทางทรัพยากรมนุษย์* การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดการด้านเอกสาร การจัดการกับความไม่แน่นอนทางการเพิ่มความสามารถให้แก่องค์กรในการจูงใจและฝึกฝน

2.3 รูปแบบการจัดการความรู้

2.3.1 Tuna Model

แนวคิดรูปแบบการจัดการความรู้ ของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) ในรูปแบบปลาทูนัน มีแนวคิดที่ว่า ปลาทูนัน 1 (สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2549) ตัวมีการแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ซึ่งจะอธิบายว่าแต่ละส่วนคืออะไรมีความสำคัญอย่างไร

1) เป้าหมาย (ส่วนหัวปลา) หรือ KV (Knowledge Vision)

ส่วนหัวที่ทำหน้าที่มองหาเส้นทางที่เดินทางไป แล้วคิดวิเคราะห์ว่าจุดหมายอยู่ที่ไหนต้องว่ายแบบใดไปในเส้นทางไหนและไปอย่างไรในที่นี้เราจะเปรียบเทียบเป็นการบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) ก่อนที่เราจะทำงานอะไรซักอย่างเราต้องรู้ก่อนว่าเราต้องการอะไร จุดหมายคืออะไร และต้องทำอย่างไรบ้าง

2) ส่วนกิจกรรม (ตัวปลา) หรือ KS (Knowledge Sharing)

ส่วนลำตัวที่มีหัวใจของปลาอยู่ทำหน้าที่สูบน้ำไปเลี้ยงส่วนต่างๆ ของร่างกายในที่นี้เราจะเปรียบเทียบเป็นการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) คือเราจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศที่เกิดการเรียนรู้เพื่อให้คนเข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

3) ส่วนการจดบันทึก (หางปลา) หรือ KA (Knowledge Access)

หางปลา ทำหน้าที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการเคลื่อนที่ไปเปรียบเสมือนการเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) หรือ คลังความรู้ ที่ได้จากการเก็บสะสมความรู้ที่มาจาก

การแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งความรู้เหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบเอกสารหรือคู่มือต่างๆ โดยทุกส่วนนั้นมีความสำคัญ และเชื่อมโยงถึงกันเพื่อให้การจัดการความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหากส่วนใดที่ทำแล้วบกพร่องหรือไม่ชัดเจนก็จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ ตามมาด้วย

2.3.2 รูปแบบการจัดการความรู้ของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ

บุญดี บุญญาภิกิจและคณะ (2547, 54-59) ได้สรุปรูปแบบของกระบวนการจัดการความรู้ที่สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ที่ทำให้ให้องค์กรสามารถสร้างและจัดการความรู้ภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งรายละเอียดต่างๆ ไว้เป็นขั้นตอนดังนี้

1) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)

เป็นการค้นหาว่าองค์กรของเรามีความรู้อะไรอยู่บ้างอยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร และความรู้อะไรที่องค์กรจำเป็นต้องมีเพื่อทำให้บรรลุเป้าหมายการค้นหาความรู้ สามารถใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Knowledge mapping หรือการทำและแผนที่ความรู้เพื่อจัดอันดับความสำคัญ ทำให้มองเห็นภาพรวมของคลังความรู้ขององค์กร บุคลากรทราบว่ามีความรู้อะไรและสามารถหาได้จากที่ไหน นอกจากนี้ยังใช้เป็นพื้นฐานในการต่อยอดความรู้ ในเรื่องต่างๆอย่างเป็นระบบ

2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)

องค์กรจะต้องมีวิธีการดึงความรู้จากแหล่งต่างๆ รวบรวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมมีการสร้างความรู้ใหม่การนำความรู้จากภายนอกมาใช้มีการพิจารณากำจัดความรู้ที่ไม่ได้ใช้หรือล้าสมัยทิ้งไปเพื่อประหยัดทรัพยากรในการจัดเก็บหัวใจสำคัญคือการกำหนดเนื้อหาของความรู้ที่ต้องการและแสวงหาความรู้ดังกล่าวให้ได้

3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)

องค์กรต้องจัดความรู้ที่มีอยู่ให้เป็นระบบเพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้และเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็วมีการแบ่งประเภทของความรู้ อย่างเหมาะสมตามลักษณะของงาน วางโครงสร้างของความรู้ขององค์กร

4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)

ต้องมีการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายใช้ภาษาเดียวกันปรับปรุงเนื้อหาให้มีความสมบูรณ์สอดคล้องต้องการของผู้ใช้

5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)

ความรู้ที่ได้มานั้นต้องถูกนำออกมาใช้ประโยชน์การเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้นั้นสามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ

(1) การป้อนความรู้ (Push) การส่งข้อมูลความรู้ให้กับผู้รับ โดยที่ผู้รับไม่ได้อำนาจหรือเรียกว่า Supply – based เช่น หนังสือเวียน การฝึกอบรม

(2) การให้โอกาสเลือกใช้ความรู้ (Pull) คือการที่ผู้รับสามารถเลือกใช้แต่เฉพาะความรู้ที่ตนต้องการซึ่งช่วยให้ลดปัญหาการได้รับข้อมูลที่ไม่ต้องการใช้เรียกอีกอย่างว่า Demand-based เช่น Web board

6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)

องค์กรสามารถนำเครื่องมือในการจัดการความรู้มาใช้เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งใช้หลักการของ SECI ความรู้ชัดแจ้งสามารถนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้เพื่อช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ได้อย่างรวดเร็วแต่ความรู้ฝังลึกนั้นเกิดการแลกเปลี่ยนได้ยากขึ้นอยู่กับทัศนคติและวัฒนธรรมขององค์กรและต้องเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม

7) การเรียนรู้ (Learning)

การที่คนในองค์กรสามารถเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ตัดสินใจในการทำงานโดยการเรียนรู้และสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เป็นการเพิ่มพูนความรู้ขององค์กรให้มากขึ้นเรื่อยๆ และถูกนำไปใช้สร้างความรู้

สรุปได้ว่า รูปแบบของการจัดการความรู้ มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การค้นหาความรู้
- 2) การสร้างและแสวงหาความรู้
- 3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ
- 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้
- 5) การเข้าถึงความรู้
- 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้
- 7) การเรียนรู้

2.4 กระบวนการจัดการความรู้

บุญดี บุญญากิจ และคณะ (2547, น. 22) ได้สรุปขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้

ไว้ดังนี้

- 1) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)
- 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge creation acquisition)
- 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge organization)
- 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge codification and refinement)
- 5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge access)
- 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge sharing)
- 7) การเรียนรู้ (Learning)

วิจารณ์ พานิช (2548) กล่าวว่า กระบวนการจัดการความรู้เป็นการดำเนินการอย่างน้อย 6 ประการต่อความรู้ ได้แก่

- 1) การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร
- 2) การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ
- 3) การปรับปรุง คัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วนให้เหมาะต่อการใช้งานของตน
- 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตน
- 5) การนำประสบการณ์จากการทำงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสกัด “ขุมความรู้” ออกมาบันทึกไว้

6) การจดบันทึก “ขุมความรู้” และ “แก่นความรู้” สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุงเป็นชุดความรู้ ที่ครบถ้วน ลุ่มลึกและเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้น

โดยที่การดำเนินการ 6 ประการนี้บูรณาการเป็นเนื้อเดียวกัน ความรู้ที่เกี่ยวข้องเป็นทั้งความรู้ที่ชัดแจ้ง อยู่ในรูปของตัวหนังสือหรือรหัสอย่างอื่นที่เข้าใจได้ทั่วไป (Explicit Knowledge) และความรู้ฝังลึกอยู่ในสมอง (Tacit Knowledge) ที่อยู่ในคน ทั้งที่อยู่ในใจ (ความเชื่อ ค่านิยม) อยู่ในสมอง (เหตุผล) อยู่ในมือ และส่วนอื่นๆ ของร่างกาย (ทักษะในการปฏิบัติ) การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่คนจำนวนหนึ่งทำร่วมกันไม่ใช่กิจกรรมที่ทำโดยคนคนเดียว เนื่องจากเชื่อว่า “จัดการความรู้” จึงมีคนเข้าใจผิด เริ่มดำเนินการ โดยรีเข้าไปที่ความรู้ คือ เริ่มที่ความรู้ นี้คือความผิดพลาดที่พบบ่อยมาก การจัดการความรู้ที่ถูกต้องจะต้องเริ่มที่งานหรือเป้าหมายของงาน เป้าหมายของงานที่สำคัญ คือ การบรรลุผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ ที่เรียกว่า Operation Effectiveness และนิยามผลสัมฤทธิ์ ออกเป็น 4 ส่วน คือ

1) การสนองตอบ (Responsiveness) ซึ่งรวมทั้งการสนองตอบความต้องการของลูกค้า สนองตอบความต้องการของเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้น สนองตอบความต้องการของพนักงาน และสนองตอบความต้องการของสังคมส่วนรวม

2) การมีนวัตกรรม (Innovation) ทั้งที่เป็นนวัตกรรมในการทำงาน และนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ

3) ชีตความสามารถ (Competency) ขององค์กร และของบุคลากรที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสะท้อนสภาพการเรียนรู้ขององค์กร

4) ประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึงสัดส่วนระหว่างผลลัพธ์กับต้นทุนที่ลงไป การทำงานที่ประสิทธิภาพสูง หมายถึง การทำงานที่ลงทุนลงแรงน้อยแต่ได้ผลมากหรือคุณภาพสูง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552, น.84) กล่าวว่าไว้ว่า กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) เป็นกระบวนการแบบหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กร

เข้าใจถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ

1) การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) คือการค้นหามีความรู้อะไรบ้างในองค์กรที่มีผู้เกี่ยวข้องหรือลูกค้าต้องการทราบ แล้วพิจารณาว่ารู้นั้นเป็นรูปแบบใด อยู่ที่ใครหรือความรู้อะไรบ้างที่องค์กรจำเป็นต้องมี และการจัดลำดับความสำคัญของรู้นั้น เพื่อให้องค์กรวางขอบเขตของการจัดการความรู้ และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) คือการกำหนดวิธีการในการดึงความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อาจอยู่กระจัดกระจายมารวมไว้ การจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการหรือลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใช้ และการสร้างความรู้ขึ้นจากความรู้เดิมที่มีอยู่หรือนำความรู้จากภายนอกองค์กรมาใช้ เพื่อให้องค์กรมีความรู้ที่จำเป็นต้องมีแต่ยังไม่มี

3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) คือ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ เช่น การจัดทำสารบัญและจัดเก็บความรู้ประเภทต่างๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวม การค้นหา การนำมาใช้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว การแบ่งชนิดหรือประเภทความรู้โดยคำนึงถึงว่าผู้ใช้นำไปใช้อย่างไร และลักษณะการทำงานของบุคลากรเป็นแบบใด เช่น แบ่งตามความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญของบุคลากร หัวข้อ/หัวเรื่องหน้าที่/กระบวนการ

4) การประมวลความรู้และกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) คือ การประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการใช้ ซึ่งทำได้หลายลักษณะ เช่น

(1) จัดทำหรือปรับปรุงรูปแบบของเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งองค์กร ทำการป้อนข้อมูล การจัดเก็บ การค้นหาและการใช้ข้อมูลทำได้สะดวกและรวดเร็ว

(2) การใช้ภาษาเดียวกันทั่วทั้งองค์กร โดยจัดทำคำอภิธานศัพท์ของคำจำกัดความ ความหมายของคำต่างๆ ที่แต่ละหน่วยงานใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน

(3) การเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพดีในแง่ต่างๆ เช่น ครบถ้วนเที่ยงตรง ทันสมัย สอดคล้อง และตรงตามความต้องการของผู้ใช้

5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) คือ วิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้ เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ โดยมีการกระจายความรู้ให้ผู้ใช้ทั้ง 2 ลักษณะคือ

(1) Push (การป้อนความรู้) คือ การส่งข้อมูล/ความรู้ให้ผู้รับโดยผู้รับไม่ได้ร้องขอ เช่น การส่งหนังสือเวียนแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ข่าวสารต่างๆ หรือข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการขององค์กร

(2) Pull (การให้โอกาสเลือกใช้ความรู้) คือ การที่ผู้รับสามารถเลือกรับหรือใช้แต่เฉพาะข้อมูล/ความรู้ที่ต้องการเท่านั้น ซึ่งช่วยลดปัญหาการได้รับข้อมูล/ความรู้ที่ไม่ต้องการมากเกินไป

6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) คือ การแบ่งปันความรู้ประเภทความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การจัดทำเอกสาร จัดทำฐานความรู้หรือจัดทำสมุดหน้าเหลือง โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้หรือมีการแบ่งปันความรู้ประเภทความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ซึ่งอาจใช้วิธีผสมผสานเพื่อผู้ใช้อข้อมูลสามารถเลือกใช้ได้ตามความสะดวก

7) การเรียนรู้ (Learning) คือ บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งอาจสังเกตได้จากความสามารถในการทำงานที่ดีขึ้นมีประสิทธิภาพสูงขึ้น สามารถแก้ปัญหาในงานได้ดีขึ้น และ/หรือเกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้น ช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย และนำไปสู่การทำให้องค์กรมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นในที่สุด

กนกพร นิมพลี (2555, น. 105) ได้สรุปกระบวนการจัดการความรู้ว่ามีทั้งหมด 8 ประเด็น ได้แก่

- 1) การกำหนดความรู้ (Knowledge Identification)
- 2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ (Knowledge Acquisition and Capture)
- 3) การสร้างความรู้ (Knowledge Creation)
- 4) การประมวลความรู้เป็นหมวดหมู่ (Knowledge Codification)
- 5) การแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)
- 6) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage)
- 7) การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer)
- 8) การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Knowledge Utilization or Application)

กรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดกิจกรรมและขั้นตอนหลักที่ควรระบุไว้ในแผนการจัดการความรู้แบ่งเป็น 7 ขั้นตอนดังนี้

1) การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์พันธกิจยุทธศาสตร์เป้าหมายคืออะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเราจำเป็นต้องใช้ความรู้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้างอยู่ในรูปแบบใด และอยู่ที่ใคร

2) การสร้างและแสวงหาความรู้ เป็นการรวบรวม/สกัดความรู้ทั้งความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) จากเอกสารหรือความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ที่อยู่ในตัวบุคคลจากภายในองค์กรและ/หรือภายนอกองค์กร โดยอาศัยเครื่องมือ/วิธีการต่างๆ ในการสร้างและแสวงหาความรู้ที่เหมาะสม เช่น การรวบรวม กฤตระเบียบ คู่มือมาตรฐาน การปฏิบัติงาน การถอดความรู้จากตัวบุคคล เช่น การประชุมระดมสมอง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ การถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน เป็นต้น

3) การจัดความรู้ ให้เป็นระบบเป็นการวางโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้ อย่างเป็นระบบในอนาคต

4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เป็นการปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์จากการประชุมพิจารณาร่วมกันหรือตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญในองค์ความรู้นั้น

5) การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวกเช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ และอื่นๆ เป็นต้น

6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ มีเครื่องมือหลากหลายประเภทถูกสร้างขึ้นมาเพื่อนำไปใช้ในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

(1) กรณีที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) อาศัยเครื่องมือที่ช่วยในการ “เข้าถึง” ความรู้ มักเป็นแบบทางเดียว เช่น เอกสาร ฐานข้อมูล ความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

(2) กรณีที่เป็นความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) อาศัยเครื่องมือที่ช่วยในการ “ถ่ายทอด” ความรู้ ซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหลัก เช่น ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practice: CoP) จัดทำเป็นระบบทีมข้ามสายงาน ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยน งานเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

7) การเรียนรู้ ควรทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงานเป็นการนำความรู้ ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนไปใช้ประโยชน์ในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาปรับปรุงหรือพัฒนางานเพื่อให้ดีขึ้นกว่าเดิม เมื่อปฏิบัติตามแล้วมีปัญหาตรงไหนมีจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรผู้ปฏิบัติก็แจ้งข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้หน่วยงานนำไปพิจารณาปรับปรุงงานเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า กระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ

- 1) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)
- 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge creation acquisition)
- 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge organization)
- 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge codification and refinement)

- 5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge access)
- 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge sharing)
- 7) การเรียนรู้ (Learning)

3. การผลิตข้าวอินทรีย์

ข้าวอินทรีย์ ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ ความหมายของข้าวอินทรีย์ การผลิตข้าวอินทรีย์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ความหมายของข้าวอินทรีย์

มาตรฐานสินค้าเกษตร เกษตรอินทรีย์ เล่ม 4 (2553, น.1) ให้ความหมายว่า ข้าวอินทรีย์ (Organic Rice) หมายถึง ผลผลิต และผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ ที่ได้จากการผลิตภายใต้ระบบการผลิตข้าวอินทรีย์

กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว (2563) อธิบายว่า ข้าวอินทรีย์ (Organic rice) เป็นข้าวที่ได้จากการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นวิธีการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมี หรือสารสังเคราะห์ต่างๆ เป็นต้นว่า ปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรคแมลงและสัตว์ศัตรูข้าวในทุกขั้นตอนการผลิตและในระหว่างการเก็บรักษาผลผลิต หากมีความจำเป็นแนะนำให้ใช้วัสดุจากธรรมชาติ และสารสกัดจากพืชที่ไม่มีพิษต่อคน หรือไม่มีสารพิษตกค้างปนเปื้อนในผลิตผลในดินและน้ำ ในขณะเดียวกันก็เป็นการรักษาสภาพแวดล้อม ทำให้ได้ผลิตผลข้าวที่มีคุณภาพและปลอดภัย ส่งผลให้ผู้บริโภคมีความสุขอนามัยและคุณภาพชีวิตที่ดี

ศูนย์ข้อมูลข้าวตลาดเฉพาะ (2563) ข้าวอินทรีย์ คือ ข้าวที่ได้จากการผลิตภายใต้ระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ ซึ่งมีการจัดการการผลิตข้าวที่เกื้อกูลต่อระบบนิเวศรวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ เน้นใช้วัสดุธรรมชาติ ไม่ใช้วัตถุพิษสังเคราะห์และมีการจัดการกับผลิตภัณฑ์โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวังเพื่อรักษาสภาพการเป็นข้าวอินทรีย์และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์

สรุป ข้าวอินทรีย์ หมายถึง ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ และได้จากการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี หรือสารสังเคราะห์ต่างๆ การผลิตที่เกื้อกูลต่อระบบนิเวศรักษาสภาพแวดล้อม

3.2 การผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ

บุญดิษฐ์ วรินทร์รักษ์ (2550) กล่าวว่า องค์ประกอบการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ มีวิธีปฏิบัติและเกณฑ์กำหนด ดังนี้

1) การจัดการพื้นที่ปลูกหรือแหล่งผลิต ได้แก่ กำหนดขอบเขตพื้นที่อย่างชัดเจน จัดทำแผนที่นารายโหนดรวมกันเป็นผืนใหญ่ มีพิกัด GPS โดยรอบแปลงนา จัดทำทะเบียนนาราย เกษตรกร ข้อมูลสภาพแวดล้อม กิจกรรมเกษตรต่างๆ ในพื้นที่ ทั้งนี้มีช่วงระยะปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบ อินทรีย์ 1 ปี และแนวป้องกันการปนเปื้อนและปัจจัยเสี่ยง/ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ พื้นที่โดยรอบ โดยเฉพาะด้านบนที่น้ำไหลลงมา จะต้องไม่มีแหล่งกำเนิดวัตถุอันตราย หากมีจะต้องทำแนวป้องกันการปนเปื้อนทั้งทางน้ำและทางอากาศ

2) พันธุ์ข้าวและเมล็ดพันธุ์ คือ ใช้พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 และ/หรือ กข 15 จากแหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์หรือขยายพันธุ์ข้าวไร่เองภายในกลุ่มผู้ปลูกข้าวอินทรีย์

3) การเตรียมดิน คือ ไถเตรียมดินการไถตะและไถแปรโดยใช้รถแทรกเตอร์ หรือ แรงงานสัตว์ ในช่วงเดือน เม.ย. - พ.ค. แล้วพรวนกลบเมล็ดข้าวในกรณีหว่านข้าวแห้ง หรือพรวน คราดในสภาพน้ำขังสำหรับปักดำ

4) วิธีปลูก คือ ปลูกโดยวิธีหว่านข้าวแห้ง (ในแหล่งที่วัชพืชไม่รุนแรง) ในเดือน พ.ค. อัตรา 15 กก./ไร่ โดยผสมเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว 5 กก./ไร่ เพื่อช่วยคลุมดินเป็นปุ๋ยพืชสดหรือปลูกโดย วิธีปักดำ อัตรา 10 กก./ไร่ ตกกล้าเดือน มิ.ย. อัตรา 70 กรัม/ม.2 มีน้ำเลี้ยงแปลงกล้าตลอดอายุกล้า 30 – 35 วัน ถอนไปปักดำระยะ 25x25 โดยประมาณในเดือน ก.ค. - ส.ค.

5) การจัดการน้ำ คือ ดูแลรักษาคันน้ำให้เก็บน้ำได้ดี ช่วงตกกล้าและปักดำอาจใช้น้ำใต้ดินและน้ำจากบ่อสำรองน้ำเสริม ในกรณีที่น้ำฝนไม่เพียงพอ และ/หรืออาจใช้น้ำจากแหล่ง ชลประทานก็ได้ ก่อนข้าวสุกแก่ 10 – 15 วัน ให้ระบายน้ำออกจากนาเพื่อให้ดินนาแห้งทั่วกัน

6) การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน คือ เริ่มจากการไถกลบตอซัง เดือน ธ.ค. - มี.ค. ปลูกพืชปุ๋ยสด เช่น โสนอัฟริกัน ปอเทือง หรือถั่วเขียว อัตรา 5 กก./ไร่ ช่วงเดือน เม.ย. - มิ.ย. และไถกลบ หากพิจารณาว่าปริมาณธาตุอาหารพืชยังไม่เพียงพอ ใส่ปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยคอกจากแหล่งพื้นที่ที่ไม่ใช้สารเคมี หรือสารปฏิชีวนะในการเลี้ยงอัตรา 200 – 1,000 กก./ไร่ ขึ้นกับความอุดมสมบูรณ์ของดินและปริมาณ ธาตุอาหารพืชที่ได้จากตอซังและปุ๋ยพืชสดแล้ว

7) การป้องกันและกำจัดศัตรูข้าว คือ ป้องกันกำจัดตามความจำเป็นโดยเน้นสมดุล ของศัตรูธรรมชาติคือความแข็งแรงของต้นข้าว ก่อนที่จะใช้สารธรรมชาติหรือสารอินทรีย์ที่อนุญาต ให้ใช้ได้

8) สัตว์ศัตรูข้าว คือ ปูและหอยเชอร์รี่ ให้ลดระดับน้ำในนาใช้กับดัก หรือจับมา เป็นอาหารสัตว์เลี้ยงและทำน้ำหมักชีวภาพ หากจำเป็นให้ใช้ต้นพืชกำจัด เช่น เชิงคา ไบยาสูบ นก และหนู ให้ใช้กับดัก ใช้คนไล่และวิธีล้อมรั้วป้องกัน อนุรักษ์ศัตรูธรรมชาติ เช่น เขี้ยวงู ฟังพอน เป็นต้น

9) **แมลงศัตรูข้าว** คือ รักษาระดับน้ำให้พอดี สำหรับต้นข้าวให้มีความแข็งแรง และสนับสนุนศัตรูธรรมชาติ ให้รักษาสมดุลปริมาณแมลงในนา กรณีมีการระบาดของมากอาจจะใช้สารที่อนุญาตให้ใช้ได้ เช่น สะเดา กำมะถัน น้ำหมักสมุนไพร เป็นต้น

10) **โรคข้าว** คือ ให้ธาตุอาหารพืชอย่างสมดุล โดยเฉพาะธาตุไนโตรเจน จะต้องไม่มากเกินไปจะได้ต้นข้าวที่แข็งแรง ทนทานต่อโรคกรณีมีการระบาดของมากอาจใช้สารจากพืชสัตว์และแร่ธาตุธรรมชาติที่อนุญาต เช่น บอร์โดมิกเจอร์ หรือจุลินทรีย์

11) **วัชพืช** คือ กรณีแหล่งปลูกมีวัชพืชมาก ให้ทำนาค้ำ รักษาระดับน้ำขังในนาให้พอดีตามระยะการเติบโตของข้าว เตรียมดินให้ราบเรียบสม่ำเสมอและจมน้ำโดยทั่ว หากยังมีวัชพืชอยู่ในนา ให้ถอนหรือใช้เครื่องมือกำจัดวัชพืช

12) **การเก็บเกี่ยวและลดความชื้นข้าวเปลือก** คือ เก็บเกี่ยวข้าวที่ระยะพลับพลึง หลังออกรวงประมาณ 28-32 วัน โดยใช้เกี่ยวด้วยเกี่ยวหรือเครื่องเกี่ยววางราย ตากสุ่มซัง 2 – 3 วัน แล้วรวมกองไว้รอการนวดด้วยแรงคนหรือเครื่องนวดข้าวต่อไป หรืออาจใช้เครื่องเกี่ยวนวดแล้วลดความชื้นภายใน 24 ชม. หลังเก็บเกี่ยว กรณีใช้เครื่องนวดข้าวหรือเครื่องเกี่ยวนวด (combined harvester) ให้ทำความสะอาดเครื่องและกำจัดเมล็ดข้าวที่ติดมากับเครื่อง ก่อนนำไปปฏิบัติงาน

13) **การบันทึกข้อมูล** คือ ต้องมีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งวัสดุที่นำเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตการปฏิบัติในขั้นตอนต่างๆ ตามองค์ประกอบการผลิต

สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว (2563) กล่าวว่า การผลิตข้าวอินทรีย์มีขั้นตอนการปฏิบัติ เช่นเดียวกับการผลิตข้าวโดยทั่วไปจะแตกต่างกันที่ต้องหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ในทุกขั้นตอนการผลิต จึงมีข้อควรปฏิบัติดังนี้

1) **การเลือกพื้นที่ปลูก** คือ เลือกพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ติดต่อกัน และมีความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยธรรมชาติ ค่อนข้างสูง ประกอบด้วยธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของข้าวอย่างเพียงพอ มีแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกไม่ควรเป็นพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมีในปริมาณมากติดต่อกันเป็นเวลานาน หรือมีการปนเปื้อนของสารเคมีสูง และห่างจากพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมีการเกษตรสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ถือครองไม่มากและอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันควรรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตข้าวอินทรีย์

2) **การเลือกใช้พันธุ์ข้าว** คือ พันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกควรมีคุณสมบัติด้านการเจริญเติบโตเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ในพื้นที่ปลูก และให้ผลผลิตได้ดีแม้ในสภาพดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ด้านทานโรคและแมลงศัตรูข้าว และมีคุณภาพเมล็ดตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ข้าวอินทรีย์ การผลิตข้าวอินทรีย์ในปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 และ กข15 ซึ่งทั้งสองพันธุ์เป็นข้าวที่มีคุณภาพเมล็ดดีเป็นพิเศษ

3) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว คือ เลือกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้มาตรฐานผลิตจากแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการดูแลอย่างดี มีความงอกดี ผ่านการเก็บรักษาโดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ ปราศจากโรค แมลงและเมล็ดวัชพืช หากจำเป็นต้องป้องกันโรคที่ติดมากับเมล็ดพันธุ์อนุโลมให้นำมาแช่ในสารละลายจุนสี (จุนสี 1 กรัมต่อน้ำ 1 ลิตร) เป็นเวลานาน 20 ชั่วโมง แล้วล้างด้วยน้ำก่อนนำไปปลูก

4) การเตรียมดิน คือ วัตถุประสงค์หลักของการเตรียมดินคือสร้างสภาพที่เหมาะสมต่อการปลูกและการเจริญเติบโตของข้าวช่วยควบคุมวัชพืช โรค แมลงและสัตว์ศัตรูข้าวบางชนิด การเตรียมดินมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับคุณสมบัติดิน สภาพแวดล้อมในแปลงนาก่อนปลูกและวิธีการปลูก โดยไถตะ ไถแปร คราด และทำเทือก

5) วิธีปลูก คือ การปลูกข้าวแบบปักดำจะเหมาะสมที่สุดกับการผลิตข้าวอินทรีย์ เพราะการเตรียมดิน ทำเทือก การควบคุมระดับน้ำในนาจะช่วยลดปริมาณวัชพืชได้และการปลูกกล้าข้าวลงดินจะช่วยทำให้ข้าวสามารถแข่งขันกับวัชพืชได้ ต้นกล้าที่ใช้ปักดำควรมีอายุประมาณ 30 วัน เลือกต้นกล้าที่เจริญเติบโต แข็งแรงดี ปราศจากโรคและแมลงทำลาย เนื่องจากในการผลิตข้าวอินทรีย์ต้องหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ทุกชนิดโดยเฉพาะปุ๋ยเคมี จึงแนะนำให้ใช้ระยะปลูกถี่กว่าระยะปลูกที่แนะนำสำหรับปลูกข้าวโดยทั่วไปเล็กน้อย คือ ระยะระหว่างต้นและแถว ประมาณ 20 เซนติเมตร จำนวนต้นกล้า 3 - 5 ต้นต่อกอ และใช้ระยะปลูกแคบกว่านี้หากดินมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ในกรณีที่ต้องปลูกกล้าหรือปลูกหลังจากช่วงเวลาปลูกที่เหมาะสมของข้าวแต่ละพันธุ์ และมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนแรงงานแนะนำให้เปลี่ยนไปปลูกวิธีอื่นที่เหมาะสม เช่น หว่านข้าวแห้ง หรือหว่านน้ำตาม

6) การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน คือ เนื่องจากการปลูกข้าวอินทรีย์ต้องหลีกเลี่ยงการใช้ปุ๋ยเคมี การเลือกพื้นที่ปลูกที่ดิน มีความอุดมสมบูรณ์สูงตามธรรมชาติ จึงเป็นการเริ่มต้นที่ได้เปรียบเพื่อที่จะรักษาระดับผลผลิตให้อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ นอกจากนี้เกษตรกรยังต้องรู้จักการจัดการดินที่ถูกต้อง และพยายามรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินให้เหมาะสม กับการปลูกข้าวอินทรีย์ให้ได้ผลดีและยั่งยืนมากที่สุด คำแนะนำ เกี่ยวกับการจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดินสำหรับการผลิตข้าวอินทรีย์สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

(1) การจัดการดิน

มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินให้เหมาะสมกับการใช้ปลูกข้าวอินทรีย์ดังนี้

ก) ไม่เผาตอซัง ฟางข้าว และเศษวัสดุอินทรีย์ในแปลงนา เพราะเป็นการทำลายอินทรีย์วัตถุ และจุลินทรีย์ดินที่มีประโยชน์

ข) ไม่นำชิ้นส่วนของพืชที่ไม่ใช้ประโยชน์โดยตรงออกจากแปลงนา แต่ควรนำวัสดุอินทรีย์จากแหล่งใกล้เคียงใส่แปลงนาให้สม่ำเสมอทีละเล็กละน้อย

ค) เพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดินโดยการปลูกพืช โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่วในที่ว่างในบริเวณพื้นที่นาตามความเหมาะสมแล้วใช้อินทรีย์วัตถุที่เกิดขึ้นในระบบไร่นาให้เกิดประโยชน์ต่อการปลูกข้าว

ง) ไม่ควรปล่อยที่ดินให้ว่างเปล่าก่อนการปลูกข้าวและหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าว แต่ควรปลูกพืชบำรุงดิน โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วเขียว ถั่วพรี ไรสน เป็นต้น

จ) ควรวิเคราะห์ดินนาทุกปี แล้วแก้ไขภาวะความเป็นกรดเป็นด่างของดินให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของต้นข้าว (ประมาณ 5.5 – 6.5) ถ้าพบว่าดินมีความเป็นกรดสูงแนะนำให้ใช้ปูนมาร์ล ปูนขาว หรือขี้เถ้าไม่ปรับปรุงสภาพดิน

(2) การใช้ปุ๋ยอินทรีย์

ใส่ปุ๋ยอินทรีย์จากธรรมชาติอย่างสม่ำเสมอ แต่เนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์ธรรมชาติแทบทุกชนิด มีความเข้มข้นของธาตุอาหารค่อนข้างต่ำจึงต้องใช้ในปริมาณที่สูงมาก และอาจมีไม่พอเพียงสำหรับการปลูกข้าวอินทรีย์และถ้าหากมีการจัดการที่ไม่เหมาะสมก็จะเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต จึงแนะนำให้ใช้หลักการธรรมชาติ ที่ว่า “สร้างให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ใสที่ละเอียดทีละน้อยสม่ำเสมอเป็นประจำ” ปุ๋ยอินทรีย์จากธรรมชาติที่ควรใช้ ได้แก่

ก) ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยมูลสัตว์ ใสได้แก่มูลสัตว์ต่างๆ ซึ่งอาจนำมาจากภายนอกหรือจัดการผลิตขึ้นในบริเวณไร่นา นอกจากนี้ท้องนาในชนบทหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วมักจะปล่อยให้เป็นที่เลี้ยงสัตว์โดยให้แทะเล็มตอซังและหญ้าต่างๆ มูลสัตว์ที่ถ่ายออกมาปะปนกับเศษซากพืชก็จะเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุในนาอีกทางหนึ่ง

ข) ปุ๋ยหมัก ควรจัดทำในพื้นที่นาหรือบริเวณที่อยู่ไม่ห่างจากแปลงนามากนัก เพื่อความสะดวกในการใช้ ควรใช้เชื้อจุลินทรีย์ในการทำปุ๋ยหมักเพื่อช่วยการย่อยสลายได้เร็วขึ้น และเก็บรักษาให้ถูกต้องเพื่อลดการสูญเสียธาตุอาหาร

ค) ปุ๋ยพืชสด ควรเลือกชนิดที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมควรปลูกก่อนการปักดำข้าวในระยะเวลาพอสมควร เพื่อให้ต้นปุ๋ยพืชสดมีช่วงการเจริญเติบโตเพียงพอที่จะผลิตมวลพืชสดได้มาก มีความเข้มข้นของธาตุไนโตรเจนสูงและไถกลบต้นปุ๋ยพืชสดก่อนการปลูกข้าวตามกำหนดเวลา เช่น ไรสนอัฟริกัน (*Sesbania rostrata*) ควรปลูกก่อนปักดำประมาณ 70 วัน โดยใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ประมาณ 7 กิโลกรัมต่อไร่ หากจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยฟอสฟอรัสช่วยเร่งการเจริญเติบโตแนะนำให้ใช้หินฟอสเฟตบดละเอียดใส่ตอนเตรียมดินปลูกแล้ว ไถกลบต้น ไรสนขณะมีอายุประมาณ 50-55 วัน หรือก่อนการปักดำข้าวประมาณ 15 วัน

ง) น้ำหมักชีวภาพหรือน้ำสกัดชีวภาพ (Bio Extract) ควรให้ทำใช้เองจากวัสดุเหลือใช้ในไร่นาในครัวเรือน นำมาหมักร่วมกับกากน้ำตาล (Mollass) หรือน้ำตาลทรายแดงละลายน้ำ แบ่งได้ 3 ประเภท ตามวัสดุที่นำใช้ ได้แก่ น้ำสกัดจากพืช ผักต่างๆ ใบสะเดา ตะไคร้หอม พืชสมุนไพรต่างๆ น้ำสกัดจากผลไม้ เศษผลไม้จากครัวเรือน มะม่วง สับปะรด กล้วย มะละกอ ฟักทอง

(3) การใช้อินทรีย์วัตถุบางอย่างทดแทนปุ๋ยเคมี

หากปฏิบัติตามคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดินข้างต้นแล้วยังพบว่าดินมีความอุดมสมบูรณ์ไม่เพียงพอหรือขาดธาตุอาหารที่สำคัญบางชนิดไปสามารถนำอินทรีย์วัตถุจากธรรมชาติต่อไปนี้ทดแทนปุ๋ยเคมีบางชนิดได้คือ

ก) แหล่งธาตุไนโตรเจน เช่น แหนแดง สาหร่ายสีน้ำเงินแกมเขียว กากเมล็ดสะเดา และเลือดสัตว์แห้ง เป็นต้น

ข) แหล่งธาตุฟอสฟอรัส เช่น หินฟอสเฟต กระดูกป่น มูลไก่ มูลค่างควากากเมล็ดพืชที่เถ่าไม้ และสาหร่ายทะเล เป็นต้น

ค) แหล่งธาตุโพแทสเซียม เช่น ขี้เถ้า และหินปูนบางชนิด

ง) แหล่งธาตุแคลเซียม เช่น ปูนขาว โดโลไมท์ เปลือกหอยป่น และกระดูกป่น เป็นต้น

7) ระบบการปลูกพืช คือ ปลูกข้าวอินทรีย์เพียงปีละครั้ง โดยเลือกช่วงเวลาปลูกที่เหมาะสมกับข้าวแต่ละพันธุ์ และปลูกพืชหมุนเวียนโดยเฉพาะพืชตระกูลถั่วก่อนและหลังการปลูกข้าว อาจปลูกข้าวอินทรีย์ร่วมกับ พืชตระกูลถั่วก็ได้ถ้าสภาพแวดล้อมเหมาะสม

8) การควบคุมวัชพืช คือ แนะนำให้ควบคุมวัชพืชโดยวิธีกล เช่น การเตรียมดินที่เหมาะสม วิธีการทำนาที่ลดปัญหาวัชพืช การใช้ระดับน้ำควบคุมวัชพืช การใช้วัสดุคลุมดิน การถอนด้วยมือ วิธีเขตกรรมต่างๆ การใช้เครื่องมือ รวมทั้งการปลูกพืชหมุนเวียน เป็นต้น

9) การป้องกันกำจัด โรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช คือ หลักการสำคัญของการป้องกันกำจัดโรค แมลงและสัตว์ศัตรูข้าวในการผลิตข้าวอินทรีย์ มีดังนี้

(1) ใช้ข้าวพันธุ์ต้านทาน

(2) การปฏิบัติด้านเขตกรรม เช่น การเตรียมแปลง กำหนดช่วงเวลาปลูกที่เหมาะสม ใช้อัตราเมล็ดและระยะปลูกที่เหมาะสม การปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อตัดวงจรการระบาดของโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าว การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและสมดุล ของธาตุอาหารพืช การจัดการน้ำ เพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโตดี สมบูรณ์และแข็งแรง สามารถลดการทำลายของโรค แมลงและสัตว์ศัตรูข้าว ได้ส่วนหนึ่ง

(3) จัดการสภาพแวดล้อมไม่ให้เหมาะสมกับการระบาดของโรค แมลงและสัตว์ศัตรูข้าว เช่น การกำจัดวัชพืช การกำจัดเศษซากพืชที่เป็นโรคโดยใช้ปูนขาว หรือกำมะถันผงที่ไม่ผ่านกระบวนการทางเคมี

(4) รักษาสมดุลทางธรรมชาติ โดยส่งเสริมการแพร่ขยายปริมาณของแมลงที่มีประโยชน์ เช่น ตัวห้ำ ตัวเบียน และศัตรูธรรมชาติเพื่อช่วยควบคุมแมลงและสัตว์ศัตรูข้าว

(5) ปลูกพืชขับไล่แมลงบนคันนา เช่น ตะไคร้หอม

(6) หากมีความจำเป็นอนุญาตให้ใช้สารสกัดจากพืช เช่น สะเดา ข่า ตะไคร้หอม และใบแคฝรั่ง เป็นต้น

(7) ใช้วิธีการ เช่น ใช้แสงไฟล่อ ใช้กับดัก และใช้กาวเหนียว

(8) ในกรณีที่ใช้สารเคมีกำจัดควรกระทำโดยทางอ้อม เช่น นำไปผสมกับเหยื่อล่อในกับดักแมลงหรือใช้สารพิษกำจัดสัตว์ศัตรูข้าว ซึ่งจะต้องใช้อย่างระมัดระวัง และต้องกำจัดสารเคมีที่เหลือรวมทั้งศัตรูข้าวที่ถูกทำลายโดยเหยื่อพิษอย่างถูกวิธี หลังจากปฏิบัติเสร็จแล้ว

10) การจัดการน้ำ คือ ระดับน้ำมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตทางลำต้นและการให้ผลผลิตของข้าว โดยตรง ในระยะปักดำจนถึงแตกกอถ้าระดับน้ำสูงมากจะทำให้ต้นข้าวสูงเพื่อหนีน้ำทำให้ต้นอ่อนแอ และล้มง่าย ในระยะนี้ควรรักษาระดับน้ำให้อยู่ที่ประมาณ 5 เซนติเมตร แต่ถ้าต้นข้าวขาดน้ำจะทำให้วัชพืชเติบโตแข่งขันกับต้นข้าวได้ ดังนั้นระดับน้ำที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวอินทรีย์ ตลอดฤดูปลูกควรเก็บรักษาไว้ที่ปริมาณ 5 - 15 เซนติเมตร จนถึงระยะก่อนเก็บเกี่ยวประมาณ 7 - 10 วัน จึงระบายน้ำ ออกเพื่อให้ข้าวสุกแก่พร้อมกัน และพื้นที่นาแห้งพอเหมาะต่อการเก็บเกี่ยว

11) การเก็บเกี่ยว การนวดและการลดความชื้น คือ เก็บเกี่ยวข้าวหลังจากออกดอกประมาณ 28 - 30 วัน สังเกตจากเมล็ดในรวงข้าว สุกแก่เมล็ดเปลี่ยนเป็นสีฟาง เรียกว่า ระยะพลับพลึง

(1) การเกี่ยวโดยใช้เคียว ต้องตากฟ่อนข้าวในนาประมาณ 2-3 แดด แล้วจึงรวมกอง ทำการนวดต่อไป

(2) การเกี่ยวข้าวโดยใช้รถเกี่ยวขนาดเมล็ดข้าวยังมีความชื้นสูงต้องตากบนลานในสภาพที่แดดจัดเป็นเวลา 1 - 2 วัน พลิกกลับเมล็ดข้าววันละ 3-4 ครั้ง ให้ความชื้นเหลือ 14 เปอร์เซ็นต์หรือต่ำกว่าเพื่อให้เหมาะสมต่อการเก็บรักษาและทำให้มีคุณภาพการสีดี

สรุป การผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ หมายถึง การดำเนินการในขั้นตอนการผลิตจนถึงการเก็บเกี่ยว ได้แก่ การจัดการพื้นที่ (ขอบเขตพื้นที่)/การทำแนวป้องกันการปนเปื้อน การเลือกใช้พันธุ์ข้าว/การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมดิน/วิธีปลูก การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน ระบบการปลูกพืช การควบคุมวัชพืช การป้องกันกำจัด โรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช การจัดการน้ำ การเก็บเกี่ยว การนวด และการลดความชื้น การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต)

3.3 การผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

บุญดิษฐ์ วารินทร์รักษ์ (2550) กล่าวว่า องค์ประกอบการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในขั้นตอนการจัดการผลผลิตข้าว มีวิธีปฏิบัติและเกณฑ์กำหนด ดังนี้

1) การขนย้ายผล คือ อุปกรณ์ (กระสอบหรือไซโล) ที่ใช้บรรจุและพาหะขนย้าย จะต้องสะอาดปราศจากการปนเปื้อนของวัตถุอันตราย และจากข้าวอื่นๆ

2) การเก็บรักษาข้าวเปลือก คือ สถานที่เก็บรักษาจะต้องสะอาดและถูกสุขลักษณะ เป็นโรงเก็บที่แยกมาเป็นสัดส่วน สามารถป้องกันการปนจากข้าวทั่วไป ได้ มีการระบายอากาศดี กำจัดศัตรูข้าวในโรงเก็บด้วยวิธีกลและการรักษาความสะอาดในโรงเก็บ

3) การแปรรูป (การสีข้าว) คือ ก่อนการสีข้าวจะต้องทำความสะอาดและกำจัดข้าวปน ออกจากเครื่องสีข้าว แฉ่งปริมาณ (lot) ข้าวที่จะแปรรูปให้แก่หน่วยตรวจสอบ เมื่อแปรรูปแล้ว จัดเก็บข้าวสาร/ข้าวกล้องที่ได้แยกจากข้าวทั่วไป แล้วแจ้งหน่วยตรวจสอบ

4) การบรรจุผลิตภัณฑ์ (ข้าวสารข้าวกล้อง) คือ ขนส่งหรือลำเลียงข้าวสาร/ข้าวกล้อง ไปคัดคุณภาพ (grading) และบรรจุลงถุงขนาดต่างๆ ป้องกันแมลงในถุงผลิตภัณฑ์ด้วยการบรรจุ แบบสุญญากาศ หรือเติมคาร์บอน ไดออกไซด์

สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว (2563) กล่าวว่า กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการค้า ในส่วนการเก็บรักษาแปรรูปและบรรจุภัณฑ์ มีขั้นตอนดังนี้

- 1) เก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ตีครหัส รักษาแยกจากข้าวทั่วไป
- 2) การทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าว และแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี
- 3) การแจ้งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรอง

สรุป การผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ หมายถึง การดำเนินการในการเก็บรักษา แปรรูป และบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ การเก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ตีครหัส เก็บรักษาแยกจากข้าวทั่วไป ทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าว และแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี บรรจุข้าวกล้องหรือข้าวสาร ในถุงขนาดเล็กโดยบรรจุในสภาพสุญญากาศ และแจ้งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรอง

3.4 การผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว (2563) กล่าวว่า กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการค้า ในส่วนการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ มีขั้นตอนดังนี้

- 1) ร้านสะดวกซื้อ
- 2) ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ
- 3) ทำเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- 4) ทำการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่แพร่หลาย

5) ถ้าต้องการจำหน่ายต่างประเทศ ต้องได้รับการตรวจสอบรับรองจากหน่วยตรวจสอบที่ได้รับความเชื่อถือจากผู้บริโภค

ศูนย์ข้อมูลข้าวตลาดเฉพาะ (2563) กล่าวว่า ข้าวตลาดเฉพาะ หมายถึง สินค้าข้าวที่มีคุณสมบัติเพื่อตลาดเฉพาะ ที่อาจเป็นผลผลิตจากกระบวนการผลิตที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ข้าวอินทรีย์ ข้าวที่มีปลูกเฉพาะในเขตพื้นที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่เรียกว่าข้าวสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (ข้าว GI) ข้าวโภชนาการสูง ซึ่งเป็นข้าวที่อุดมด้วยทั้งชนิดและปริมาณของธาตุและสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย

สรุป การผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ หมายถึง การดำเนินการในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เช่น ร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ ตลาดข้าวเฉพาะ (Niche Market) ทำเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่แพร่หลาย

4. บริบทของพื้นที่ของจังหวัดลพบุรี

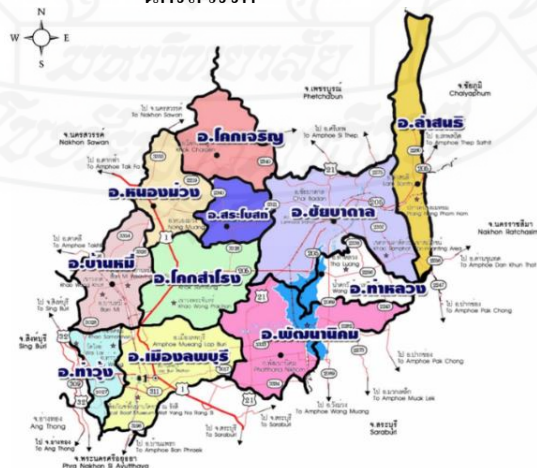
สำนักงานจังหวัดลพบุรี (2563) แผนพัฒนาจังหวัดลพบุรี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2565 ได้รายงานข้อมูลทั่วไปของจังหวัดลพบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพของจังหวัดลพบุรี

4.1.1 ที่ตั้งและขนาดพื้นที่

จังหวัดลพบุรี ตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทยบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำลพบุรี มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือตามเส้นทางถนนพหลโยธิน 153 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางรถไฟประมาณ 133 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6,199.72 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,874,846 ไร่ มีอาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอดากฟ้าและอำเภอดากลิ จังหวัดนครสวรรค์ และอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระพุทธบาท และอำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอเทพสถิตย์ จังหวัดชัยภูมิ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา และอำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอเมืองสิงห์บุรีและอำเภอพรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี อำเภอไชโยจังหวัดอ่างทอง และอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดลพบุรี

ที่มา : <http://www.lopburi.go.th/>

4.1.2 พื้นที่เกษตรกรรม

สำหรับเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรเป็นพืชไร่มากที่สุด จำนวน 1,811,855 ไร่ หรือร้อยละ 44.59 รองลงมา คือ นาข้าว ไม้ยืนต้น ไม้ผล ร้อยละ 22.59, 1.79, 0.83 ตามลำดับ

พื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ที่มีสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินมากที่สุด ส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกพืชไร่กระจายอยู่ในตอนเหนือและตอนกลางของจังหวัด ในเขตอำเภอชัยบาดาล อำเภอหนองม่วง อำเภอพัฒนานิคม อำเภอท่าหลวง อำเภอโคกสำโรง และอำเภอลำสนธิ รองลงมา คือ การปลูกข้าว การทำนาในจังหวัดลพบุรีจะทำนาในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน ส่วนใหญ่กระจายอยู่ในอำเภอบ้านหมี่ โคกสำโรง และทำไร่

4.2 ข้อมูลประชากรและครัวเรือน

4.2.1 ประชากรจังหวัดลพบุรี จังหวัดลพบุรีมีประชากร ณ เดือนกันยายน 2562 รวมทั้งสิ้น 757,111 คน ชาย 379,887 คน หญิง 377,224 คน และมีจำนวนครัวเรือน 294,606 ครัวเรือน โดยมีขนาดของครัวเรือนประมาณ 2.66 คนต่อครัวเรือน และโครงสร้างของครัวเรือนมีลักษณะครัวเรือนเดี่ยว ซึ่งพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ ลักษณะการอยู่อาศัยของครัวเรือน คือ การที่บุคคลที่อยู่และกินรวมกันในสถานที่อยู่อาศัยเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าบุคคลที่อยู่และกินรวมกันมีเฉพาะรุ่นพ่อแม่กับรุ่นลูกที่ยังไม่แต่งงาน จัดเป็นครัวเรือนเดี่ยว (ครัวเรือน 2 รุ่น) ถ้ามีทั้งรุ่นปู่ย่า/ตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก/รุ่นหลานด้วย จัดเป็นครัวเรือนขยาย (ครัวเรือน 3 รุ่น หรือมากกว่า)

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนประชากรของจังหวัดลพบุรี

อำเภอ	พื้นที่	จำนวนประชากร (คน)			ครัวเรือน	ความหนาแน่น
		ชาย	หญิง	รวม		
อ.เมืองลพบุรี	565.61	131,968	119,823	251,791	104,880	445
อ.พัฒนานิคม	982.46	33,444	33,961	67,405	28,744	131.70
อ.โคกสำโรง	1,253.00	41,738	42,500	84,238	30,582	85.74
อ.ชัยบาดาล	242.83	45,060	46,347	91,407	35,816	72.95
อ.ท่าเรือ	585.70	23,581	25,551	49,132	16,937	202
อ.บ้านหมี่	517.00	35,965	38,836	74,801	26,185	127.71
อ.ท่าหลวง	538.87	14,763	15,106	29,869	11,172	55.43
อ.สระโบสถ์	304.61	10,669	10,859	21,528	8,368	70.71
อ.โคกเจริญ	317.14	12,426	12,489	24,915	8,305	78.56
อ.ลำสนธิ	447.00	13,639	13,745	27,384	10,187	61.26
อ.หนองม่วง	445.50	16,652	17,325	33,977	13,430	76.27
รวม	6,199.72	379,887	377,224	756,447	294,606	122.12

ที่มา : กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, 2562

ขนาดของประชากรต่อพื้นที่ พบว่า อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองลพบุรี คิดเป็นอัตราส่วน 1 ตารางกิโลเมตรต่อประชากร 445 คน อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอท่าหลวง คิดเป็นอัตราส่วน 1 ตารางกิโลเมตรต่อประชาชน 55 คน

4.3 ข้อมูลการเพาะปลูก

จังหวัดลพบุรี ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีแม่น้ำป่าสักไหลพาดผ่านทางซีกตะวันตกและอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำลพบุรี จากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดลพบุรี (GPP) ปี 2560 ภาคการเกษตรจะมีมูลค่า 18,009 ล้านบาท ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดลพบุรี ประกอบอาชีพด้านกสิกรรมเป็นหลัก โดยมีพื้นที่การเกษตรที่ใช้เพื่อการเพาะปลูกเศรษฐกิจ คือ ข้าว อ้อยโรงงาน และมันสำปะหลังโรงงาน โดยในปี พ.ศ. 2561/62 พืชที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด ได้แก่ ข้าวนาปี พื้นที่เพาะปลูก 740,644 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 659 กก. รองลงมาได้แก่ อ้อยโรงงาน พื้นที่เพาะปลูก 690,751 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 10,219 กิโลกรัม ข้าวนาปรัง มีพื้นที่เพาะปลูก 412,231 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 761 กิโลกรัม ตามลำดับ

ตารางที่ 2.2 แสดงพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี ปี 2561/2562

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว	ผลผลิตที่เก็บ	ผลผลิตเฉลี่ย
		ผลผลิต (ไร่)	เกี่ยวได้ (ตัน)	(ก.ก./ไร่)
ข้าวนาปี	740,644	740,644.00	487,818	659
ข้าวนาปรัง	412,248	412,248	313,642	761
อ้อยโรงงาน	690,751	690,751	7,058,703	10,219
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	305,358	305,358	1,252,768	1,102
มันสำปะหลังโรงงาน	231,842	231,662	220,078	950

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดลพบุรี (ข้อมูล 11 มิถุนายน 2562)

4.3.1 ข้อมูลการปลูกข้าวในจังหวัดลพบุรี

1) ข้าวนาปี

การปลูกข้าวนาปี ในปี 2561 จังหวัดลพบุรีมีพื้นที่การเพาะปลูก 749,397 ไร่ โดยอำเภอบ้านหมี่ มีเนื้อที่เพาะปลูกและเก็บเกี่ยวมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอเมืองลพบุรี อำเภอโคกสำโรง ตามลำดับ ด้านผลผลิตมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น โดยอำเภอบ้านหมี่ อำเภอเมืองลพบุรี และอำเภอโคกสำโรง มีผลผลิตต่อไร่สูงที่สุด ตามลำดับ

2) ข้าวนาปรัง

การปลูกข้าวนาปรังในพื้นที่จังหวัดลพบุรี ในปี 2561 347,948 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ประมาณ 128,062 ไร่ (ปี 260 ประมาณ 219,886 ไร่) เนื่องจากปริมาณน้ำที่ใช้การได้ในการเพาะปลูกเพียงพอทำให้สามารถปลูกข้าวนาปรังได้ โดยอำเภอบ้านหมี่มีเนื้อที่เพาะปลูกและพื้นที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรังสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอท่าม่วง และอำเภอเมืองลพบุรีตามลำดับ โดยผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย จาก 644 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2660 เป็น 660 กิโลกรัมต่อไร่ในปี 2561 โดยมีอำเภอท่าม่วง ที่มีผลผลิตต่อไร่สูงที่สุด เท่ากับ 694 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาได้แก่ อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอเมืองลพบุรี ตามลำดับ

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี โดยมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

5.1 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเกี่ยวกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ

ไกรเลิศ ทวีกุล และคณะ (2548) ศึกษาการยอมรับการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรและการเผยแพร่วิธีการข้าวอินทรีย์ที่เหมาะสม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 48.3 ปี มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.0 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.7 คน มีรายได้เฉลี่ย 80,825.93 บาทต่อครอบครัวต่อปี

ชั้นนกร คำก้อน (2548) ศึกษาการจัดการความรู้ของเกษตรกรในการปลูกข้าวดอกมะลิ 105 ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.27 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.34 คนต่อครัวเรือน มีรายได้จากการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 เฉลี่ย 45,314.25 บาทต่อปี เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้านมากที่สุด และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมในเรื่องการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105

สุพรรณิ เลขกลาง และคณะ (2554) ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มากกว่าเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 47.92 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน ต้นทุนเงินสดของเกษตรกรเองในการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 1,237.8 บาทต่อไร่ รองลงมาถูกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) และกองทุนหมู่บ้าน มีรายได้จากการขายข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 6,228.8 บาทต่อไร่ จำหน่ายข้าวอินทรีย์ให้กับโรงสีเอกชน เกษตรกร

ทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์จากการฝึกอบรม ร้อยละ 95.8 รองลงมาได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

อัญชลี ยิ้มสมบูรณ์ (2554) ศึกษาการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 57.6 มีอายุ 55 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 31.0 มีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 48.9 มีประสบการณ์ในการทำเกษตร 30 ปี ขึ้นไป

ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระโชติ (2557) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 54.0 ปี เกือบครึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านจังหวัดชลบุรี เกือบทั้งหมดมีอาชีพหลักเป็นอาชีพเกษตรกรรม และบางส่วนมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรอง จำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 2.32 คน มีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรเฉลี่ย 337,555.0 บาทต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 74,929.0 บาทต่อปี อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านหนึ่งในสามมีตำแหน่งเป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/ สารวัตรกำนัน และครึ่งหนึ่งไม่เป็นอาสาสมัครเกษตรด้านอื่น และเกือบทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร สำหรับสาเหตุที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมากกว่าครึ่งได้รับการขอร้องจากผู้นำหมู่บ้าน ชุมชน อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านได้รับข่าวสาร เฉลี่ย 2.6 ครั้งต่อเดือน โดยได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด ด้านสื่อมวลชน ได้รับข่าวสารเป็นประจำคือโทรทัศน์ ส่วนสื่อกิจกรรมได้จากการประชุม

ศิริพร หล้าวรรณะ และสุพัตรา ศรีสุวรรณ (2562) ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุเฉลี่ย 50.28 ปี มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มีแรงงานในการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2.65 คน มีรายได้จากการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 38,219 บาท และมีรายจ่ายจากการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 6,346.76 บาท เกษตรกรมีการเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร จากผู้นำชุมชน การอบรม และโทรทัศน์ อยู่ในระดับมาก

5.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเกี่ยวกับสภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าว

ไกรเลิศ ทวีกุล และคณะ (2548) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเอง ร้อยละ 81.44 มีประสบการณ์การปลูกข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2.5 ปี

ชัชกร คำก้อน (2548) พบว่า มีประสบการณ์ของการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 เฉลี่ย 17.07 ปี มีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 20.36 ไร่

จิตรารณณ์ สงค์ประเสริฐ (2551) ศึกษาวิธีการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในตำบลหงส์หิน อำเภोजันทบุรี จังหวัดพะเยา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดิน โดยมีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเอง ร้อยละ 99.21 พื้นที่ถือครองค่าเฉลี่ย 9.79 ไร่ต่อครัวเรือน

ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระโชติ (2557) พบว่า โดยส่วนมากมีพื้นที่ทำการเกษตรที่เป็นของตนเอง มีพื้นที่เฉลี่ย 21.94 ไร่ มีพื้นที่เช่าอย่างเดียวที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 7.98 ไร่

ศิริพร หล้าวรรณะ และสุพัตรา ศรีสุวรรณ (2562) พบว่า มีประสบการณ์ในการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 4.53 ปี มีขนาดพื้นที่ผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 9.48 ไร่

5.3 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้

พิชิตชัย แผงศรีสาร (2552) ศึกษาการจัดการความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดการความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์นั้นเครือข่ายมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การสร้างความรู้โดยการศึกษาจากเอกสาร การอบรมสัมมนา การฝึกปฏิบัติจากแปลงสาธิต และการศึกษาดูงาน 2) การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ โดยการจัดเวทีถ่ายทอดแลกเปลี่ยน มีการปรึกษาหารือกันและการสนทนากันเป็นกลุ่ม 3) การประยุกต์ความรู้ เกษตรกรในระดับครัวเรือนมีการประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์เพียงบางส่วน กล่าวคือมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นการทำเกษตรอินทรีย์ส่วนหนึ่งและเกษตรแบบดั้งเดิม โดยการใช้สารเคมีส่วนหนึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ครัวเรือนที่ใช้แบบผสม กล่าวคือ ไม่มีการแบ่งพื้นที่ใช้ทั้งสารเคมีและอินทรีย์วัตถุ ลำดับต่อมาคือครัวเรือนที่ทำเกษตรอินทรีย์ ทั้งหมด และกลุ่มสุดท้ายไม่มีการประยุกต์ใช้เลยจำนวนน้อยที่สุด

อัญชลี ยิ้มสมบุญ (2554) ศึกษาการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า

1. ด้านการแสวงหาความรู้ด้านการทำการเกษตรอินทรีย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.94 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการแสวงหาความรู้ด้านการทำการเกษตรอินทรีย์จากการสอบถามผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์โดยตรง อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.70

2. ด้านการจัดเก็บความรู้ด้านการทำการเกษตรอินทรีย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.61 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ในชุมชนมีการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ให้เป็นฐานความรู้ด้านการทำการเกษตรอินทรีย์ และสามารถไปขอข้อมูลเพื่อนำมาประกอบอาชีพได้ อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 3.89

3. ด้านการแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้จากการทำการเกษตรอินทรีย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.84 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ในชุมชนนำความรู้ด้านการทำการเกษตรอินทรีย์จากการประชุม อบรม สัมมนา มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.20

4. ด้านการประยุกต์ใช้และใช้ประโยชน์จากการทำเกษตรอินทรีย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 4.47 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การนำความรู้ด้านการเกษตรอินทรีย์ไปประกอบอาชีพช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ มีระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.85

จักรวาล จันทร์หล้า (2555) ศึกษาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำข้าวฮางของกลุ่มผลิตข้างฮาง เทศบาลตำบลปลาไหล พบว่า การทำข้างฮางเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยลักษณะและรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ผ่านการบอกเล่า การสอน การสาธิต การฝึกปฏิบัติและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง แต่ในส่วนของ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีการสร้างและขยายเครือข่ายความรู้ การเผยแพร่ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นข้าวฮางให้รู้จักเป็นวงกว้าง ใช้วิธีการเผยแพร่ผ่านช่องทางการสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต

พนารัตน์ เดชกุลทอง (2560) ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียวมีการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหม ได้แก่ การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ ผลการศึกษา มีดังนี้

1) การกำหนดความรู้ พบว่า สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียวมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหมทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี โดยมีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสำรวจและทบทวนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหมครบวงจร ซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติของชุมชน องค์ความรู้สำคัญของกระบวนการผลิตผ้าไหม

2) การแสวงหาความรู้ สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียวมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม จากความรู้ที่ได้กำหนดไว้ว่ากระบวนการทอผ้าครบวงจรของชุมชนต้องมีความรู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง เช่น ความรู้และเทคนิคต่างๆ ในกระบวนการผลิตผ้าไหมที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมให้ทันสมัยเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ของชุมชนในปัจจุบันส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้เสริม สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียวจึงมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหลากหลายช่องทางเพื่อนำความรู้มาพัฒนา กระบวนการผลิตและพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ แสวงหาความรู้มีทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม

3) การแลกเปลี่ยนความรู้ สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาเสียวมีวิถีชีวิตแบบสังคมชนบทโดยทั่วไป จึงมีการไปมาหาสู่และพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการทอผ้าของสมาชิกกลุ่มทอผ้า นอกจากนี้ยังพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มโดยการศึกษาดูงานในแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น กลุ่มทอผ้าที่ประสบความสำเร็จ หรือการออกร้านจัดนิทรรศการ เป็นต้น เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ประธานกลุ่มทอผ้าจะนำความรู้และเทคนิคใหม่ๆ เกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าไหมที่ได้รับจากการ

อบรม ประชุม สัมมนา มาถ่ายทอดแก่สมาชิกอยู่เป็นประจำ โดยการจัดประชุมกลุ่มทอผ้าซึ่งเป็น การแลกเปลี่ยน ความรู้ อย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่าง กลุ่มทอผ้าที่ส่วนราชการจัดขึ้น

4) การจัดเก็บความรู้ เน้นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคลโดยใช้วิธีการจดจำความรู้ เกี่ยวกับการทอผ้าจะมีอยู่ในตัวของช่างทอผ้าทุกคน เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในการทอผ้า มาอย่างยาวนาน ส่วนใหญ่ไม่มีการเขียนหรือบันทึกเป็นเอกสาร ความรู้ที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์ อักษร ได้แก่ ลายผ้ามัดหมี่ แต่จะมีบางลายเท่านั้นที่เขียนหรือวาดลงบนกระดาษกราฟ เนื่องจากลาย มัดหมี่บางลายได้จากการผสมผสานลายผ้าและประยุกต์ขึ้นเป็นลายใหม่ เช่น ลายดอกกระเจียว การบันทึกลายผ้าลงบนกระดาษกราฟยังไม่เป็นระบบและไม่ครบทุกลายผ้าที่มีการทอในชุมชน นอกจากนี้ ยังพบว่า มีการจัดเก็บความรู้ที่เป็นเอกสารเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ เป็นเอกสารที่ได้รับจากการ อบรมจากหน่วยงานต่างๆ

5) การถ่ายทอดความรู้ เน้นการถ่ายทอดความรู้โดยตรงจากผู้ถ่ายทอดสู่ผู้รับการถ่ายทอด ในอดีตจะถ่ายทอดให้กับบุคคลในครอบครัว แต่ในปัจจุบันจะถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มทอผ้า หรือบุคคลทั่วไปที่สนใจ โดยจะมีการผสมผสานกันทั้งวิธีการสาธิตและการให้ลงมือปฏิบัติจริง เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถทอผ้าได้ ผู้เรียนจะต้องสังเกตจนเกิดความเข้าใจและจดจำ ขั้นตอนต่างๆ ของการทอผ้า ผู้สอนจะอธิบายขั้นตอนและเทคนิควิธีการทอผ้าในระหว่างการสาธิต จากนั้นจึงให้ผู้เรียนหรือผู้รับการถ่ายทอดฝึกปฏิบัติการทอผ้าทุกขั้นตอนวิธีการถ่ายทอดความรู้ การทอผ้าที่ได้ผลดีที่สุด ส่วนใหญ่จะสอนแบบตัวต่อตัวหรือสอนเป็นรายคน ซึ่งเป็นวิธีสอนแบบ ดั้งเดิม

6) การนำความรู้ไปใช้ สมาชิกกลุ่มทอผ้าใหม่บ้านนาเสียวมีการทอผ้าเป็นอาชีพเสริม ความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ มาจากการกำหนดความรู้และการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ได้แก่ ความรู้ภูมิปัญญาที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ความรู้จากประสบการณ์ที่ช่างทอผ้าได้ลงมือ ปฏิบัติมาอย่างยาวนานจนเกิดทักษะ ความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น ได้รับจากการอบรม โดยวิทยากรถ่ายทอดความรู้และเทคนิคใหม่ๆ ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ รวมทั้งความรู้ที่สมาชิกกลุ่มทอผ้าได้ประยุกต์จากความรู้เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มทอผ้าใหม่บ้านนาเสียวยังมีการนำความรู้ไปใช้โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานและ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าของกลุ่มทอผ้า นักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไปได้ นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ เช่น การฝึกปฏิบัติการทอผ้า ศึกษาภาคสนามประกอบการ เรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดท ารายงานกระบวนการทอผ้า

5.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการจัดการความรู้

อัญชลี ยิ้มสมบุญ (2554) พบว่า โดยภาพรวมมีปัญหาและอุปสรรคในการจัดการความรู้ด้านการทำการเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับน้อยมีค่าเฉลี่ย 2.28 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าเกษตรกรมีเวลาน้อยในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในการจัดการความรู้ มีระดับปัญหาสูงที่สุดค่าเฉลี่ย 2.52

ภักทรานนท์ สายแก้ว (2560) พบว่า มีปัญหาด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ มีปัญหาด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ ด้านการเข้าถึงความรู้ และด้านการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีปัญหาด้านการบ่งชี้ความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีปัญหาด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีปัญหาด้านการแสวงหาความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากการศึกษาความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดตัวแปรในการศึกษา การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี โดยมีตัวแปรในการศึกษา ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ของจังหวัดลพบุรี ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ เกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้าง ลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร รายจ่ายภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร การได้รับความรู้และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ต่างๆ

2. สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ตัวแปรที่ศึกษา

- 2.1 เกี่ยวกับสภาพการผลิต ได้แก่ พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการผลิต เมล็ดพันธุ์ วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย แหล่งจำหน่ายข้าวอินทรีย์ ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ ประสิทธิภาพในการผลิตข้าวอินทรีย์ แหล่งเงินทุน

- 2.2 เกี่ยวกับกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ ในระยะกลางน้ำ และในระยะปลายน้ำ ได้แก่ การจัดการพื้นที่ (ขอบเขตพื้นที่)/การทำแนวป้องกันการปนเปื้อน การเลือกใช้พันธุ์ข้าว/การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมดิน/วิธีปลูก การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน ระบบการปลูกพืช การควบคุมวัชพืช การป้องกันกำจัด โรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช การจัดการน้ำ การเก็บเกี่ยว การนวด และการลดความชื้น การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต) เก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ตีครุหีส เก็บรักษาแยกจากข้าวทั่วไป การทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าว และแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี การบรรจุข้าวกล้องหรือข้าวสารในถุงขนาดเล็กตั้งแต่ 1 กิโลกรัม ถึง 14

กิโกลกรัม โดยบรรจุในสภาพสุญญากาศ แข็งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรอง วิธีการขายผ่านร้านสะดวกซื้อ วิธีการขายผ่านร้านอาหารเพื่อสุขภาพ วิธีการขายผ่านตลาดข้าวเฉพาะ (Niche Market) ทำเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่แพร่หลาย

3. การจัดการความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ของจังหวัดลพบุรี ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดระบบความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ การเรียนรู้

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัย กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (Population) คือ เกษตรกรจังหวัดลพบุรีที่เข้าร่วม โครงการพัฒนา เกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560-2562 จำนวน 20 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 276 ราย (ข้อมูลจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวลพบุรี ปี 2562)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ มีการดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร คำนวณ ของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 (Yamane อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ 2557:49) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

ในการศึกษาในครั้งนี้ได้กำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ 0.05 จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าสูตร } n &= \frac{276}{1 + 276(0.05)^2} \\ &= 163 \end{aligned}$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จึงเท่ากับ 163 ราย

1.2.2 ขนาดกลุ่มตัวอย่างของแต่ละกลุ่ม แบ่งตามสัดส่วนของประชากรทั้งหมด ของแต่ละกลุ่ม จำนวน 163 คน โดยเทียบบัญญัติไตรยางค์จากสูตร ดังนี้

$$n_1 = \frac{n}{N} \times N_1$$

เมื่อ N = ประชากรทั้งหมด

N_1 = กลุ่มประชากรแต่ละตำบล

n = กลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล

n_1 = ตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูล

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่ม	ประชากร (ราย)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ราย)
1. เกษตรอินทรีย์ภูพระงาม	8	5
2. ข้าวอินทรีย์บ้านเขาสาริกา	5	3
3. ข้าวอินทรีย์ตำบลหนองสมบูรณ์	11	7
4. กลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์	6	4
5. วิชาทกิจชุมชนผู้ใช้น้ำคลองไม้เสียบ	7	4
6. วิชาทกิจชุมชนกสิกรรมไร้สารพิษละโว้ธานี	9	5
7. เกษตรกรทำนาและแปรรูปข้าวโคกเจริญ	13	8
8. เกษตรกรอินทรีย์อู่ข้าวอู่น้ำกรู๊ป	7	4
9. กลุ่มผลิตข้าวอินทรีย์บ้านหนองปล้อง	18	10
10. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์อำเภอสระโบสถ์	18	10
11. ข้าวอินทรีย์ตำบลโพธิ์เก้าต้น	14	8
12. ผู้ผลิตข้าวอินทรีย์บ้านหนองปล้อง กลุ่ม 2	11	7
13. ผลิตข้าวอินทรีย์	12	7
14. เกษตรอินทรีย์ทุ่งท่าช้าง หมู่ที่ 1	11	6
15. เกษตรอินทรีย์ทุ่งท่าช้าง หมู่ที่ 2	15	9
16. เกษตรอินทรีย์ทุ่งท่าช้าง หมู่ที่ 3	22	13
17. เกษตรอินทรีย์ทุ่งท่าช้าง หมู่ที่ 5	24	14
18. ข้าวอินทรีย์ตำบลม่วงค่อม	30	18
19. ส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์อย่างยั่งยืนตำบลเกาะรัง	16	9
20. ทำนา	19	12
รวม	276	163

ที่มา : ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวลพบุรี ปี 2562

1.2.3 การสุ่มตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ที่สร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์เกษตรกรจังหวัดลพบุรี จำนวน 163 ชุด โดยกำหนดข้อมูลสัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยคำถามประเภทกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ หรือคำถามปลายปิด (Close-ended question) และคำถามประเภทที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นหรือคำถามปลายเปิด (Open-ended question) เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 6 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้าง ลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้ภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร รายจ่ายภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร การได้รับความรู้และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ต่างๆ

1. การได้รับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยมีตัวเลือก 2 คำตอบ คือ ได้รับ และ ไม่ได้รับ
2. ระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ต่างๆ แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้
 - 5 หมายถึง ได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด
 - 4 หมายถึง ได้รับความรู้ในระดับมาก
 - 3 หมายถึง ได้รับความรู้ในระดับปานกลาง
 - 2 หมายถึง ได้รับความรู้ในระดับน้อย
 - 1 หมายถึง ได้รับความรู้ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ได้แก่ พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ พันธุ์ข้าว วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ แหล่งจำหน่ายข้าวอินทรีย์ ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ รายได้ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร รายจ่ายภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์ แหล่งเงินทุน และกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ ในระยะกลางน้ำ ในระยะปลายน้ำ ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

1. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยให้เกษตรกรเลือกตอบการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีตัวเลือก 2 คำตอบ คือ ได้ดำเนินการ และไม่ดำเนินการ

ตอนที่ 3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ (กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ การดำเนินกิจกรรม 6 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างและแสวงหา

ความรู้ 2) การจัดระบบความรู้ 3) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 4) การเข้าถึงความรู้ 5) การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ 6) การเรียนรู้-โดยมีตัวเลือก 2 คำตอบ คือ ได้ดำเนินการ และไม่ดำเนินการ

ตอนที่ 4 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ (การเก็บรักษาแปรรูปและบรรจุภัณฑ์ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ การดำเนินกิจกรรม 6 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างและแสวงหาความรู้ 2) การจัดระบบความรู้ 3) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 4) การเข้าถึงความรู้ 5) การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ 6) การเรียนรู้ โดยมีตัวเลือก 2 คำตอบ คือ ได้ดำเนินการ และไม่ดำเนินการ

ตอนที่ 5 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ (การจำหน่ายผลิตภัณฑ์) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ การดำเนินกิจกรรม 6 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างและแสวงหาความรู้ 2) การจัดระบบความรู้ 3) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ 4) การเข้าถึงความรู้ 5) การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ 6) การเรียนรู้ โดยมีตัวเลือก 2 คำตอบ คือ ได้ดำเนินการ และไม่ดำเนินการ

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้สัมภาษณ์สามารถเสนอแนะลงในแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการความรู้

1. สภาพปัญหาการจัดการความรู้ โดยให้เกษตรกรเลือกตอบสภาพปัญหา โดยมีตัวเลือก 2 คำตอบ คือ มีปัญหา และไม่มีปัญหา

2. ระดับปัญหาการจัดการความรู้ เป็นคำถามที่มีตัวเลือก 5 ระดับ ดังนี้

- 1 หมายถึง ระดับปัญหาน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง ระดับปัญหาน้อย
- 3 หมายถึง ระดับปัญหาปานกลาง
- 4 หมายถึง ระดับปัญหามาก
- 5 หมายถึง ระดับปัญหามากที่สุด

2.1 การทดสอบเครื่องมือ

2.1.1 การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วทั้งฉบับมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องในเนื้อหา โครงสร้าง แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ และมีความถูกต้องตามเนื้อหา

2.1.2 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ นำแบบสัมภาษณ์ฉบับปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ตัวอย่างจริงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มที่จะศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบสมบัติของเครื่องมือในด้านต่างๆ อาทิ ความเชื่อถือได้และความแม่นยำในสภาพที่เป็นจริง

ความสะดวกในการใช้เครื่องมือ ความสามารถในการนำไปใช้ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาทดสอบค่าความน่าเชื่อถือ (reliability) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์หาค่า Cronbach's alpha โดยค่า Cronbach's alpha แยกเป็นประเด็นที่ทดสอบ ได้ดังนี้

1) ประเด็นที่ 1 การได้รับความรู้และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ต่างๆ มีค่า Cronbach's alpha เท่ากับ 0.920

2) ประเด็นที่ 2 ปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร มีค่า Cronbach's alpha เท่ากับ 0.955

2.1.3 นำผลการทดสอบเครื่องมือวิจัยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและข้อเสนอแนะปรับปรุงเครื่องมือเพื่อให้มีความสมบูรณ์ ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง กับกลุ่มตัวอย่าง

2.1.4 นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นเตรียมสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเตรียมการก่อนออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ในเรื่องต่อไปนี้

3.1.1 กำหนดวัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่จะไปสัมภาษณ์ รวมทั้งนัดหมายล่วงหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์

3.1.2 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้เพื่อการสัมภาษณ์และการเดินทาง เช่น ผู้วิจัยได้จัดเตรียม ปากกา ดินสอ กระดาษเพื่อใช้ในการจดบันทึกอื่นๆ แบบสัมภาษณ์ กล้องถ่ายรูป และพาหนะเดินทาง ก่อนออกไปสัมภาษณ์

3.1.3 ประสานงานกับผู้นำชุมชนของแต่ละตำบล เพื่อนัดหมายเกษตรกร ที่จะให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้โทรศัพท์นัดหมายกับผู้นำชุมชนเพื่อกำหนดวันสัมภาษณ์ และก่อนวันไปสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ไปย้ำเตือนผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านเพื่อแจ้งผู้ให้สัมภาษณ์ทราบอีกครั้ง

3.2 ขั้นสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์คือ

3.2.1 แนะนำตัวผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตัวเองว่าเป็นนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มาสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์ การจัดการ

ความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปริญญาโท เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์รู้จักก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ เป็นการสร้างความไว้วางใจและเป็นกันเองระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์

3.2.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และได้อธิบายความสำคัญของข้อมูลงานที่ได้รับจากเกษตรกรในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและครบถ้วน ในการนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้อง ต่อไป

3.2.3 อธิบายประโยชน์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้อธิบายให้เกษตรกรทราบว่า การวิจัยในครั้งนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้กับเกษตรกรในด้านการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อนำข้อมูลมาปรับใช้ในการวางแผนการส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร ต่อไป

3.2.4 เริ่มดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มถามคำถามตามแบบที่เตรียมไว้ โดยทำในลักษณะการพูดคุยซักถาม พยายามให้ผู้สัมภาษณ์ตอบในประเด็นที่ต้องการถามทุกข้อตามลำดับ

3.2.5 บันทึกผลการสัมภาษณ์ ในขณะที่เกษตรกรให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้บันทึกผลการสัมภาษณ์ไปพร้อมกัน โดยมีหลักปฏิบัติดังนี้

- 1) บันทึกผลทันทีระหว่างการสัมภาษณ์ ทั้งคำถามปลายเปิดและปลายปิด
- 2) บันทึกตามความเป็นจริงโดยไม่มีอคติ ข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้บันทึกตามความเป็นจริงโดยไม่มีอคติ

3.2.6 สิ้นสุดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบ ทบทวนความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล และกล่าวขอบคุณแก่เกษตรกรที่ให้สัมภาษณ์และร่วมมือในการสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จัดทำรหัสข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ดังนี้

4.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคือ ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การจัดอันดับ (ordering) และการแปลความหมายตามเกณฑ์ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับความรู้ที่ได้รับน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับความรู้ที่ได้รับน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับความรู้ที่ได้รับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับความรู้ที่ได้รับมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับความรู้ที่ได้รับมากที่สุด

4.2 สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

4.3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency)

4.4 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency)

4.5 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency)

4.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์

4.6.1 ปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การจัดอันดับ (ordering) และแปลความหมายตามเกณฑ์ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับปัญหาน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับปัญหาน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปัญหาปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับปัญหาหนัก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับปัญหาหนักที่สุด

4.6.2 ข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของเกษตรกร รวมถึงปัญหาในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ การวิจัยในครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ ซึ่งนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

ตอนที่ 3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำของเกษตรกร

ตอนที่ 4 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำของเกษตรกร

ตอนที่ 5 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำของเกษตรกร

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์

ของเกษตรกร

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ของจังหวัดลพบุรี มีสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้าง ลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร รายจ่ายภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร การได้รับความรู้ และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ต่างๆ ดังนี้

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร

n=163

สภาพพื้นฐานทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	82	50.3
หญิง	81	49.7
2. อายุ		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี	35	21.5
51 – 55 ปี	36	22.1
56 – 60 ปี	49	30.1
61 – 65 ปี	20	12.3
66 – 70 ปี	12	7.4
71 – 75 ปี	9	5.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 76	2	1.1
ค่าต่ำสุด = 30 ปี ค่าสูงสุด = 77 ปี \bar{x} = 55.72 ปี S.D. = 9.932		
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	133	81.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	13	8.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	10	6.1
อนุปริญญา/ปวส.	2	1.2
ปริญญาตรี	5	3.1
4. ตำแหน่งทางสังคม		
ไม่เป็น	127	77.9
เป็น	36	22.1
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	4	2.5
สมาชิก อบต.	3	1.8
อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน	2	1.2
คณะกรรมการหมู่บ้าน	34	20.9
อื่นๆ (อสม.)	3	1.8

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สภาพพื้นฐานทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
n=163		
5. การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร		
ไม่เป็น	52	31.9
เป็น	111	68.9
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กลุ่มเกษตรกร	78	47.9
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	32	19.6
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	11	6.7
อื่นๆ (กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน)	5	3.1

จากตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร พบว่า

เพศ เกษตรกรร้อยละ 50.3 เป็นเพศชาย และร้อยละ 49.7 เป็นเพศหญิง

อายุ เกษตรกรร้อยละ 30.1 มีอายุ 56 – 60 ปี รองลงมาร้อยละ 22.1 มีอายุ 51 – 55 ปี ร้อยละ 21.5 มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี ร้อยละ 12.3 มีอายุ 61 – 65 ปี ร้อยละ 7.4 มีอายุ 66 – 70 ปี ร้อยละ 5.5 มีอายุ 71 – 75 ปี และร้อยละ 1.1 มีอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 76 ตามลำดับ ซึ่งมีอายุสูงสุด 77 ปี ต่ำสุด 30 ปี และอายุเฉลี่ย 55.72 ปี

ระดับการศึกษา เกษตรกรร้อยละ 81.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 8.4 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 6.1 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 3.1 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 1.2 จบการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส. ตามลำดับ

ตำแหน่งทางสังคม เกษตรกรร้อยละ 77.9 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 22.1 มีตำแหน่งทางสังคม เกษตรกรที่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 20.9 เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน รองลงมา ร้อยละ 2.5 เป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 1.8 เป็นสมาชิก อบต. และอื่นๆ (อสม.) ตามลำดับ

การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 68.9 เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร ร้อยละ 31.9 ไม่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร ร้อยละ 47.9 เป็นกลุ่มเกษตรกร รองลงมาร้อยละ 19.6 เป็นกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 6.7 เป็นกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน และร้อยละ 3.1 เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร และอื่นๆ (กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

n=163		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน	41	25.2
3 – 4 คน	95	58.2
5 – 6 คน	23	14.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 7	4	2.5
ต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 8 คน \bar{x} = 4 คน S.D. = 1.316		
2. จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
1 คน	24	14.7
2 คน	84	51.5
3 คน	39	24.0
4 คน	15	9.2
5 คน	1	0.6
ต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 5 คน \bar{x} = 3 คน S.D. = 0.853		
3. จำนวนแรงงานจ้าง		
ไม่มีแรงงานจ้าง	71	43.6
มีแรงงานจ้าง		
1 คน	14	8.6
2 คน	62	38.0
3 คน	10	6.1
5 คน	6	3.7
ต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 5 คน \bar{x} = 2 คน S.D. = 1.270		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n=163

สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
4. ลักษณะการถือครองที่ดิน		
ไม่มีพื้นที่เป็นของตนเอง (ไร่)	62	38.0
มีพื้นที่เป็นของตนเอง (ไร่)		
1 – 10	49	30.1
11 – 20	30	18.4
21 – 30	1	0.6
31 – 40	6	3.7
มากกว่า 40	15	9.2
ต่ำสุด = 1 ไร่ ค่าสูงสุด = 60 ไร่ $\bar{x} = 10.66$ ไร่ S.D. = 15.958		
ไม่มีพื้นที่เช่า (ไร่)	33	20.2
มีพื้นที่เช่า (ไร่)		
1 – 10	31	19.0
11 – 20	54	33.1
21 – 30	12	7.4
31 – 40	22	13.5
มากกว่า 40 ไร่	11	6.8
ต่ำสุด = 4 ไร่ ค่าสูงสุด = 180 ไร่ $\bar{x} = 17.79$ ไร่ S.D. = 19.803		
5. รายได้ในภาคการเกษตร (บาทต่อปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 25,000	6	3.7
25,001 – 50,000	38	23.3
50,001 – 75,000	46	28.3
75,001 – 100,000	27	16.6
100,001 – 125,000	10	6.1
125,001 – 150,000	9	5.5
150,001 – 200,000	9	5.5
มากกว่า 200,000	18	11.0
ต่ำสุด = 13,000 บาท ค่าสูงสุด = 420,000 บาท $\bar{x} = 104,993.87$ บาท S.D. = 85,465.501		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n=163

สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
6. รายได้นอกภาคการเกษตร (บาทต่อปี)		
ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร	24	14.7
มีรายได้นอกภาคการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000	11	6.7
5,001 – 25,000	44	27.0
25,001 – 45,000	20	12.3
45,001 – 65,000	6	3.7
65,001 – 85,000	21	12.9
85,001 – 100,000	27	16.6
มากกว่า 100,000	10	6.1
ต่ำสุด = 3,000 บาท ค่าสูงสุด = 200,000 บาท \bar{x} = 45,920.25 บาท S.D. = 46,752.865		
7. รายจ่ายในภาคการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15,000	22	13.5
15,001 – 30,000	41	25.1
30,001 – 45,000	22	13.5
45,001 – 60,000	4	2.4
60,001 – 75,000	7	4.3
75,001 – 100,000	29	17.8
100,001 – 125,000	19	11.7
มากกว่า 125,000	19	11.7
ต่ำสุด = 2,500 บาท ค่าสูงสุด = 300,000 บาท \bar{x} = 71,750.92 บาท S.D. = 68,857.039		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n=163

สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
8. รายจ่ายนอกภาคการเกษตร		
ไม่มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตร	20	12.3
มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000	15	9.2
5,001 – 20,000	23	14.1
20,001 – 35,000	27	16.6
35,001 – 50,000	10	6.1
50,001 – 65,000	7	4.3
65,001 – 80,000	33	20.2
80,001 – 95,000	6	3.7
มากกว่า 95,000	22	13.5
ต่ำสุด = 2,000 บาท ค่าสูงสุด = 165,000 บาท \bar{x} = 45,773.01 บาท S.D. = 38,592.410		

จากตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้าง ลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้ในภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายจ่ายในภาคการเกษตร รายจ่ายนอกภาคการเกษตร พบว่า

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 58.2 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 – 4 คน รองลงมา ร้อยละ 25.2 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน ร้อยละ 14.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 – 6 คน และร้อยละ 2.5 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มากกว่าหรือเท่ากับ 7 คน ตามลำดับ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน สูงสุด 8 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน

จำนวนแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 51.5 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 2 คน รองลงมา ร้อยละ 24.0 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 3 คน ร้อยละ 14.7 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 คน ร้อยละ 9.2 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 4 คน และร้อยละ 0.6 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 5 คน ตามลำดับ จำนวนแรงงานในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน สูงสุด 5 คน และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน

จำนวนแรงงานจ้าง เกษตรกรร้อยละ 56.4 มีแรงงานจ้าง ร้อยละ 43.6 ไม่มีแรงงานจ้าง

แรงงานจ้าง เกษตรกรร้อยละ 38.0 มีจำนวนแรงงานจ้าง 2 คน รองลงมา ร้อยละ 8.6 มีจำนวนแรงงานจ้าง 1 คน ร้อยละ 6.1 มีจำนวนแรงงานจ้าง 3 คน และร้อยละ 3.7 มีจำนวนแรงงานจ้าง 5 คน ตามลำดับ จำนวนแรงงานจ้างต่ำสุด 1 คน สูงสุด 5 คน และมีจำนวนแรงงานจ้างเฉลี่ย 2 คน

ลักษณะการถือครองที่ดิน เกษตรกรร้อยละ 62.0 มีพื้นที่เป็นของตนเอง ร้อยละ 38.0 ไม่มีพื้นที่เป็นของตนเอง เกษตรกรร้อยละ 79.8 มีพื้นที่เช่า ร้อยละ 20.2 ไม่มีพื้นที่เช่า

พื้นที่เป็นของตนเอง เกษตรกรร้อยละ 30.1 มีพื้นที่เป็นของตนเอง 1 – 10 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 18.4 มีพื้นที่เป็นของตนเอง 11 – 20 ไร่ ร้อยละ 9.2 มีพื้นที่เป็นของตนเอง มากกว่า 40 ไร่ และร้อยละ 3.7 มีพื้นที่เป็นของตนเอง 31 – 40 ไร่ ร้อยละ 0.6 มีพื้นที่เป็นของตนเอง 21 – 30 ไร่ ตามลำดับ จำนวนพื้นที่เป็นของตนเองต่ำสุด 1 ไร่ สูงสุด 60 ไร่ และมีจำนวนพื้นที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 10.66 ไร่

พื้นที่เช่า เกษตรกรร้อยละ 33.1 เป็นพื้นที่เป็นเช่า 11 – 20 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 19.0 เป็นพื้นที่เช่า 1 – 10 ไร่ ร้อยละ 13.5 เป็นพื้นที่เช่า 31 – 40 ไร่ ร้อยละ 7.4 เป็นพื้นที่เช่า 21 – 30 ไร่ และร้อยละ 6.8 เป็นพื้นที่เช่ามากกว่า 40 ไร่ ตามลำดับ จำนวนพื้นที่เช่าต่ำสุด 4 ไร่ สูงสุด 180 ไร่ และมีจำนวนพื้นที่เช่าเฉลี่ย 17.79 ไร่

รายได้ในภาคการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 28.3 มีรายได้ 50,001 – 75,000 บาท/ปี รองลงมา ร้อยละ 23.3 มีรายได้ 25,001 – 50,000 บาท/ปี ร้อยละ 16.6 มีรายได้ 75,001 – 100,000 บาท/ปี ร้อยละ 11.0 มีรายได้มากกว่า 200,000 บาท/ปี ร้อยละ 6.1 มีรายได้ 100,001 – 125,000 บาท/ปี ร้อยละ 5.5 มีรายได้ 125,001 – 150,000 บาท/ปี และมีรายได้ 150,001 – 200,000 บาท/ปี ร้อยละ 3.7 มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 25,000 บาท/ปี ตามลำดับ รายได้ในภาคการเกษตรต่ำสุด 13,000 บาท/ปี รายได้ในภาคการเกษตร สูงสุด 420,000 บาท/ปี และมีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 104,993.87 บาท/ปี

รายได้นอกภาคการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 85.3 มีรายได้นอกภาคการเกษตร ร้อยละ 14.7 ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร

มีรายได้นอกภาคการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 27.0 มีรายได้ 5,001 – 25,000 บาท/ปี รองลงมา ร้อยละ 16.6 มีรายได้ 85,001 – 100,000 บาท/ปี ร้อยละ 12.9 มีรายได้ 65,001 – 85,000 บาท/ปี ร้อยละ 12.3 มีรายได้ 25,001 – 45,000 บาท/ปี ร้อยละ 6.7 มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท/ปี ร้อยละ 6.1 มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท/ปี และร้อยละ 3.7 มีรายได้ 45,001 – 65,000 บาท/ปี ตามลำดับ รายได้นอกภาคการเกษตรต่ำสุด 3,000 บาท/ปี รายได้นอกภาคการเกษตรสูงสุด 200,000 บาท/ปี และมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 45,920.25 บาท/ปี

รายจ่ายในภาคการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 25.1 มีรายจ่าย 15,001 – 30,000 บาท/ปี รองลงมา ร้อยละ 17.8 มีรายจ่าย 75,001 – 100,000 บาท/ปี ร้อยละ 13.5 มีรายจ่ายน้อยกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท/ปี และมีรายจ่าย 30,001 – 45,000 บาท/ปี ร้อยละ 11.7 มีรายจ่าย 100,001 – 125,000 บาท/ปี และมีรายจ่ายมากกว่า 125,000 บาท/ปี ร้อยละ 4.3 มีรายจ่าย 60,001 – 75,000 บาท/ปี และร้อยละ 2.5 มีรายจ่ายระหว่าง 45,001 – 60,000 บาท/ปี ตามลำดับ รายจ่ายในภาคเกษตรต่ำสุด 2,500 บาท/ปี รายจ่ายในภาคการเกษตรสูงสุด 300,000 บาท/ปี และมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ย 71,750.92 บาท/ปี

รายจ่ายนอกภาคการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 87.7 มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตร ร้อยละ 12.3 ไม่มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตร

มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 20.2 มีรายจ่าย 65,001 – 80,000 บาท/ปี ร้อยละ 16.6 มีรายจ่าย 20,001 – 35,000 บาท/ปี ร้อยละ 14.1 มีรายจ่าย 5,001 – 20,000 บาท/ปี ร้อยละ 13.5 มีรายจ่ายมากกว่า 95,000 บาท/ปี ร้อยละ 6.1 มีรายจ่าย 35,001 – 50,000 บาท/ปี และร้อยละ 4.3 มีรายจ่าย 50,001 – 65,000 บาท/ปี และร้อยละ 3.7 มีรายจ่าย 80,001 – 95,000 บาท/ปี ตามลำดับ รายจ่ายนอกภาคเกษตรต่ำสุด 2,000 บาท/ปี รายจ่ายนอกภาคการเกษตรสูงสุด 165,000 บาท/ปี และมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 45,773.01 บาท/ปี

ตารางที่ 4.3 การได้รับความรู้และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ

n=163

แหล่งความรู้	การได้รับความรู้			ระดับความรู้ที่ได้รับ		
	จำนวน	ร้อยละ	\bar{x}	S.D.	แปลความ	ลำดับ
1. สื่อบุคคล						
1.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของรัฐ	156	95.7	4.27	0.729	มากที่สุด	1
1.2 เจ้าหน้าที่บริษัทเอกชน	105	64.4	1.74	1.427	น้อยที่สุด	4
1.3 พ่อค้า	93	57.1	1.13	1.139	น้อยที่สุด	5
1.4 ผู้นำชุมชน/ผู้ปกครองท้องถิ่น	140	85.9	3.24	1.610	ปานกลาง	2
1.5 เพื่อนบ้าน	132	81.0	2.52	1.349	น้อย	3
2. สื่อสิ่งพิมพ์						
2.1 เอกสารของหน่วยงานราชการ	154	94.5	3.42	1.185	มาก	1
2.2 เอกสารของบริษัทเอกชน	109	66.9	1.97	1.545	น้อย	3
2.3 วารสาร	92	56.4	1.88	1.705	น้อย	4
2.4 แผ่นพับ	136	83.4	2.45	1.366	น้อย	2

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n=163

แหล่งความรู้	การได้รับความรู้		ระดับความรู้ที่ได้รับ			
	จำนวน	ร้อยละ	\bar{x}	S.D.	แปลความ	ลำดับ
3. สื่อมวลชน						
3.1 วิทยุกระจายเสียง	151	92.6	2.63	1.324	ปานกลาง	1
3.2 โทรทัศน์	144	88.3	2.99	1.468	ปานกลาง	2
3.3 หนังสือพิมพ์	120	73.6	2.09	1.521	น้อย	3
4. สื่อกิจกรรม						
4.1 การจัดฝึกอบรม	151	92.6	3.57	1.262	มาก	2
4.2 การประชุมสัมมนา	155	95.1	3.54	1.020	มาก	1
4.3 การศึกษาดูงาน	135	82.8	3.12	1.738	ปานกลาง	3
4.4 การชมนิทรรศการ	120	73.6	2.58	1.625	น้อย	4
5. สื่อเทคโนโลยี						
5.1 อินเทอร์เน็ต	87	53.4	1.48	1.592	น้อยที่สุด	1
5.2 ไลน์	83	50.9	1.36	1.510	น้อยที่สุด	3
5.3 เฟสบุ๊ก	83	50.9	1.40	1.554	น้อยที่สุด	2

จากตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์การได้รับความรู้และระดับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้รับจากจากแหล่งต่างๆ ตามประเภทสื่อ 5 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมวลชน สื่อกิจกรรม และสื่อเทคโนโลยี พบว่า

สื่อบุคคล เกษตรกรมีการรับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์จากสื่อบุคคลในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.27) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อบุคคลที่เกษตรกรได้รับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์คือ ร้อยละ 95.7 ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของรัฐซึ่งมีความรู้ในระดับมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 85.9 ได้รับความรู้จากผู้นำชุมชน/ผู้ปกครองท้องถิ่นซึ่งมีความรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 81.0 ได้รับความรู้จากเพื่อนบ้านซึ่งมีความรู้ในระดับน้อย ร้อยละ 64.4 รับความรู้จากเจ้าหน้าที่บริษัทเอกชนและร้อยละ 57.1 รับความรู้จากพ่อค้า ซึ่งมีความรู้ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

สื่อสิ่งพิมพ์ เกษตรกรมีการรับความรู้ด้านการผลิตข้าวจากสื่อสิ่งพิมพ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.42) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อสิ่งพิมพ์ที่เกษตรกรได้รับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ คือ ร้อยละ 94.5 ได้รับความรู้จากเอกสารของหน่วยงานราชการ ซึ่งมีความรู้ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 66.9 ได้รับความรู้จากแผ่นพับ ร้อยละ 66.9 ได้รับความรู้จากเอกสารของบริษัทเอกชน และร้อยละ 56.4 ได้รับความรู้จากวารสารซึ่งทั้ง 3 แห่ง มีความรู้ในระดับน้อย ตามลำดับ

สื่อมวลชน เกษตรกรมีการรับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์จากสื่อมวลชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.99) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อมวลชนที่เกษตรกรได้รับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ คือ ร้อยละ 92.6 ได้รับความรู้จากวิทยุกระจายเสียงซึ่งมีความรู้ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 88.3 ได้รับความรู้จากโทรทัศน์ซึ่งมีความรู้ในระดับปานกลาง และร้อยละ 73.6 ได้รับความรู้จากหนังสือพิมพ์ซึ่งมีความรู้ในระดับน้อย ตามลำดับ

สื่อกิจกรรม เกษตรกรมีการรับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์จากสื่อกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อกิจกรรมที่เกษตรกรได้รับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ คือ ร้อยละ 95.1 ได้รับความรู้จากการประชุมสัมมนาซึ่งมีความรู้ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 92.6 ได้รับความรู้จากการจัดฝึกอบรม ซึ่งมีความรู้ในระดับมาก ร้อยละ 82.8 ได้รับความรู้จากการศึกษาดูงานซึ่งมีความรู้ในระดับปานกลาง และร้อยละ 73.6 ได้รับความรู้จากการชมนิทรรศการซึ่งมีความรู้ในระดับน้อย ตามลำดับ

สื่อเทคโนโลยี เกษตรกรมีการรับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์จากสื่อเทคโนโลยีในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.48) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า สื่อเทคโนโลยีที่เกษตรกรรับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระดับน้อยที่สุด คือร้อยละ 53.4 ได้รับความรู้จากอินเทอร์เน็ตซึ่งมีความรู้ในระดับน้อยที่สุด รองลงมาร้อยละ 50.9 ได้รับความรู้จากเฟสบุ๊กและไลน์ซึ่งมีความรู้ในระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ระดับความรู้ที่ได้รับจากสื่อต่างๆ

n=163

แหล่งความรู้	ระดับการรับความรู้			
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	อันดับ
สื่อบุคคล	4.27	0.729	มากที่สุด	1
สื่อสิ่งพิมพ์	3.42	1.185	มาก	3
สื่อมวลชน	2.99	1.468	ปานกลาง	4
สื่อกิจกรรม	3.57	1.262	มาก	2
สื่อเทคโนโลยี	1.48	1.592	น้อยที่สุด	5

จากตารางที่ 4.4 สรุปการรับความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีการรับความรู้โดยผ่านสื่อบุคคลระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.27) รองลงมาเป็น การรับความรู้จากสื่อกิจกรรม และสื่อสิ่งพิมพ์ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57 และ 3.42) การรับความรู้จากสื่อมวลชนระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.99) และการรับความรู้สื่อเทคโนโลยีระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.48)

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ของจังหวัดลพบุรี มีสภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ เกี่ยวกับพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย แหล่งจำหน่ายข้าวอินทรีย์ ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์ แหล่งเงินทุน และกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ดังนี้

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลสภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

ประเด็นสภาพการผลิตข้าว	จำนวน	ร้อยละ
n=163		
1. พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ไร่	20	12.3
6 – 10 ไร่	95	58.3
11 – 15 ไร่	44	27.0
16 – 20 ไร่	3	1.8
มากกว่าหรือเท่ากับ 21 ไร่	1	0.6
ต่ำสุด = 4 ไร่ ค่าสูงสุด = 25 ไร่ $\bar{x} = 10.32$ ปี S.D. = 3.121		
2. พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์		
ข้าวดอกมะลิ 105	153	93.9
ไรซ์เบอร์รี่	10	6.1
3. วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์		
นาหว่าน	163	100.0
4. ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย (กิโลกรัมต่อไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 200	34	20.9
201 – 300	39	23.9
301 – 400	40	24.5
401 – 500	39	23.9
501 – 600	10	6.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 601	1	0.6
ต่ำสุด = 200 กก./ไร่ ค่าสูงสุด = 650 กก./ไร่ $\bar{x} = 348.16$ กก./ไร่ S.D. = 118.620		

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n=163

ประเด็นสภาพการผลิตข้าว	จำนวน	ร้อยละ
5. แหล่งจำหน่ายข้าวอินทรีย์		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ชุมชน	83	50.9
โรงสี	78	47.9
สหกรณ์การเกษตรเพื่อลูกค้า ธกส. (สกต.)	37	22.7
อื่นๆ (ขายเอง)	46	28.2
6. ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ (บาทต่อไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,500	11	6.7
1,501 – 2,000	32	19.6
2,001 – 2,500	58	35.6
2,501 – 3,000	53	32.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 3,001	9	5.5
ต่ำสุด = 1,200 บาท ค่าสูงสุด = 3,500 บาท \bar{x} = 2,434.86 บาท S.D. = 464.788		
7. ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1	63	38.7
2 – 3	79	48.5
4 – 5	20	12.3
มากกว่าหรือเท่ากับ 6	1	0.6
ต่ำสุด = 1 ปี ค่าสูงสุด = 15 ปี \bar{x} = 2.10 ปี S.D. = 1.540		
8. แหล่งเงินทุน		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	122	74.8
กลุ่ม/สถาบันเกษตรกร	6	3.7
ธกส.	72	44.2
กองทุนหมู่บ้าน	10	6.1

จากตารางที่ 4.5 สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ได้แก่ พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย แหล่งจำหน่าย ข้าวอินทรีย์ ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ ประสิทธิภาพในการผลิตข้าวอินทรีย์ แหล่งเงินทุน พบว่า

พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 58.3 มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ 6 – 10 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 27.0 มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ 11 – 15 ไร่ ร้อยละ 12.3 มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ น้อยกว่าหรือ เท่ากับ 5 ไร่ ร้อยละ 1.8 มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ 16 – 20 ไร่ และร้อยละ 0.6 มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ มากกว่าหรือเท่ากับ 21 ไร่ ตามลำดับ พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ต่ำสุด 4 ไร่ พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์สูงสุด 25 ไร่ และมีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 10.32 ไร่

พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 93.9 ใช้พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 รองลงมา ร้อยละ 6.1 ใช้พันธุ์ไรซ์เบอร์รี่ ตามลำดับ

วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 100 เป็นนาหว่าน

ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย เกษตรกรร้อยละ 24.5 มีผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 301 – 400 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมา ร้อยละ 23.9 มีผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 401 – 500 กิโลกรัมต่อไร่ และมีผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 201 – 300 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 20.9 มีผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย น้อยกว่าหรือเท่ากับ 200 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 6.1 มีผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 501 – 600 กิโลกรัมต่อไร่ และร้อยละ 0.6 มีผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย มากกว่าหรือเท่ากับ 601 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ ผลผลิตข้าวอินทรีย์ต่ำสุด 200 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ยสูงสุด 650 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 348.16 กิโลกรัมต่อไร่

แหล่งจำหน่ายข้าวอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 50.9 จำหน่ายข้าวอินทรีย์ที่ชุมชน รองลงมา ร้อยละ 47.9 จำหน่ายข้าวอินทรีย์ที่โรงสี ร้อยละ 28.2 จำหน่ายข้าวอินทรีย์ที่อื่นๆ (ขายเอง) และร้อยละ 22.7 จำหน่ายข้าวอินทรีย์ที่สหกรณ์การเกษตรเพื่อลูกค้า ชกส. (สกต.) ตามลำดับ

ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 35.6 มีต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ 2,001 – 2,500 บาทต่อไร่ รองลงมา ร้อยละ 32.5 มีต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ 2,501 – 3,000 บาทต่อไร่ ร้อยละ 19.6 มีต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ 1,501 – 2,000 บาทต่อไร่ ร้อยละ 6.7 มีต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,500 บาทต่อไร่ และร้อยละ 5.5 มีต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์มากกว่าหรือเท่ากับ 3,001 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์ต่ำสุด 1,200 บาทต่อไร่ ต้นทุนการผลิตข้าว อินทรีย์สูงสุด 3,500 บาทต่อไร่ ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2,434.86 บาทต่อไร่

ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรร้อยละ 48.5 มีประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์ 2 – 3 ปี รองลงมาร้อยละ 38.7 มีประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์ 1 ปี ร้อยละ 12.3 มีประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์ 4 – 5 ปี และร้อยละ 0.6 มีประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์มากกว่าหรือเท่ากับ 6 ปี ตามลำดับ ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์ต่ำสุด 1 ปี ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์สูงสุด 15 ปี ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2.10 ปี

แหล่งเงินทุน เกษตรกรร้อยละ 74.8 มีแหล่งเงินทุนของตนเอง รองลงมาร้อยละ 44.2 แหล่งเงินทุน ธกส. ร้อยละ 6.1 แหล่งเงินทุน กองทุนหมู่บ้าน และร้อยละ 3.7 ใช้แหล่งเงินทุนกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

ประเด็น	การดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ
n=163		
1. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในระยะต้นน้ำ		
1.1 การจัดการพื้นที่ (ขอบเขตพื้นที่)/การทำแนวป้องกัน การปนเปื้อน	163	100.0
1.2 การเลือกใช้พันธุ์ข้าว/การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว	163	100.0
1.3 การเตรียมดิน/วิธีปลูก	163	100.0
1.4 การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน	159	97.5
1.5 การจัดระบบการปลูกพืช	159	97.5
1.6 การควบคุมวัชพืช	142	87.1
1.7 การป้องกันกำจัด โรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช	149	91.4
1.8 การจัดการน้ำ	163	100.0
1.9 การเก็บเกี่ยว การนวด และการลดความชื้น	163	100.0
1.10 การบันทึกและจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต)	163	100.0

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

n=163

ประเด็น	การดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ
2. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในระยะกลางน้ำ		
2.1 การเก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ตีครหัส เก็บรักษาแยกจากข้าวทั่วไป	155	95.1
2.2 การทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าว และแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี	162	99.4
2.3 การบรรจุข้าวกล้องหรือข้าวสารในถุงขนาดเล็กตั้งแต่ 1 กิโลกรัม ถึง 5 กิโลกรัม โดยบรรจุในสภาพสุญญากาศ	41	25.2
2.4 การแจ้งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรอง	33	20.2
3. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในระยะปลายน้ำ		
3.1 การขายผ่านร้านสะดวกซื้อ	22	13.5
3.2 การขายผ่านร้านอาหารเพื่อสุขภาพ	20	12.3
3.3 การขายผ่านตลาดข้าวเฉพาะ (Niche Market)	74	45.4
3.4 การทำเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	25	15.3
3.5 การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่แพร่หลาย	49	30.1

จากตารางที่ 4.6 กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ได้แก่ 1. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ คือ การจัดการพื้นที่ (ขอบเขตพื้นที่)/การทำแนวป้องกันการปนเปื้อน การเลือกใช้พันธุ์ข้าว/การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมดิน/วิธีปลูก การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน การจัดการระบบการปลูกพืช การควบคุมวัชพืช การป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูศัตรูพืช การจัดการน้ำ การเก็บเกี่ยว การนวด การลดความชื้น และการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต) 2. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ คือ การเก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ตีครหัส เก็บรักษาแยกจากข้าวทั่วไป การทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าว และการแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี การบรรจุข้าวกล้องหรือข้าวสารในถุงขนาดเล็กตั้งแต่ 1 กิโลกรัม ถึง 5 กิโลกรัม โดยบรรจุในสภาพสุญญากาศ และแจ้งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรอง 3. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ คือ การขายผ่านร้านสะดวกซื้อ การขายผ่านร้านอาหารเพื่อสุขภาพ การขายผ่านตลาดข้าวเฉพาะ (Niche Market) การทำเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่แพร่หลาย พบว่า

1. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในระยะต้นน้ำ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการดำเนินการในประเด็นการจัดการพื้นที่ (ขอบเขตพื้นที่)/การทำแนวป้องกัน การปนเปื้อน การเลือกใช้พันธุ์ข้าว/การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมดิน/วิธีปลูก การจัดการน้ำ การเก็บเกี่ยว การนวด และการลดความชื้น การบันทึกและจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต) รองลงมาร้อยละ 97.5 มีการดำเนินการในประเด็นการจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน และการจัดระบบการปลูกพืช ร้อยละ 91.4 มีการดำเนินการในประเด็นการป้องกันกำจัดโรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช และร้อยละ 87.1 มีการดำเนินการในประเด็นการควบคุมวัชพืช ตามลำดับ

2. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในระยะกลางน้ำ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.4 มีการดำเนินการในประเด็นการทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าว และแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี รองลงมาร้อยละ 95.1 มีการดำเนินการในประเด็นการเก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ตีครหัส เก็บรักษา แยกจากข้าวทั่วไป ร้อยละ 25.2 มีการดำเนินการในประเด็นการบรรจุข้าวกล้องหรือข้าวสารในถุง ขนาดเล็กตั้งแต่ 1 กิโลกรัม ถึง 5 กิโลกรัม โดยบรรจุในสภาพสุญญากาศและร้อยละ 20.2 มีการดำเนินการในประเด็นการแจ้งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรอง ตามลำดับ

3. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในระยะปลายน้ำ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 45.4 มีการดำเนินการในประเด็นการขายผ่านตลาดข้าวเฉพาะ (Niche Market) รองลงมาร้อยละ 30.1 มีการดำเนินการในประเด็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่แพร่หลาย ร้อยละ 15.3 มีการดำเนินการในประเด็นการทำเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 13.5 มีการดำเนินการในประเด็นการขายผ่านร้านสะดวกซื้อ และร้อยละ 12.3 มีการดำเนินการในประเด็นการขายผ่านร้านอาหารเพื่อสุขภาพ ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำของเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ (กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์) ของเกษตรกร จำนวน 163 ราย สามารถวิเคราะห์ผลได้ดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ

ประเด็น	การดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ
n=163		
1. การสร้างและแสวงหาความรู้		
1.1 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอก		
1) การศึกษาดูงาน	158	96.9
2) การเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา	153	93.9
3) ศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร	160	98.2
1.2 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายใน		
1) เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ	154	94.5
2) เรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย	163	100.0
3) ศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	162	99.4
2. การจัดระบบความรู้		
2.1 การจดจำไว้	163	100.0
2.2 บันทึกในสมุดส่วนตัว	153	93.9
2.3 บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม	163	100.0
2.4 บันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด	89	54.6
2.5 เก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์	18	11.0

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

n=163

ประเด็น	การดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ
3. การประมวลและกลั่นกรองความรู้		
3.1 การเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน	162	99.4
3.2 ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน	162	99.4
3.3 การประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้	163	100.0
4. การเข้าถึงความรู้		
4.1 การศึกษาคู่มือ	154	94.5
4.2 การศึกษาจากแผ่นพับ	155	95.1
4.3 การศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์	145	89.0
4.4 การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	163	100.0
5. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้		
5.1 การบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล	163	100.0
5.2 การประชุมกลุ่ม	163	100.0
5.3 การร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	121	74.2
5.4 การศึกษาดูงานโดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด	144	88.3
5.5 การฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน	156	95.7
6. การเรียนรู้		
6.1 เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่	163	100.0
6.2 การได้ความรู้ใหม่	163	100.0
6.3 นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น	163	100.0

จากตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์การดำเนินการกิจกรรมในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ (กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์) ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี พบว่ามีการดำเนินการใน 6 ประเด็น ดังนี้

1. การสร้างและแสวงหาความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย รองลงมาร้อยละ 99.4 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ร้อยละ 98.2 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร ร้อยละ 96.9 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการศึกษาดูงาน ร้อยละ 94.5 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ และร้อยละ 93.9 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา

2. การจัดระบบความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการจัดระบบความรู้ โดยการจดจำไว้ และบันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 93.9 มีการจัดระบบความรู้โดยการบันทึกในสมุดส่วนตัว ร้อยละ 54.6 มีการจัดระบบความรู้โดยการบันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด และร้อยละ 11.0 มีการจัดระบบความรู้โดยการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์

3. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้โดยการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ รองลงมาร้อยละ 99.4 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้โดยการเรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วนและปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4. การเข้าถึงความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเข้าถึงความรู้จากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รองลงมาร้อยละ 95.1 มีการเข้าถึงความรู้โดยการศึกษาจากแผ่นพับ ร้อยละ 94.5 มีการเข้าถึงความรู้โดยการศึกษาคู่มือ และร้อยละ 89.0 มีการเข้าถึงความรู้โดยการศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์

5. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้โดยการบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล และการประชุมกลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 95.7 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้โดยการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน ร้อยละ 88.3 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้โดยการศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด และร้อยละ 74.2 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้โดยการร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

6. การเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเรียนรู้โดยเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่ ได้ความรู้ใหม่ และนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตอนที่ 3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำของเกษตรกร จังหวัดลพบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ (การเก็บรักษา แปรรูปและบรรจุภัณฑ์) ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี จำนวน 163 ราย สามารถวิเคราะห์ผลได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ

การดำเนินกิจกรรม	การดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ
n=163		
1. การสร้างและแสวงหาความรู้		
1.1 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอก		
1) การศึกษาคูงาน	143	87.7
2) การเข้ารับการศึกษาอบรมสัมมนา	163	100.0
3) ศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet		
นิตยสาร	161	98.8
1.2 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายใน		
1) เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ	163	100.0
2) เรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย	163	100.0
3) ศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	162	99.4
2. การจัดระบบความรู้		
2.1 การจดจำไว้	163	100.0
2.2 บันทึกในสมุดส่วนตัว	162	99.4
2.3 บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม	157	96.3
2.4 บันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด	77	47.2
2.5 เก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์	16	9.8

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

n=163

การดำเนินกิจกรรม	การดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ
3. การประมวลและกลั่นกรองความรู้		
3.1 การเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน	162	99.4
3.2 ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน	161	98.8
3.3 การประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้	162	99.4
4. การเข้าถึงความรู้		
4.1 การศึกษาคู่มือ	163	100.0
4.2 การศึกษาจากแผ่นพับ	139	85.3
4.3 การศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์	131	80.4
4.4 การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	163	100.0
5. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้		
5.1 การบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล	163	100.0
5.2 การประชุมกลุ่ม	163	100.0
5.3 การร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	151	92.6
5.4 การศึกษาดูงานโดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด	137	84.0
5.5 การฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน	158	96.9
6. การเรียนรู้		
6.1 เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่	163	100.0
6.2 การได้ความรู้ใหม่	163	100.0
6.3 นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	160	98.2

จากตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์การดำเนินกิจกรรมในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข่าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ (การเก็บรักษา แปรรูป และบรรจุภัณฑ์) ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี พบว่ามีการดำเนินการใน 6 ประเด็น ดังนี้

1. การสร้างและแสวงหาความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ และเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย รองลงมาร้อยละ 99.4 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ร้อยละ 98.8 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร และร้อยละ 87.7 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการศึกษาดูงาน ตามลำดับ

2. การจัดระบบความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นการจัดจำไว้ รองลงมาร้อยละ 99.4 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกในสมุดส่วนตัว ร้อยละ 96.3 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม ร้อยละ 47.2 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด และร้อยละ 9.8 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ ตามลำดับ

3. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.4 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นการเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน และการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ รองลงมา ร้อยละ 98.8 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตามลำดับ

4. การเข้าถึงความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการศึกษาคู่มือและการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รองลงมาร้อยละ 85.3 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นศึกษาจากแผ่นพับ และร้อยละ 80.4 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ

5. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคลและการประชุมกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 96.9 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุน ร้อยละ 92.6 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร้อยละ 84.0 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด ตามลำดับ

6. การเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเรียนรู้โดยเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่ และการได้ความรู้ใหม่ รองลงมาร้อยละ 98.2 มีการเรียนรู้โดยนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตอนที่ 4 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำของเกษตรกร จังหวัดลพบุรี

จากการศึกษาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ (การจำหน่ายผลิตภัณฑ์) ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี สามารถวิเคราะห์ผลได้ดังตารางต่อไปนี้
ตารางที่ 4.9 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ

การดำเนินกิจกรรม	การดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ
n=163		
1. การสร้างและแสวงหาความรู้		
1.1 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอก		
1) การศึกษาดูงาน	133	81.6
2) การเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา	149	91.4
3) ศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร	128	78.5
1.2 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายใน		
1) เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ	147	90.2
2) เรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย	162	99.4
3) ศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น	149	91.4
2. การจัดระบบความรู้		
2.1 การจดจำไว้	139	85.3
2.2 บันทึกในสมุดส่วนตัว	151	92.6
2.3 บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม	162	99.4
2.4 บันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด	88	54.0
2.5 เก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์	9	5.5
3. การประมวลและกลั่นกรองความรู้		
3.1 การเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน	132	81.0
3.2 ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน	145	89.0
3.3 การประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้	132	81.0

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

การดำเนินกิจกรรม	การดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ
n=163		
4. การเข้าถึงความรู้		
4.1 การศึกษาคู่มือ	151	92.6
4.2 การศึกษาจากแผ่นพับ	145	89.0
4.3 การศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์	126	77.3
4.4 การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	163	100.0
5. การแข่งขันแลกเปลี่ยนความรู้		
5.1 การบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล	150	92.0
5.2 การประชุมกลุ่ม	151	92.6
5.3 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	133	81.6
5.4 การศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด	116	71.2
5.5 การฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน	150	92.0
6. การเรียนรู้		
6.1 เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่	151	92.6
6.2 การได้ความรู้ใหม่	151	92.6
6.3 นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	163	100.0

จากตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์การดำเนินกิจกรรมในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ (การจำหน่ายผลิตภัณฑ์) ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี พบว่า มีการดำเนินการใน 6 ประเด็น ดังนี้

1. การสร้างและแสวงหาความรู้ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.4 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย รองลงมาร้อยละ 91.4 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการเข้ารับการศึกษาอบรมสัมมนาและศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ร้อยละ 90.2 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นเรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ ร้อยละ 81.6 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการศึกษาดูงาน และร้อยละ 78.5 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทททัศน์ Internet นิตยสาร ตามลำดับ

2. การจัดระบบความรู้ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.4 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 92.6 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกในสมุดส่วนตัว ร้อยละ 85.3 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นการจดจำไว้ ร้อยละ 54.0 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด และร้อยละ 5.5 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด ตามลำดับ

3. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 89.0 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นการปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน รองลงมาร้อยละ 81.0 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นการเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วนและมีการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ ตามลำดับ

4. การเข้าถึงความรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รองลงมาร้อยละ 92.6 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการศึกษาคู่มือ ร้อยละ 89.0 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการศึกษาจากแผ่นพับ และร้อยละ 77.3 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ

5. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.6 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการประชุมกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 92.0 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคลและได้รับการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน ร้อยละ 81.6 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร้อยละ 71.2 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด ตามลำดับ

6. การเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเรียนรู้ในประเด็นนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รองลงมาร้อยละ 92.6 มีการเรียนรู้ในประเด็นสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่ และการได้ความรู้ใหม่

ตารางที่ 4.10 สรุปการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

ประเด็น	ต้นน้ำ	กลางน้ำ	ปลายน้ำ
1. การสร้างและแสวงหาความรู้			
- แหล่งภายนอก และภายในกลุ่ม	- เรียนรู้จากประสบการณ์ ของกลุ่ม/เครือข่าย - ศึกษาจากเอกสารและ สื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ internet นิตยสาร	- เข้าร่วมการฝึกอบรม สัมมนา - เรียนรู้จากประสบการณ์ ของเกษตรกรต้นแบบ - เรียนรู้จากประสบการณ์ ของกลุ่ม/เครือข่าย	- เข้าร่วมการฝึกอบรม สัมมนา - เรียนรู้จากประสบการณ์ ของกลุ่ม/เครือข่าย
2. การจัดระบบความรู้	- การจดจำไว้ - บันทึกเป็นเอกสาร ของกลุ่ม	- การจดจำไว้	- บันทึกเป็นเอกสาร ของกลุ่ม
3. การประมวลและ กลั่นกรองความรู้	- จัดให้อยู่ในรูปแบบและ ภาษาที่เข้าใจง่ายและ สะดวกต่อการนำไปใช้	- การเรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มี ความถูกต้องครบถ้วน	- ปรับปรุงรูปแบบ เอกสารให้เป็น มาตรฐานเดียวกัน
4. การเข้าถึงความรู้	- การประชาสัมพันธ์ของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- คู่มือ - การประชาสัมพันธ์ของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- การประชาสัมพันธ์ ของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง
5. การแบ่งปันแลกเปลี่ยน ความรู้	- การบอกเล่า พบปะ พูดคุย แบบบุคคลต่อบุคคล - การประชุมกลุ่ม	- การบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อ บุคคล - การประชุมกลุ่ม	- การบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อ บุคคล - การฝึกอบรมที่ หน่วยงานรัฐ สนับสนุน
6. การเรียนรู้	- เรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็น ประสบการณ์ใหม่ - ได้ความรู้ใหม่ - นำความรู้ไปแก้ไขปัญหา หรือพัฒนางานให้มี ประสิทธิภาพสูงขึ้น	- เรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็น ประสบการณ์ใหม่ - ได้ความรู้ใหม่	- นำความรู้ไปแก้ไข ปัญหาหรือพัฒนางาน ให้มีประสิทธิภาพ สูงขึ้น

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของ เกษตรกรจังหวัดลพบุรี

5.1 ปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

การวิเคราะห์ปัญหาในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร
จังหวัดลพบุรี จำนวน 163 ราย ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.11 ปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

n=163

ประเด็นปัญหา	มีปัญหา		ระดับปัญหา			
	จำนวน	ร้อยละ	\bar{x}	S.D	ความหมาย	ลำดับ
1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการ						
1.1 ทราบกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ ไม่ครบทุกข้อกำหนด	127	77.9	2.47	1.860	น้อย	1
1.2 ทราบวิธีการเก็บรักษา แปรรูป และบรรจุภัณฑ์ไม่ครบทุกข้อกำหนด	127	77.9	2.40	1.807	น้อย	2
1.3 ไม่ทราบวิธีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์	125	76.7	2.21	1.808	น้อย	3
2. การสร้างและแสวงหาความรู้						
2.1 ภายนอก						
1) ขาดการศึกษาดูงาน	113	69.3	1.46	1.243	น้อยที่สุด	1
2) ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา	102	62.6	1.28	1.274	น้อยที่สุด	3
3) ขาดการศึกษาจากเอกสารและ สื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร	117	71.8	1.45	1.306	น้อยที่สุด	2
2.2 ภายใน						
1) ขาดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของเกษตรกรต้นแบบ	124	76.1	1.45	1.090	น้อยที่สุด	3
2) ไม่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของเครือข่าย	136	83.4	1.47	1.020	น้อยที่สุด	2
3) ขาดศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญา ท้องถิ่น	147	90.2	1.51	0.939	น้อยที่สุด	1

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n=163

ประเด็นปัญหา	มีปัญหา		ระดับปัญหา			
	จำนวน	ร้อยละ	\bar{x}	S.D	ความหมาย	ลำดับ
3. การจัดการระบบความรู้						
3.1 เก็บไว้ในตัวบุคคลคนเดียว	150	92.0	1.71	1.196	น้อยที่สุด	3
3.2 ไม่ได้บันทึกในสมุดส่วนตัว	132	81.0	1.45	1.213	น้อยที่สุด	5
3.3 ไม่ได้บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม	139	85.3	1.45	1.084	น้อยที่สุด	4
3.4 ขาดการบันทึกภาพ/จัดบอร์ด	149	91.4	1.96	1.369	น้อยที่สุด	2
3.5 ไม่มีการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์	156	95.7	3.02	1.665	ปานกลาง	1
4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้						
4.1 ไม่มีการเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน	144	88.3	1.53	1.068	น้อยที่สุด	1
4.2 รูปแบบเอกสารยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน	122	74.8	1.33	1.170	น้อยที่สุด	3
4.3 การประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่ยากและใช้งานไม่สะดวก	130	79.8	1.39	1.068	น้อยที่สุด	2
5. การเข้าถึงความรู้						
5.1 ขาดการศึกษาจากคู่มือ	138	84.7	1.53	1.008	น้อยที่สุด	3
5.2 ขาดการศึกษาจากแผ่นพับ	145	89.0	1.67	1.110	น้อยที่สุด	1
5.3 ขาดการศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์	140	85.9	1.59	1.076	น้อยที่สุด	2
5.4 ขาดการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	138	84.7	1.45	0.976	น้อยที่สุด	4

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

n=163

ประเด็นปัญหา	มีปัญหา			ระดับปัญหา		
	จำนวน	ร้อยละ	\bar{x}	S.D	ความหมาย	ลำดับ
6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้						
6.1 ไม่มีการบอกเล่า พบปะ พูดคุย แบบบุคคลต่อบุคคล	147	90.2	1.79	1.249	น้อยที่สุด	1
6.2 ไม่มีการประชุมกลุ่ม	130	79.8	1.61	1.358	น้อยที่สุด	4
6.3 ไม่ได้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	130	79.8	1.67	1.342	น้อยที่สุด	3
6.4 ไม่ได้รับการศึกษาดูงานโดยวิธีการ สาธิตอย่างละเอียด	137	84.0	1.73	1.301	น้อยที่สุด	2
6.5 ไม่ได้รับการฝึกอบรมที่หน่วยงาน ภาครัฐสนับสนุน	142	87.1	1.58	1.191	น้อยที่สุด	5
7. การเรียนรู้						
7.1 ไม่มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็น ประสบการณ์ใหม่	131	80.4	1.52	1.188	น้อยที่สุด	2
7.2 ไม่ได้ความรู้ใหม่	124	76.1	1.39	1.229	น้อยที่สุด	3
7.3 นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานไม่ได้ หรือไม่สามารถพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ	129	79.1	1.55	1.228	น้อยที่สุด	1

จากตารางที่ 4.11 การวิเคราะห์ปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ได้แก่ การกำหนดความรู้ที่ต้องการ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดระบบความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้ พบว่า

1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการ เกษตรกรมีปัญหาด้านการกำหนดความรู้ที่ต้องการ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.47) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 77.9 มีปัญหาการกำหนดความรู้ที่ต้องการ โดยทราบกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ และทราบวิธีการเก็บรักษา แปรรูป และบรรจุภัณฑ์ไม่ครบทุกข้อกำหนด ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย รองลงมา ร้อยละ 76.9 มีปัญหาการกำหนดความรู้ที่ต้องการ โดยไม่ทราบวิธีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย ในประเด็นทราบกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ไม่ครบทุกข้อกำหนด

(ค่าเฉลี่ย 2.47) รองลงมา ทราบวิธีการเก็บรักษา แปรรูป และบรรจุภัณฑ์ไม่ครบทุกข้อกำหนด (ค่าเฉลี่ย 2.40) และไม่ทราบวิธีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 2.21) ตามลำดับ

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ พบว่า การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอก เกษตรกรมีปัญหาด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.46) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 71.8 มีปัญหาด้านการสร้างและแสวงหาความรู้โดยขาดการศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทททัศน์ Internet นิตยสาร ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด รองลงมา ร้อยละ 69.3 มีปัญหาด้านการสร้างและแสวงหาความรู้โดยขาดการศึกษา คูงาน ระดับปัญหาอยู่ในระดับ น้อยที่สุด และร้อยละ 62.6 มีปัญหาด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ โดยไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมสัมมนาในประเด็นขาดการศึกษาคูงาน (ค่าเฉลี่ย 1.46) รองลงมา ขาดการศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทททัศน์ Internet นิตยสาร (ค่าเฉลี่ย 1.45) และไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา (ค่าเฉลี่ย 1.28) ตามลำดับ การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายใน เกษตรกรมีปัญหาด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.51) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.2 มีปัญหาด้านการสร้างและแสวงหาความรู้โดยขาดศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ระดับปัญหา อยู่ในระดับน้อยที่สุด รองลงร้อยละ 83.4 มีปัญหาด้านการสร้างและแสวงหาความรู้โดยไม่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของเครือข่าย ระดับ ปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด และร้อยละ 76.1 มีปัญหาด้านการสร้างและแสวงหาความรู้โดยขาด การเรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ในประเด็น ขาดการศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 1.51) รองลงมา ไม่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 1.47) และขาดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ (ค่าเฉลี่ย 1.45) ตามลำดับ

3. การจัดระบบความรู้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการจัดระบบความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.02) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 95.7 มีปัญหาด้านการจัดระบบความรู้ไม่มีการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ ระดับปัญหาอยู่ในระดับ ปานกลาง รองลงมาร้อยละ 92.0 มีปัญหาด้านการจัดระบบความรู้โดยเก็บไว้ในตัวบุคคลคนเดียว ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 91.4 มีปัญหาด้านการจัดระบบความรู้โดยขาดการ บันทึกภาพ/จัดบอร์ด ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 85.3 มีปัญหาด้านการจัดระบบความรู้ โดยไม่ได้บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด และร้อยละ 81.0 มีปัญหา ด้านการจัดระบบความรู้โดยไม่ได้บันทึกในสมุดส่วนตัว ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ในประเด็น ไม่มีการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ (ค่าเฉลี่ย 3.02) รองลงมา ขาดการบันทึกภาพ/จัดบอร์ด (ค่าเฉลี่ย

1.96) เก็บไว้ในตัวบุคคลคนเดียว (ค่าเฉลี่ย 1.71) ไม่ได้บันทึกในสมุดส่วนตัวและไม่ได้บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 1.45) ตามลำดับ

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.53) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 88.3 มีปัญหาด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้โดยไม่มีการเรียบเรียงติดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด รองลงมา ร้อยละ 79.8 มีปัญหาด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้โดยการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่ยากและใช้งานไม่สะดวก ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด และร้อยละ 74.8 ปัญหาด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้โดยรูปแบบเอกสารยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ในประเด็นไม่มีการเรียบเรียงติดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน (ค่าเฉลี่ย 1.53) รองลงมา การประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่ยากและใช้งานไม่สะดวก (ค่าเฉลี่ย 1.39) และรูปแบบเอกสารยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย 1.33) ตามลำดับ

5. การเข้าถึงความรู้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการเข้าถึงความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.67) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 89.0 มีปัญหาด้านการเข้าถึงความรู้โดยขาดการศึกษาจากแผ่นพับ ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด รองลงมา ร้อยละ 85.9 มีปัญหาด้านการเข้าถึงความรู้โดยขาดการศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 84.7 มีปัญหาด้านการเข้าถึงความรู้โดยขาดการศึกษาจากคู่มือและขาดการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ในประเด็นขาดการศึกษาจากแผ่นพับ (ค่าเฉลี่ย 1.67) รองลงมา ขาดการศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ย 1.59) ขาดการศึกษาจากคู่มือ (ค่าเฉลี่ย 1.53) และขาดการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย 1.45) ตามลำดับ

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.79) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.2 มีปัญหาด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้โดยไม่มีการบอกเล่า พบปะพูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด รองลงมา ร้อยละ 87.1 มีปัญหาด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้โดยไม่ได้รับการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 84.0 มีปัญหาด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้โดยไม่ได้รับการศึกษาดูงานวิธีการสาธิตอย่างละเอียด ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด และร้อยละ 79.8 มีปัญหาด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ไม่มีการประชุมกลุ่มและไม่ได้เข้าร่วมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ในประเด็นไม่มีการบอกเล่า พบปะพูดคุยแบบบุคคล

ต่อบุคคล (ค่าเฉลี่ย 1.79) รองลงมา ไม่ได้ได้รับการศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด (ค่าเฉลี่ย 1.73) ไม่ได้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 1.67) ไม่มีการประชุมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 1.61) และไม่ได้รับการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 1.58) ตามลำดับ

7. การเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.55) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 80.4 มีปัญหาด้านการเรียนรู้โดยไม่มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่ ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด รองลงมา ร้อยละ 79.1 มีปัญหาด้านการเรียนรู้โดยนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานไม่ได้หรือไม่สามารถพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด และร้อยละ 76.1 มีปัญหาด้านการเรียนรู้โดยไม่ได้ความรู้ใหม่ ระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ในประเด็นนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานไม่ได้หรือไม่สามารถพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย 1.55) รองลงมา ไม่มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่ (ค่าเฉลี่ย 1.52) และไม่ได้ความรู้ใหม่ (ค่าเฉลี่ย 1.39) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 สรุปปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

ปัญหา	ระดับของปัญหา			
	\bar{x}	(S.D)	ความหมาย	ลำดับ
การกำหนดความรู้ที่ต้องการ	2.47	1.860	น้อย	2
การสร้างและแสวงหาความรู้	1.51	0.939	น้อยที่สุด	7
การจัดระบบความรู้	3.02	1.665	ปานกลาง	1
การประมวลและกลั่นกรองความรู้	1.53	1.068	น้อยที่สุด	6
การเข้าถึงความรู้	1.67	1.110	น้อยที่สุด	4
การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้	1.79	1.249	น้อยที่สุด	3
การเรียนรู้	1.55	1.228	น้อยที่สุด	5

จากตารางที่ 4.12 สรุปปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี พบว่า

ปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ปัญหาด้านการจัดระบบความรู้มีมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.06) รองลงมา ปัญหาการกำหนดความรู้ที่ต้องการ (ค่าเฉลี่ย 2.47) ปัญหาการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (ค่าเฉลี่ย 1.79) ปัญหาการเข้าถึงความรู้ (ค่าเฉลี่ย 1.67) ปัญหาการเรียนรู้

(ค่าเฉลี่ย 1.55) ปัญหาด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ (ค่าเฉลี่ย 1.53) ปัญหาด้านการสร้าง และแสวงหาความรู้ (ค่าเฉลี่ย 1.51) ตามลำดับ

5.2 ข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ด้านการผลิตข่าวอินทรีย์ของเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข่าวอินทรีย์ของเกษตรกร โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่เป็นคำถามปลายเปิด ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ และต่อหน่วยงาน ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.13 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข่าวอินทรีย์

n=163

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	ลำดับ
ต่อเจ้าหน้าที่			
1. เจ้าหน้าที่และเกษตรกรควรมีการวางแผนเป้าหมายความรู้ที่ต้องการร่วมกันก่อนนำมาถ่ายทอดความรู้	62	38.04	1
2. มีการถอดบทเรียนการดำเนินการของกลุ่มหรือผู้มีประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จเพื่อจัดทำเป็นชุดความรู้ของกลุ่ม	52	31.90	2
3. มีการนำชุดความรู้เรื่องการผลิตข่าวอินทรีย์จากกลุ่มต่างๆ มาเผยแพร่ให้เกษตรกรเรียนรู้เพื่อนำไปปรับใช้ในกิจกรรม	45	27.61	3
ต่อหน่วยงาน			
1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเน้นการจัดการความรู้ในประเด็นวิธีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และช่องทางการตลาด	48	29.45	4
2. เปิดโอกาสให้เกษตรกรไปศึกษาดูงานอบรมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม	57	34.97	2
3. มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอย่างต่อเนื่อง	26	15.95	6

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n=163			
ข้อเสนอแนะ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	ลำดับ
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนส่งเสริม ในการปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน เป็นมาตรฐานเดียวกัน	48	33.13	3
5. ส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์	65	39.88	1
6. เพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรเข้าถึงความรู้ได้มากขึ้น	43	26.38	5

จากตารางที่ 4.13 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรมีการเสนอแนะแต่ละประเด็นดังนี้

ต่อเจ้าหน้าที่ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 38.04 เสนอแนะว่าเจ้าหน้าที่และเกษตรกรควรมีการวางเป้าหมายความรู้ที่ต้องการร่วมกันก่อนนำมาถ่ายทอดความรู้ รองลงมาร้อยละ 31.90 เสนอแนะว่าควรมีการถอดบทเรียนการดำเนินการของกลุ่มหรือผู้มีประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จเพื่อจัดทำเป็นชุดความรู้ของกลุ่ม และร้อยละ 27.61 เสนอแนะว่าควรมีการนำชุดความรู้เรื่องการผลิตข้าวอินทรีย์จากกลุ่มต่างๆ มาเผยแพร่ให้เกษตรกรเรียนรู้เพื่อนำไปปรับใช้ในกิจกรรม

ต่อหน่วยงาน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 39.88 เสนอแนะว่าควรส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ รองลงมาร้อยละ 34.97 เสนอแนะว่าควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรไปศึกษาดูงานอบรมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม ร้อยละ 33.13 เสนอแนะว่าควรสนับสนุนส่งเสริมในการปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน เป็นมาตรฐานเดียวกัน ร้อยละ 29.45 ควรเน้นการจัดการความรู้ในประเด็นวิธีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และช่องทางการตลาด ร้อยละ 26.38 เสนอแนะว่าให้เพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรเข้าถึงความรู้ได้มากขึ้น และร้อยละ 15.95 เสนอแนะว่าควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญโดยจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี (2) การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี (3) การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี (4) การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

1.2 วิธีดำเนินงานวิจัย

1.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรจังหวัดลพบุรีที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560-2562 จังหวัดลพบุรี จำนวน 20 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 276 ราย ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณ ของ Taro Yamane ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวน 163 คน ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับฉลาก

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยกำหนดข้อมูลที่ต้องการในประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วยคำถามประเภทกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ หรือคำถามปลายปิด (Close-ended question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended question) เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 6 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ตอนที่ 2 สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ตอนที่ 3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ตอนที่ 4 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำของ

เกษตรกรจังหวัดลพบุรี ตอนที่ 5 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Pre test) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha of coefficient)

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติคือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการจัดอันดับ (Ordering)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) **สภาพพื้นฐานทางสังคม** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์จังหวัดลพบุรี ร้อยละ 50.3 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 55.72 ปี ร้อยละ 81.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 77.9 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ในขณะที่ร้อยละ 22.1 มีตำแหน่งทางสังคม โดยเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อื่นๆ (อสม.) และอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ร้อยละ 68.9 เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และอื่นๆ (กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน)

2) **สภาพทางเศรษฐกิจ** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน และจำนวนแรงงานจ้างเฉลี่ย 2 คน มีพื้นที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 10.66 ไร่ มีพื้นที่เช่าเฉลี่ย 17.79 ไร่ มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 104,993.87 บาท/ปี มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 45,920.25 บาท/ปี รวมเกษตรกรมีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย 150,914.12 บาท/ปี มีรายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ย 71,750.92 บาท/ปี และรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 45,773.01 บาท/ปี รวมเกษตรกรมีรายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ย 117,523.93 บาท/ปี

3) **แหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับ** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรได้รับความรู้โดยผ่านสื่อบุคคลในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.27) รองลงมา รับความรู้จากสื่อกิจกรรมและสื่อสิ่งพิมพ์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57 และ 3.42) รับความรู้จากสื่อมวลชนในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.99) และรับความรู้จากสื่อเทคโนโลยีในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.48)

1.3.2 สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

1) *สภาพการผลิต* ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 10.32 ไร่ ร้อยละ 93.9 ใช้พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 348.16 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 50.9 จำหน่ายข้าวอินทรีย์ที่ชุมชน ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2,434.86 บาทต่อไร่ ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 2.10 ปี ร้อยละ 74.8 มีแหล่งเงินทุนของตนเอง

2) *กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์* ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการดำเนินการในประเด็นการจัดการพื้นที่ (ขอบเขตพื้นที่)/การทำแนวป้องกันการปนเปื้อน การเลือกใช้พันธุ์ข้าว/การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมดิน/วิธีปลูก การจัดการน้ำ การเก็บเกี่ยว การนวด และการลดความชื้น การบันทึกและจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต) รองลงมา ร้อยละ 97.5 มีการดำเนินการในประเด็นการจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน และระบบการปลูกพืช และร้อยละ 87.1 มีการดำเนินการในประเด็นการควบคุมวัชพืช

กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ เกษตรกรร้อยละ 99.4 มีการดำเนินการในประเด็นทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าว และแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี รองลงมา ร้อยละ 95.1 มีการดำเนินการในประเด็นการเก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ตีครหัส เก็บรักษา แยกจากข้าวทั่วไป และร้อยละ 20.2 มีการดำเนินการในประเด็นการแจ้งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรอง

กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 45.4 มีการดำเนินการในประเด็นวิธีการขายผ่านตลาดข้าวเฉพาะ (Niche Market) รองลงมา ร้อยละ 30.1 มีการดำเนินการในประเด็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่แพร่หลาย และร้อยละ 12.3 มีการดำเนินการในประเด็นวิธีการขายผ่านร้านอาหารเพื่อสุขภาพ

1.3.3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำของเกษตรกร

1) *การสร้างและแสวงหาความรู้* ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย รองลงมา ร้อยละ 99.4 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และร้อยละ 93.9 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการเข้ารับการศึกษาอบรมสัมมนา

2) *การจัดระบบความรู้* ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นการจัดจำไว้ และบันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 93.9 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นการบันทึกในสมุดส่วนตัว และร้อยละ 11.0 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์

3) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ รองลงมาร้อยละ 99.4 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นการเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วนและปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4) การเข้าถึงความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นจากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รองลงมาร้อยละ 95.1 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการศึกษาจากแผ่นพับ และร้อยละ 89.0 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์

5) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล และการประชุมกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 95.7 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน และร้อยละ 74.2 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

6) การเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเรียนรู้ในประเด็นเรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์ใหม่ ได้ความรู้ใหม่ และนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.3.4 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำของเกษตรกร

1) การสร้างและแสวงหาความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ และเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย รองลงมาร้อยละ 99.4 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และร้อยละ 87.7 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการศึกษาดูงาน

2) การจัดระบบความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นการจัดจำไว้ รองลงมาร้อยละ 99.4 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกในสมุดส่วนตัว และร้อยละ 9.8 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์

3) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.4 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นการเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน จัดให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ รองลงมาร้อยละ 98.8 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4) การเข้าถึงความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการศึกษาคู่มือและการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รองลงมา ร้อยละ 85.3 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นศึกษาจากแผ่นพับ และร้อยละ 80.4 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์

5) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล และการประชุมกลุ่ม รองมาร้อยละ 96.9 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน และร้อยละ 84.0 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด

6) การเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเรียนรู้โดยเรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์ใหม่ และได้ความรู้ใหม่ รองลงมา ร้อยละ 98.2 มีการเรียนรู้โดยนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

1.3.5 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำของเกษตรกร

1) การสร้างและแสวงหาความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.4 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย รองลงมา ร้อยละ 91.4 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นการเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนาและศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และร้อยละ 78.5 มีการสร้างและแสวงหาความรู้ในประเด็นศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร

2) การจัดระบบความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 99.4 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 92.6 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกในสมุดส่วนตัว และร้อยละ 5.5 มีการจัดระบบความรู้ในประเด็นบันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด

3) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 89.0 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นการปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน รองลงมา ร้อยละ 81.0 มีการประมวลและกลั่นกรองความรู้ในประเด็นการเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหา ให้มีความถูกต้องครบถ้วนและมีการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการนำไปใช้

4) การเข้าถึงความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รองลงมาร้อยละ 92.6 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการศึกษาคู่มือ และร้อยละ 77.3 มีการเข้าถึงความรู้ในประเด็นการศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์

5) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.6 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการประชุมกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 92.0 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคลและได้รับการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน และร้อยละ 71.2 มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในประเด็นการศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด

6) การเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) มีการเรียนรู้ในประเด็นนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รองลงมาร้อยละ 92.6 มีการเรียนรู้ในประเด็นเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับเป็นประสบการณ์ใหม่ และได้ความรู้ใหม่

1.3.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี เป็นดังนี้

1) ปัญหาด้านการกำหนดความรู้ที่ต้องการ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยในประเด็นยังทราบกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ และวิธีการเก็บรักษา แปรรูป และบรรจุภัณฑ์ไม่ครบทุกข้อกำหนด (ค่าเฉลี่ย 2.47 และ 2.40)

2) ปัญหาด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ ผลการวิจัยพบว่า จากแหล่งภายนอกกลุ่ม เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยที่สุดในประเด็นขาดการศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย 1.46) รองลงมาขาดการศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร (ค่าเฉลี่ย 1.45) จากแหล่งภายในกลุ่ม เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุดในประเด็นขาดการศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 1.51) รองลงมาไม่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 1.47)

3) ปัญหาด้านการจัดระบบความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางในประเด็นขาดการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ (ค่าเฉลี่ย 3.02) รองลงมามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุดในประเด็นขาดการบันทึกภาพ/จัดบอร์ด (ค่าเฉลี่ย 1.96)

4) ปัญหาด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุดในประเด็นไม่มีการเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน (ค่าเฉลี่ย 1.53) รองลงมาการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่ยากและใช้งานไม่สะดวก (ค่าเฉลี่ย 1.39)

5) **ปัญหาด้านการเข้าถึงความรู้** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุดในประเด็นขาดการศึกษาจากแผ่นพับ (ค่าเฉลี่ย 1.67) รองลงมาขาดการศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ย 1.59)

6) **ปัญหาด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุดในประเด็นไม่มีการบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล (ค่าเฉลี่ย 1.79) รองลงมาไม่ได้รับการศึกษาดูงานโดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด (ค่าเฉลี่ย 1.73)

7) **ปัญหาด้านการเรียนรู้** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุดในประเด็นขาดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ (ค่าเฉลี่ย 1.55) รองลงมาไม่ได้ความรู้ใหม่ (ค่าเฉลี่ย 1.52)

8) **ข้อเสนอแนะ** ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 39.88 เสนอแนะว่าควรส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ รองลงมา ร้อยละ 38.04 เสนอแนะว่าเจ้าหน้าที่และเกษตรกรควรมีการวางแผนเป้าหมายความรู้ที่ต้องการร่วมกันก่อนนำมาถ่ายทอดความรู้ และร้อยละ 34.97 เสนอแนะว่าควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรไปศึกษาดูงานอบรมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่ม

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี มีสิ่งที่ควรอภิปราย ดังต่อไปนี้

2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

2.1.1 **แหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์** จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า แหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับมากที่สุด คือ สื่อบุคคล (ค่าเฉลี่ย 4.27) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารของ Roger (อ้างถึงใน สมควร กวียะ (2533, น.15)) ที่เชื่อว่า ข้อเด่นของสื่อบุคคล คือ สามารถจูงใจให้บุคคลยอมรับความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคลที่รู้จักคุ้นเคยมากกว่า คนที่ไม่รู้จักไม่ต่างจาก Lazarfeld และ Menzel (อ้างถึงใน เขวาลักษณ์ จุลมกร (2550, น.16)) ที่กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นการสื่อสารที่มีความเป็นกันเองและเป็นส่วนตัว ก่อให้เกิดความคุ้นเคย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นได้ง่าย รวมถึงความน่าเชื่อถือของแหล่งสาร รองลงมาเกษตรกรได้รับความรู้โดยผ่านสื่อกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 3.57) โดยได้เข้าร่วมการประชุมสัมมนา ซึ่งก่อนประชุมต้องตั้งที่ประสงค์ ราชณสุข (2530) ได้อธิบายว่า สัมมนา (Seminar) เป็นการประชุมเพื่อปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อหาข้อยุติหรือให้ได้แนวทางเพื่อนำไปพัฒนาหรือปฏิบัติ ในหน่วยงาน และเป็นการเสริมสร้างความรู้พัฒนาความก้าวหน้าทางความคิดให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุม

ในขณะที่เกษตรกรได้รับความรู้โดยผ่านสื่อเทคโนโลยีในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.48) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 55.72 ปี และจบการศึกษาระดับประถมศึกษาจึงอาจเป็นปัจจัยทำให้การเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีเพื่อแสวงหาความรู้ได้น้อย

2.2 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

2.2.1 การสร้างและแสวงหาความรู้ จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรทั้งหมดสร้างและแสวงหาความรู้ในระยะต้นน้ำ จากประสบการณ์กลุ่ม/เครือข่าย สอดคล้องกับอัญชลี ยิ้มสมบุรณ์ (2554) พบว่า การแสวงหาความรู้ด้านการทำเกษตรอินทรีย์จากการสอบถามผู้รู้ หรือผู้มีประสบการณ์โดยตรงและแสวงหาความรู้จากการสังเกตการประกอบอาชีพของผู้อื่นซึ่งแตกต่างจากภัทรชานันท์ สายแก้ว (2560) พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ ทั้งหมด แสวงหาความรู้จากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ เรียนรู้จากประสบการณ์ของคณะกรรมการศูนย์ฯ ขณะที่ในระยะกลางน้ำและในระยะปลายน้ำ สร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอกโดยเข้ารับการศึกษาอบรมสัมมนา และจากแหล่งภายในเรียนรู้จากประสบการณ์จากเกษตรกรต้นแบบ และกลุ่ม/เครือข่าย สอดคล้องกับปราโมทย์ เหลลาลาละ (2558) พบว่า การแสวงหาความรู้ ได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การเรียนรู้แบบครูพักลักจำ การขอรับคำปรึกษา โดยแหล่งเรียนรู้คือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

2.2.2 การจัดระบบความรู้ จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จัดระบบความรู้ในระยะต้นน้ำ และในระยะกลางน้ำโดยการจดจำไว้ และบันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม สอดคล้องกับปราโมทย์ เหลลาลาละ (2556) พบว่า การจัดเก็บความรู้เกษตรกรส่วนใหญ่จัดเก็บความรู้แบบการจดจำมากกว่าการจดบันทึก เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและสามารถนำความรู้ออกมาใช้ได้ทันที สอดคล้องกับดวงฤทัย อรรถแสง (2552) พบว่า การจัดเก็บความรู้เป็นการจัดเก็บความรู้ไว้โดยรูปแบบการจดจำ ประสบการณ์ การจดบันทึกแบบย่อๆ ไว้ในสมุด ขณะที่ในระยะปลายน้ำ เกษตรกรจัดระบบความรู้โดยบันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม รองลงมาบันทึกในสมุดส่วนตัว ทั้งนี้ เกษตรกรส่วนน้อยมีการจัดระบบความรู้ในระยะต้นน้ำ ในระยะกลางน้ำ และในระยะปลายน้ำ โดยบันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด และการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ เนื่องจากเกษตรกรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการบันทึกกระบวนการต่างๆ การใช้งานคอมพิวเตอร์ และต้องมีอุปกรณ์ต่างๆ ไว้ใช้งาน ดังนั้น อาจจะต้องอาศัยลูกหลานของตนเอง เกษตรกรรุ่นใหม่ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการให้คำแนะนำวิธีการใช้งานเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจให้มากขึ้น

2.2.3 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประมวลและกลั่นกรองความรู้ในระยะต้นน้ำ โดยประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบภาษาที่เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการนำไปใช้ ขณะที่ในระยะกลางน้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเรียบเรียง

ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน และในระยะปลายน้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกันซึ่งไม่สอดคล้องกับภคชนันท์ สายแก้ว (2560) พบว่า ไม่มีการปฏิบัติในประเด็นการประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเป็นกลุ่มเกษตรกรที่รับการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์จึงมีเจ้าหน้าที่คอย ชี้แนะแนวทางการเรียบเรียง ปรับเนื้อหาให้มีความถูกต้อง

2.2.4 การเข้าถึงความรู้ จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรเข้าถึงความรู้ในระยะ ต้นน้ำ และในระยะปลายน้ำจากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ในระยะกลางน้ำ เกษตรกร ได้เข้าถึงความรู้จากการศึกษาคู่มือและการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจเนื่องมาจากการดำเนินกิจกรรมโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ในพื้นที่จึงทำให้เกษตรกร ได้รับข่าวสารจากหน่วยงานโดยตรง

2.2.5 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรทั้งหมด ได้แบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในระยะต้นน้ำ ในระยะกลางน้ำ และในระยะปลายน้ำ โดยการบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล และการประชุมกลุ่ม รองลงมาผ่านการฝึกอบรมที่หน่วยงาน ภาครัฐสนับสนุน และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สอดคล้องกับอัญชลี ยิ้มสมบูรณ์ (2554) พบว่า ในชุมชนนำความรู้ด้านการทำเกษตรอินทรีย์จากการประชุม อบรม สัมมนา มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันและไม่แตกต่างกับกิตติสา วงศ์คำและคณะ (2557) พบว่า การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ การเยี่ยมพื้นที่แปลงของกลุ่มเครือข่ายปราชญ์จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย โดยไม่ต้องใช้งบประมาณ ใช้วัฒนธรรมไทย คนมาเยี่ยมบ้าน เลี้ยงข้าวเลี้ยงน้ำ เป็นการประชุมสัญจร ที่ไม่ได้มีรูปแบบ แต่เน้นการพบปะเยี่ยมพื้นที่แปลง ให้ข้อคิดเห็นและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เรื่อง การทำเกษตรตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เจ้าของพื้นที่แปลง หรือเครือข่ายนำองค์ความรู้ของ เจ้าของพื้นที่แปลง ไปปรับประยุกต์ใช้กับพื้นที่แปลงของตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทุกๆ เรื่อง เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการศึกษาดูงานที่เกิดขึ้น โดยเครือข่ายปราชญ์จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เกิดขึ้นจากการคิดแก้ไขปัญหาของตนเองของชุมชน โดยใช้หลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน คูให้เห็น จำให้เป็น และที่สำคัญทำทันที โดยสัญจร 1 หรือ 2 เดือนต่อครั้ง

2.2.6 การเรียนรู้ จากการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีการเรียนรู้ในระยะ ต้นน้ำ ในระยะกลางน้ำ โดยเรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์ใหม่ และได้ความรู้ใหม่ และนำความรู้ ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นสอดคล้องกับธีรรัตน์ มหาทรัพย์ (2551) พบว่า การนำความรู้ไปใช้ส่วนมากเป็นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานประจำวัน

เพื่อให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้เกิดการพัฒนาการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยให้องค์กรเกิดการพัฒนา

2.3 ปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข่าวอินทรีของเกษตรกร

จากการศึกษามีข้อค้นพบว่า เกษตรกรร้อยละ 95.7 มีปัญหาด้านการจัดระบบความรู้ในระดับปานกลาง ประเด็นการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดระบบความรู้โดยคอมพิวเตอร์จำเป็นต้องมีอุปกรณ์มาช่วยในการจัดเก็บข้อมูล ในขณะที่การเข้าถึงการใช้งานสารสนเทศ ผู้มีความรู้ในการใช้งานตามสภาพพื้นที่ยังมีข้อจำกัด สอดคล้องกับสมาน ลอยฟ้า (2554) ที่กล่าวถึงข้อจำกัดในการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้สูงอายุว่ามีทัศนคติต่อเทคโนโลยีและการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง โดยยังมีความเชื่อว่าคอมพิวเตอร์เป็นเรื่องของคนหนุ่มสาวเท่านั้น และคิดว่าตนเองแก่เกินจะเรียนรู้ เกรงว่าตนเองไม่มีความสามารถพอในการเรียนรู้ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นผู้ที่เกิดและเติบโตมาก่อนที่จะมีเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ จึงไม่มีโอกาสสัมผัสกับเทคโนโลยีทั้งในโรงเรียนและที่ทำงาน ดังนั้นจึงไม่กล้าที่จะเรียนและรู้สึกลำบากในการเรียน กลัวการอบรม กลัวว่าจะทำผิด มีความเชื่อมั่นในตัวเองต่ำ และมีทัศนคติในเชิงลบต่อเทคโนโลยี การทำความเข้าใจและการตระหนักถึงความสำคัญของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังมีโอกาสน้อยในการรับรู้ถึงความสำคัญของสารสนเทศต่อการดำรงชีวิต จึงทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากมองไม่เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีความเกี่ยวข้องและเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้น ต้องมีการสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีเป็นอันดับแรก รองลงมาร้อยละ 92.0 มีปัญหาด้านการจัดระบบความรู้โดยการจดจำไว้ ซึ่งสอดคล้องกับอัญชลี ยิ้มสมบุญ (2554) ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้เวลาจำมากกว่าการจดบันทึก เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจดบันทึกความรู้ แต่อาศัยการจำและประสบการณ์ในการทำการเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติมากกว่า

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะตามเหตุและผลที่ปรากฏและค้นพบ เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการความรู้ด้านการผลิตข่าวอินทรีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พบว่ามีประเด็นสำคัญที่ควรเสนอแนะไว้ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

3.1.1 แหล่งความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับแหล่งความรู้มากที่สุด คือ สื่อบุคคล ควรสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างความเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างบุคคล กลุ่มเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3.1.2 กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรควรศึกษาและเรียนรู้รายละเอียดการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐาน ข้าวอินทรีย์ให้เข้าใจถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อช่วยให้สามารถผลิตข้าวอินทรีย์ให้ได้มาตรฐานตามข้อกำหนดสูงขึ้น จากข้อค้นพบ กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ ยังมีการดำเนินการจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดินและการควบคุมวัชพืชน้อย และควรส่งเสริมความรู้ และฝึกอบรมด้านการแปรรูปและการทำบรรจุภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ จากข้อค้นพบ เกษตรกรได้บรรจุข้าวกล้องหรือข้าวสารในถุงขนาดเล็กตั้งแต่ 1 กิโลกรัม ถึง 5 กิโลกรัม โดยบรรจุในสภาพสุญญากาศ และมีการแจ้งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรองน้อย

3.1.3 การสร้างและแสวงหาความรู้ ควรจัดทำสื่อต่างๆ และกิจกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งเสริมความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกร เช่น การจัดประชุมสัมมนา การจัดทำเอกสารเผยแพร่ การสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น จากข้อค้นพบ การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะ ต้นน้ำ ในระยะกลางน้ำ และในระยะปลายน้ำ เกษตรกรได้สร้างและแสวงหาความรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา

3.1.4 การจัดระบบความรู้ ควรส่งเสริมเกษตรกรให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อการจัดเก็บและรักษาข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ตามข้อกำหนดมาตรฐาน รวมทั้งการพัฒนาระบบที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งการเก็บรักษาผลผลิต การแปรรูปและบรรจุภัณฑ์รวมถึงการตลาดและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่และเกษตรกร ควรมีการวางแผนเป้าหมายและกำหนดความรู้ที่ต้องการร่วมกันก่อนการถ่ายทอดความรู้ จากข้อค้นพบ เกษตรกรเป็นส่วนน้อยที่มีการจัดระบบความรู้โดยการเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์และเป็นการช่วยผู้ใหญ่ที่ไม่คุ้นเคยในการใช้ คอมพิวเตอร์ จึงสมควรสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เรียนรู้ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดการความรู้ในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษารายละเอียดในประเด็นการดำเนินการ การกำหนดความรู้หรือการค้นหาคำความรู้ในขั้นตอนกระบวนการจัดการความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาดำเนินการตามกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ

ในระยะกลางน้ำ และในระยะปลายน้ำ จึงไม่ทราบว่าเกษตรกรมีการดำเนินการในประเด็นการกำหนดความรู้หรือการค้นหาคำความรู้แบบใดบ้าง จึงควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป

3.2.2 ควรมีการศึกษาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรีแบบเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบข้อมูลการจัดการความรู้เฉพาะกลุ่ม ซึ่งจะทำให้สามารถส่งเสริมและการจัดการความรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและตรงความต้องการของเกษตรกรต่อไป

3.2.3 ควรมีการศึกษาการจัดการความรู้ของเกษตรกรต้นแบบหรือปราชญ์ท้องถิ่นด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อให้ได้ชุดองค์ความรู้สำหรับการถ่ายทอดความรู้ในพื้นที่ต่อไป

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

บรรณานุกรม

- กนกพร นิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, นครราชสีมา
- กิตติสา วงศ์คำและคณะ. (2557). การจัดการความรู้เชิงเกษตรด้านภูมิปัญญาเกษตรทฤษฎีใหม่ : กรณีศึกษาเครือข่ายปราชญ์จังหวัดบุรีรัมย์. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์
- ไกรเลิศ ทวีกุล และคณะ. (2548). การศึกษาการยอมรับการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรและการเผยแพร่วิธีการผลิตข้าวอินทรีย์ที่เหมาะสม. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยขอนแก่น,ขอนแก่น.
- จักรวาล จันทร์หล้า. (2555). การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำข้าวฮางของกลุ่มผลิตข้างฮางเทศบาลตำบลปลาไหล. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 5(1), 25
- จิตราภรณ์ สงค์ประเสริฐ. (2551) วิธีการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา. (วิทยาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- ดวงฤทัย อรรถแสง. (2552). กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2549). องค์การแห่งความรู้ จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : รัตนไตร.
- ชั้นนกร คำก้อน. (2548). การจัดการความรู้ของเกษตรกรในการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในทุ่งกุลาร้องไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่
- ธีรรัตน์ มหาทรัพย์. (2551). การจัดการความรู้ของหน่วยงานบริหาร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2563, จาก <https://dric.nrct.go.th/index.php?/Search/SearchDetail/263538>
- บุญดิษฐ์ วรินทร์รักษ์. (2550). รูปแบบการผลิตพืชข้าวหอมมะลิไทยอินทรีย์. กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรุงเทพฯ
- บุญดี บุญญากิจ และคณะ. (2547). การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จิรวัดน์ เอ็กซ์เพรส.
- เบญจรัตน์ สีทองสุข. (2559). ความสำคัญของการจัดการความรู้ ค้นคืนวันที่ 27 มกราคม 2563 จาก <https://sites.google.com/site/kmkroyyy/kar-cadkar-khwam-ru-1>
- ประสงค์ ราชณสุข. (2530). การพูดเพื่อประสิทธิผล. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือ ม.ศ.ว. ประสานมิตร.

- ปราโมทย์ เหลลาภะ. (2556). *การจัดการความรู้ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- _____ (2558). *การจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตข้าวฮางบ้านโนนกง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดสกลนคร. เรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 53, 771-778* สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2563, <https://www.lib.ku.ac.th/kuconf/2559/KC5310007.pdf>
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพฯ : นานามีบุ๊คพับลิเคชั่น
- พนารัตน์ เดชกุลทอง. (2560). *การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ.* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ชัยภูมิ
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้.* กรุงเทพฯ : ธรรมมลการพิมพ์.
- พิชิตชัย แผงศรีสาร. (2552). *การจัดการความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น
- ภรณ์ ต่างวิวัฒน์. (2554). *แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับความรู้และการจัดการความรู้ ใน เอกสาร การสอนชุดระบบสารสนเทศและการวิจัยทางการเกษตร* (หน่วยที่ 1, น. 1-1 – 1-17) นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ภักธชานันท์ สายแก้ว. (2560). *การจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรด้านข้าวในจังหวัดนครพนม* (เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี
- เขวลักษณ์ จุลมกร. (2550). *การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี* (วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- ระพีภัทร์ เสริมสุขจิระ โชติ. (2556). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี.* (เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี
- วิจารณ์ พานิช. (2546). *การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจบนฐานความรู้.* กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). *การจัดการความรู้เพื่อคุณภาพที่สมดุล.* กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). *การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ : ตาตา พับลิเคชั่น.

- ศิริพร หล้าวรรณ และสุพัตรา ศรีสุวรรณ. (2562). ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, 37(1), 394-404
- ศูนย์ข้อมูลข้าวตลาดเฉพาะ (2563) ข้าวตลาดเฉพาะ ค้นคืนวันที่ 27 มกราคม 2563 จาก <https://www.thairicedb.com/rice-niche-market.php>
- สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. (2549). *สิ่งดีๆ ที่หลากหลายสไตส์ KM รายงานประจำปี 2549*. กรุงเทพฯ : ไชเบอร์เพรส.
- สมควร กวียะ. (2533). บทบาทหน้าที่ของการสื่อสาร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร* (หน่วยที่ 1-8). นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมาน ลอยฟ้า. (2554). ผู้สูงอายุกับเทคโนโลยีสารสนเทศ. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*, 29(2), 58-59
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). *คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating)*. กรุงเทพฯ : พรีเมียร์โพร.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2553) มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 9000 เล่ม 4-2553 เกษตรอินทรีย์เล่ม 4: ข้าวอินทรีย์
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2557) แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 9000 เล่ม 1(G)-2557 เกษตรอินทรีย์เล่ม 1: การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์
- สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). *คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้*. กรุงเทพฯ
- สำนักงานจังหวัดลพบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2563) แผนพัฒนาจังหวัดลพบุรี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2564) ค้นคืนวันที่ 27 มกราคม 2563 จาก <http://www.lopburi.go.th/web/strategic/lopburi-development-plan/8-about-us/7-2014-jun-09-08-33-20.html>
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). (2563) การจัดการความรู้ (KM) คืออะไร จำเป็นแค่ไหนต้องใช้ KM ค้นคืนวันที่ 27 มกราคม 2563 จาก http://www.okmd.or.th/upload/pdf/chapter1_kc.pdf

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558) คลังความรู้ body of knowledge – knowledge – knowledge management (km) ค้นคืนวันที่ 27 มกราคม 2563 จาก

<http://www.royin.go.th/?knowledges=body-of-knowledge-knowledge-knowledge-management-km>

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2561) สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2561 ค้นคืนวันที่ 27 มกราคม 2563 จาก

<http://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/journal/2562/yearbook2561.pdf>

สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว (2563) องค์ความรู้เรื่องข้าว ค้นคืนวันที่ 27 มกราคม 2563,

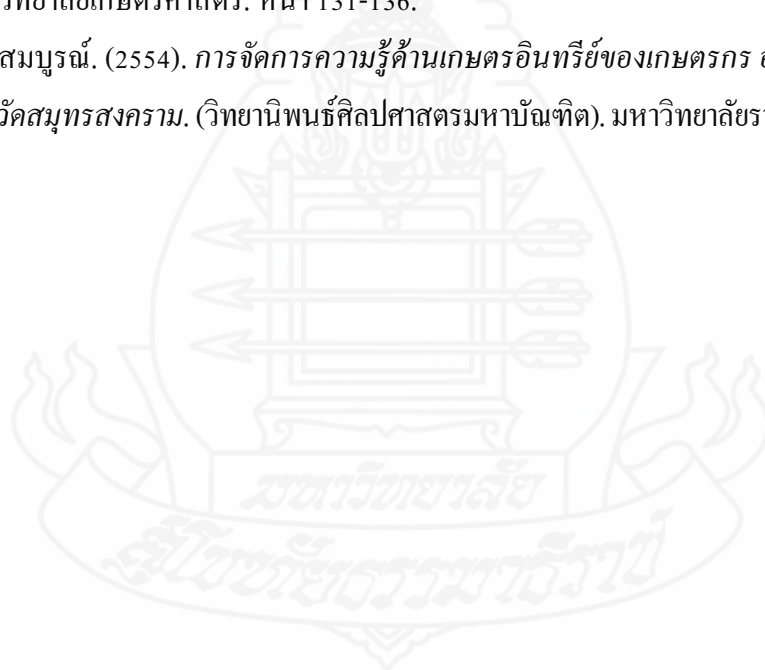
จาก <http://www.ricethailand.go.th/Rkb/organic%20rice/index.php-file=content.php&id=5.htm>

สุพรรณณี เลขกลาง ปัญญา หมั่นเก็บ และทิพวรรณ ลิ้มงูร. 2554. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์. ใน รายงานการประชุมวิชาการของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ครั้งที่49: สาขาส่งเสริมการเกษตรและคหกรรมศาสตร์.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 131-136.

อัญชลี ยิ้มสมบูรณ์. (2554). การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอบางคนที่

จังหวัดสมุทรสงคราม. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

ภาคผนวก
เลขที่แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

เรื่อง การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านกรุณาตอบคำถามทุกข้อ ตามความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่าน

2. เลขที่แบบสัมภาษณ์มีไว้เพื่อการติดตามแบบสัมภาษณ์เท่านั้น

3. แบบสัมภาษณ์การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

ตอนที่ 3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำของเกษตรกร
จังหวัดลพบุรี

ตอนที่ 4 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำของเกษตรกร
จังหวัดลพบุรี

ตอนที่ 5 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำของเกษตรกร
จังหวัดลพบุรี

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของ
เกษตรกร จังหวัดลพบุรี

4. ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ฟัง แล้วผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมายถูกในวงเล็บ (✓) หน้าข้อความที่ต้องการ และ/หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง (.....) ของแต่ละคำถาม เพื่อให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์

1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง
2. ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี (เกิน 6 เดือน ให้นับเป็น 1 ปี)
3. ระดับการศึกษา

() 1. ไม่ได้รับการศึกษา	() 2. ประถมศึกษา
() 3. มัธยมศึกษาตอนต้น	() 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
() 5. อนุปริญญา/ปวส.	() 6. ปริญญาตรี
() 7. อื่น (ระบุ).....	
4. ตำแหน่งทางสังคม

() 1. ไม่เป็น	
() 2. เป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
() 2.1 กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	() 2.2 สมาชิก อบต.
() 2.3 อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน	() 2.4 คณะกรรมการหมู่บ้าน
() 2.5 อื่นๆ (ระบุ).....	
5. การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

() 1. ไม่เป็น	
() 2. เป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
() 2.1 กลุ่มเกษตรกร	
() 2.2 กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	
() 2.3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	
() 2.4 อื่นๆ (ระบุ).....	
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน (รวมตัวท่านเองด้วย)
7. จำนวนแรงงานในการประกอบอาชีพเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 1. จำนวนแรงงานในครัวเรือน.....คน (รวมผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ด้วย)
() 2. จำนวนแรงงานจ้าง.....คน
8. ลักษณะการถือครองที่ดิน

() 1. พื้นที่เป็นของตนเอง.....ไร่
() 2. พื้นที่เช่า.....ไร่
() 3. พื้นที่สาธารณะ.....ไร่
() 4. พื้นที่อื่นๆ (ระบุ).....ไร่

9. ท่านได้รับองค์ความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์มาจากที่ใด

คำชี้แจง : ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามความเป็นจริง โดย

1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

แหล่งข้อมูลข่าวสาร	ไม่ได้รับ	ได้รับ	ระดับการรับความรู้				
			1	2	3	4	5
1. สื่อบุคคล							
1.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของรัฐ							
1.2 เจ้าหน้าที่บริษัทเอกชน							
1.3 พ่อค้า							
1.4 ผู้นำชุมชน/ผู้ปกครองท้องถิ่น							
1.5 เพื่อนบ้าน							
1.6 อื่นๆ (ระบุ).....							
2. สื่อสิ่งพิมพ์							
2.1 เอกสารของหน่วยงานราชการ							
2.2 เอกสารของบริษัทเอกชน							
2.3 วารสาร							
2.4 แผ่นพับ							
2.5 อื่นๆ (ระบุ).....							
3. สื่อมวลชน							
3.1 วิทยุกระจายเสียง							
3.2 โทรทัศน์							
3.3 หนังสือพิมพ์							
3.4 อื่นๆ (ระบุ).....							
4. สื่อกิจกรรม							
4.1 การจัดฝึกอบรม							
4.2 การประชุมสัมมนา							
4.3 การศึกษาดูงาน							
4.4 การชมนิทรรศการ							
4.5 อื่นๆ (ระบุ).....							
5. สื่อเทคโนโลยี							
5.1 อินเทอร์เน็ต							
5.2 ไลน์							
5.3 เฟสบุ๊ก							

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตและกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

2.1 สภาพการผลิตการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

1. พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์.....ไร่
2. พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์

☐ 1. ขาวดอกมะลิ 105	☐ 2. ปทุมธานี 1
☐ 3. ไรซ์เบอร์รี่	☐ 4. อื่นๆ ระบุ.....
3. วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์

☐ 1. นาดำ	☐ 2. นาหว่าน
☐ 3. นาโยน	☐ 4. นาหยอด
4. ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ยต่อไร่.....กิโลกรัมต่อไร่
5. แหล่งจำหน่ายข้าวอินทรีย์ (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ชุมชน	☐ 2. โรงเรียน
☐ 3. สหกรณ์การเกษตรเพื่อลูกค้า ธกส. (สกต.)	☐ 4. อื่นๆ ระบุ.....
6. ต้นทุนการผลิตข้าวอินทรีย์.....บาทต่อไร่
- 7 รายได้ในภาคการเกษตร.....บาทต่อปี
- 8 รายได้นอกภาคการเกษตร.....บาทต่อปี
- 9 รายจ่ายภาคการเกษตร.....บาทต่อปี
- 10 รายจ่ายนอกภาคการเกษตร.....บาทต่อปี
11. ประสบการณ์ในการผลิตข้าวอินทรีย์.....ปี
12. แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้ผลิตข้าวอินทรีย์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ของตนเอง	☐ 2. กลุ่ม/สถาบันเกษตรกร
☐ 3. ธกส.	☐ 4. อื่นๆ (ระบุ).....

2.2. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

คำชี้แจง : ท่านได้ดำเนินการตามกระบวนการจัดการความรู้ในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่

ท่านได้ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่	ไม่ดำเนินการ	ดำเนินการ
1. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในระยะต้นน้ำ		
1.1 การจัดการพื้นที่ (ขอบเขตพื้นที่)/การทำแนวป้องกันการปนเปื้อน		
1.2 การเลือกใช้พันธุ์ข้าว/การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว		
1.3 การเตรียมดิน/วิธีปลูก		
1.4 การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน		
1.5 การจัดการระบบการปลูกพืช		
1.6 การควบคุมวัชพืช		
1.7 การป้องกันกำจัดโรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช		
1.8 การจัดการน้ำ		
1.9 การเก็บเกี่ยว การนวด และการลดความชื้น		
1.10 การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต)		
2. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในระยะกลางน้ำ		
2.1 การเก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ดิดรหัส เก็บรักษาแยกจากข้าวทั่วไป		
2.2 การทำความสะอาดเครื่องจักรแปรรูปก่อนสีข้าว แฉงปริมาณข้าวที่จะสี		
2.3 การบรรจุข้าวกล้องหรือข้าวสารในถุงขนาดเล็กตั้งแต่ 1 กิโลกรัม ถึง 5 กิโลกรัม โดยบรรจุในสภาพสุญญากาศ		
2.4 การแจ้งปริมาณผลิตภัณฑ์เพื่อขอการรับรอง		
3. กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในระยะปลายน้ำ		
3.1 การขายผ่านร้านสะดวกซื้อ		
3.2 การขายผ่านร้านอาหารเพื่อสุขภาพ		
3.3 การขายผ่านตลาดข้าวเฉพาะ (Niche Market)		
3.4 การทำเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์		
3.5 การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่แพร่หลาย		

ตอนที่ 3 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะต้นน้ำ (กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์)

คำชี้แจง : ท่านได้ดำเนินการตามกระบวนการจัดการความรู้ในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่

ท่านได้ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่	ไม่ดำเนินการ	ดำเนินการ
1. การสร้างและแสวงหาความรู้		
1.1 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอก		
1) การศึกษาดูงาน		
2) การเข้าร่วมการฝึกอบรมสัมมนา		
3) ศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร		
1.2 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายใน		
1) เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ		
2) เรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย		
3) ศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น		
2. การจัดระบบความรู้		
2.1 การจดจำไว้		
2.2 บันทึกในสมุดส่วนตัว		
2.3 บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม		
2.4 บันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด		
2.5 เก็บข้อมูล โดยคอมพิวเตอร์		
3. การประมวลและกลั่นกรองความรู้		
3.1 เรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน		
3.2 ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน		
3.3 จัดให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้		
4. การเข้าถึงความรู้		
4.1 การศึกษาคู่มือ		
4.2 การศึกษาจากแผ่นพับ		
4.3 การศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์		
4.4 การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		

ท่านได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่	ไม่ดำเนินการ	ดำเนินการ
5. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้		
5.1 การบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล		
5.2 การประชุมกลุ่ม		
5.3 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้		
5.4 การศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด		
5.5 การฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน		
6. การเรียนรู้		
6.1 เรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์ใหม่		
6.2 ได้ความรู้ใหม่		
6.3 นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น		

ตอนที่ 4 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะกลางน้ำ (การเก็บรักษา แปรรูปและบรรจุภัณฑ์)

คำชี้แจง : ท่านได้ดำเนินการตามกระบวนการจัดการความรู้ในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่

ท่านได้ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่	ไม่ดำเนินการ	ดำเนินการ
1. การสร้างและแสวงหาความรู้		
1.1 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอก		
1) การศึกษาดูงาน		
2) การเข้าร่วมการฝึกอบรมสัมมนา		
3) ศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์ Internet นิตยสาร		
1.2 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายใน		
1) เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ		
2) เรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย		
3) ศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น		
2. การจัดระบบความรู้		
2.1 การจดจำไว้		
2.2 บันทึกในสมุดส่วนตัว		
2.3 บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม		
2.4 บันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด		
2.5 เก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์		
3. การประมวลและกลั่นกรองความรู้		
3.1 เรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน		
3.2 ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน		
3.3 จัดให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้		
4. การเข้าถึงความรู้		
4.1 การศึกษาคู่มือ		
4.2 การศึกษาจากแผ่นพับ		
4.3 การศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์		
4.4 การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		

ท่านได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่	ไม่ดำเนินการ	ดำเนินการ
5. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้		
5.1 การบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล		
5.2 การประชุมกลุ่ม		
5.3 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้		
5.4 การศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด		
5.5 การฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน		
6. การเรียนรู้		
6.1 เรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์ใหม่		
6.2 ได้ความรู้ใหม่		
6.3 นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น		

ตอนที่ 5 การจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะปลายน้ำ (การจำหน่ายผลิตภัณฑ์)

คำชี้แจง : ท่านได้ปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่

ท่านได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่	ไม่ดำเนินการ	ดำเนินการ
1. การสร้างและแสวงหาความรู้		
1.1 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายนอก		
1) การศึกษาดูงาน		
2) การเข้าร่วมการฝึกอบรมสัมมนา		
3) ศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร		
1.2 การสร้างและแสวงหาความรู้จากแหล่งภายใน		
1) เรียนรู้จากประสบการณ์ของเกษตรกรต้นแบบ		
2) เรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่ม/เครือข่าย		
3) ศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น		
2. การจัดระบบความรู้		
2.1 การจดจำไว้		
2.2 บันทึกในสมุดส่วนตัว		
2.3 บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม		
2.4 บันทึกภาพกระบวนการ/จัดบอร์ด		
2.5 เก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์		
3. การประมวลและกลั่นกรองความรู้		
3.1 เรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน		
3.2 ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน		
3.3 จัดให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้		
4. การเข้าถึงความรู้		
4.1 การศึกษาคู่มือ		
4.2 การศึกษาจากแผ่นพับ		
4.3 การศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์		
4.4 การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		

ท่านได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต่อไปนี้หรือไม่	ไม่ดำเนินการ	ดำเนินการ
5. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้		
5.1 การบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล		
5.2 การประชุมกลุ่ม		
5.3 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้		
5.4 การศึกษาดูงาน โดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด		
5.5 การฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน		
6. การเรียนรู้		
6.1 เรียนรู้สิ่งต่างๆ เป็นประสบการณ์ใหม่		
6.2 ได้ความรู้ใหม่		
6.3 นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในงานหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น		

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร
จังหวัดลพบุรี

5.1 ปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

คำชี้แจง : โปรดระบุระดับของปัญหาการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ใน
ประเด็นต่อไปนี้ โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องของ “ระดับของปัญหา” ตามความคิดของท่าน โดย
แยกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

ประเด็นปัญหา	สภาพปัญหา		ระดับปัญหา				
	มี	ไม่มี	5	4	3	2	1
1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการ							
1.1 ทราบกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ไม่ครบ ทุกข้อกำหนด							
1.2 ทราบวิธีการเก็บรักษา แปรรูป และบรรจุ ภัณฑ์ไม่ครบทุกข้อกำหนด							
1.3 ไม่ทราบวิธีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์							
2. การสร้างและแสวงหาความรู้							
2.1 ภายนอก							
1) ขาดการศึกษาดูงาน							
2) ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา							
3) ขาดการศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ Internet นิตยสาร							
2.2 ภายใน							
1) ขาดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของเกษตรกรต้นแบบ							
2) ไม่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของเครือข่าย							
3) ขาดศึกษาจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น							
3. การจัดระบบความรู้							
3.1 เก็บไว้ในตัวบุคคลคนเดียว							
3.2 ไม่ได้บันทึกในสมุดส่วนตัว							
3.3 ไม่ได้บันทึกเป็นเอกสารของกลุ่ม							
3.4 ขาดการบันทึกภาพ/จัดบอร์ด							
3.5 ไม่มีเก็บข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์							

ประเด็นปัญหา	สภาพปัญหา		ระดับปัญหา				
	มี	ไม่มี	5	4	3	2	1
4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้							
4.1 ไม่มีการเรียบเรียง ตัดต่อและปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องครบถ้วน							
4.2 รูปแบบเอกสารยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน							
4.3 การประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่ยากและใช้งานไม่สะดวก							
5. การเข้าถึงความรู้							
5.1 ขาดการศึกษาจากคู่มือ							
5.2 ขาดการศึกษาจากแผ่นพับ							
5.3 ขาดการศึกษาจากบอร์ดประชาสัมพันธ์							
5.4 ขาดการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง							
6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้							
6.1 ไม่มีการบอกเล่า พบปะ พูดคุยแบบบุคคลต่อบุคคล							
6.2 ไม่มีการประชุมกลุ่ม							
6.3 ไม่มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้							
6.4 ไม่ได้รับการศึกษาดูงานโดยวิธีการสาธิตอย่างละเอียด							
6.5 ไม่ได้รับการฝึกอบรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน							
7. การเรียนรู้							
7.1 ไม่สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้รับ							
7.2 ไม่เกิดเป็นความรู้ใหม่							
7.3 นำความรู้ไปแก้ไขปัญหในงานไม่ได้หรือไม่สามารถพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ							

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี

คำชี้แจง : โปรดระบุข้อเสนอแนะการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ใน
ประเด็นต่อไปนี้ โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องของ “ประเด็นข้อเสนอแนะ” ตามความคิดของท่าน

ต่อเจ้าหน้าที่

- 1).....
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)

ต่อหน่วยงาน

- 1).....
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสาวิตรี พางาม
วัน เดือน ปีเกิด	6 มีนาคม 2528
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (เทคโนโลยีการผลิตพืช) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปี พ.ศ. 2549
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรจังหวัดลพบุรี จังหวัดลพบุรี กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

